

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

**Dalia LIOLYTĖ
Jolanta ŠILINSKAITĖ**

**BŪSIMŲ STUDENTŲ PAIEŠKOS IR MOTYVAVIMO
STUDIJUOTI ŠIAULIŲ UNIVERSITETE ORGANIZAVIMAS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2005

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

**BŪSIMŲ STUDENTŲ PAIEŠKOS IR MOTYVAVIMO
STUDIJUOTI ŠIAULIŲ UNIVERSITETE ORGANIZAVIMAS**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas (S003)**

Magistro darbo autoriai Dalia Liolytė, Jolanta Šilinskaitė

Vadovas prof. R. Želvys

Recenzentas prof. G. Merkys.....

SANTRAUKA

Dalia Liolytė, Jolanta Šilinskaitė

Būsimų studentų paieškos ir motyvavimo studijuoti Šiaulių universitete organizavimas.

Magistro darbas.

Magistro darbe yra suformuluoti ir įvertinti būsimų studentų paieškos bei motyvavimo studijuoti Šiaulių universitete organizavimo ypatumai ir problemos, išryškintos stipriosios bei silpnosios ŠU darbo pusės paieškos ir motyvavimo srityse. Išanalizuoti bei susisteminti įvairių Lietuvos ir užsienio autorių teoriniai bei praktiniai tyrimai.

Atliktas tyrimas iš dalies patvirtino autorių suformuluotas hipotezes, kad būsimų studentų paieška Šiaulių universitete nėra labai svarbi veiklos sritis, nes ir taip visos studentams skirtos vietos yra užpildomos, ir, kad pagrindiniai veiksniai, dažniausiai įtakoję studentus rinktis ŠU – patraukli studijų programa ir patogi geografinė padėtis, dėl to, daugiausiai Šiaulių universitete studijuojančių studentų iš Šiaulių miesto ir jo rajono rinkosi būtent šį universitetą.

SUMMARY

Dalia Liolytė, Jolanta Šilinskaitė

Organization of the search of prospective students and study motivation at Siauliai University

Master Thesis

Organization peculiarities and problems of the search of prospective students and study motivation at Siauliai University have been framed and evaluated in Master thesis; strong and weak angles of Siauliai University performance in the areas of the search and motivation have been highlighted. Both theoretical and practical researches of different Lithuanian and foreign authors have been analyzed and systematized.

Performed research has partly confirmed the hypotheses framed by the authors that the search of prospective students at Siauliai University is not the area of major importance as all places intended for students are naturally taken up and that major factors which in most cases influenced students to choose Siauliai University for their studies are an attractive study curriculum and convenient geographical position; consequently, most of the students from Siauliai and its region chose this particular university.

LENTELĖS

- 1 lentelė Mokymo įstaigų skaičius Lietuvoje.
- 2 lentelė Studijų ir darbo santykis.
- 3 lentelė Studijų ir darbo santykis bei įmokos už mokslą.
- 4 lentelė Studentų skaičius priklausomai nuo mokėjimo už mokslą 2003-2004 m.
- 5 lentelė Veiksniai, turėję įtakos, renkantis Šiaulių universitetą pagal gyvenamąją vietą.
- 6 lentelė Veiksniai, turėję įtakos, renkantis Šiaulių universitetą pagal studijų pobūdį.
- 7 lentelė Veiksniai, turėję įtakos, renkantis Šiaulių universitetą pagal respondentų lytį.
- 8 lentelė Veiksniai, turėję įtakos, renkantis Šiaulių universitetą pagal respondentų amžių.
- 9 lentelė Veiksniai, turėję įtakos, renkantis Šiaulių universitetą pagal fakultetą.
- 10 lentelė Veiksniai, turėję įtakos, renkantis Šiaulių universitetą pagal tai, kuriame kurse studijuoja respondentas.
- 11 lentelė Veiksniai, turėję įtakos, renkantis Šiaulių universitetą pagal mokėjimą už mokslą.
- 12 lentelė Respondentų apsisprendimą renkantis Šiaulių universitetą lėmę faktoriai pagal gyvenamąją vietą.
- 13 lentelė Respondentų apsisprendimą renkantis Šiaulių universitetą lėmę faktoriai pagal respondentų amžių.
- 14 lentelė Respondentų apsisprendimą renkantis Šiaulių universitetą lėmę faktoriai pagal fakultetą.
- 15 lentelė Papildomų paslaugų ir universiteto išorinės būklės svarba respondentams renkantis Šiaulių universitetą pagal studijų pobūdį.
- 16 lentelė Papildomų paslaugų ir universiteto išorinės būklės svarba respondentui renkantis Šiaulių universitetą pagal respondentų lytį.
- 17 lentelė Papildomų paslaugų ir universiteto išorinės būklės svarba respondentams renkantis Šiaulių universitetą pagal respondentų amžių.
- 18 lentelė Papildomų paslaugų ir universiteto išorinės būklės svarba respondentams renkantis Šiaulių universitetą pagal fakultetą.
- 19 lentelė Veiksniai, lėmę respondentų apsisprendimą renkantis studijų programą ŠU pagal respondentų amžių.
- 20 lentelė Veiksniai, lėmę respondentų apsisprendimą renkantis studijų programą pagal respondentų kursą.
- 21 lentelė Veiksniai, lėmę respondentų apsisprendimą renkantis studijų programą pagal mokėjimą už mokslą.
- 22 lentelė Problemos, turėjusios įtakos studijoms ŠU pagal fakultetą.
- 23 lentelė Problemos, turėjusios įtakos studijoms ŠU pagal respondentų amžių.
- 24 lentelė Duomenų matricos tinkamumas faktorinei analizei pagal KMO matą.
- 25 lentelė Motyvavimo studijuoti skalės faktorinės analizės rezultatai.
- 26 lentelė Faktorių koreliacinės analizės (*Pirsono* koeficientas) rezultatai.
- 27 lentelė Vienfaktorinė dispersinės analizės ANOVA rezultatai (I faktorius ir demografiniai kintamieji).
- 28 lentelė Vienfaktorinė dispersinės analizės ANOVA rezultatai (II faktorius ir demografiniai kintamieji).
- 29 lentelė Vienfaktorinė dispersinės analizės ANOVA rezultatai (III faktorius ir demografiniai kintamieji).
- 30 lentelė Vienfaktorinė dispersinės analizės ANOVA rezultatai (IV faktorius ir demografiniai kintamieji).
- 31 lentelė Problemos, su kuriomis susidūrė respondentai studijuodami Šiaulių universitete.
- 32 lentelė Respondentų įgūdžiai.

PAVEIKSLAI

- 1 pav. Aukštojo mokslo, žinių ir visuomenės sąveika.
- 2 pav. A. Maslow poreikių hierarchija.
- 3 pav. Motyvavimo per poreikius modelis.
- 4 pav. Vidiniai ir išoriniai žmogaus elgsenos veiksniai.
- 5 pav. Mokymosi poreikis pagal M. S. Knowles.
- 6 pav. Apsisprendimo aplinka, rodanti motyvacijos, savęs reguliavimo bei suvoktą elgesio priežastingumo vietą, kuris kinta priklausomai nuo apsisprendimo laipsnio
- 7 pav. Modelis.
- 8 pav. Specialybių pasirinkimo prioritetai.
- 9 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą %.
- 10 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal studijų pobūdį %.
- 11 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį %.
- 12 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes %.
- 13 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal fakultetus %.
- 14 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal tai, kuriame kurse studijuoja %.
- 15 pav. Respondentų pasiskirstymas priklausomai nuo mokėjimo už mokslą %.
- 16 pav. Pasitenkinimas Šiaulių universitetu priklausomai nuo studijų pobūdžio.
- 17 pav. Pasitenkinimas Šiaulių universitetu priklausomai nuo respondentų amžiaus.
- 18 pav. Pasitenkinimas Šiaulių universitetu priklausomai nuo fakulteto.
- 19 pav. Pasitenkinimas Šiaulių universitetu priklausomai nuo kurso.
- 20 pav. Pasitenkinimas Šiaulių universitetu priklausomai nuo mokėjimo už mokslą
- 21 pav. Dėstytojų profesionalumas ir ugdymo proceso kokybė priklausomai nuo gyvenamosios vietos.
- 22 pav. Dėstytojų profesionalumas ir ugdymo proceso kokybė priklausomai nuo studijų pobūdžio.
- 23 pav. Dėstytojų profesionalumas ir ugdymo proceso kokybė priklausomai nuo respondentų amžiaus.
- 24 pav. Dėstytojų profesionalumas ir ugdymo proceso kokybė priklausomai nuo fakulteto.
- 25 pav. Dėstytojų profesionalumas ir ugdymo proceso kokybė priklausomai nuo kurso.
- 26 pav. Dėstytojų profesionalumas ir ugdymo proceso kokybė priklausomai nuo studijų bei darbo santykio.
- 27 pav. Dėstytojų profesionalumas ir ugdymo proceso kokybė priklausomai nuo mokėjimo už mokslą.
- 28 pav. Parengtų specialistų gebėjimai konkuruoti ir universiteto novatoriškumas priklausomai nuo studijų pobūdžio.
- 29 pav. Parengtų specialistų gebėjimai konkuruoti ir universiteto novatoriškumas priklausomai nuo fakulteto.
- 30 pav. Parengtų specialistų gebėjimai konkuruoti ir universiteto novatoriškumas priklausomai nuo kurso.
- 31 pav. Parengtų specialistų gebėjimai konkuruoti ir universiteto novatoriškumas priklausomai nuo mokėjimo už mokslą.
- 32 pav. Studijų ir laisvalaikio organizavimas priklausomai nuo studijų pobūdžio.
- 33 pav. Studijų ir laisvalaikio organizavimas priklausomai nuo respondentų amžiaus.
- 34 pav. Studijų ir laisvalaikio organizavimas priklausomai nuo mokėjimo už mokslą.
- 35 pav. Respondentai (N=800), rinkęsi Šiaulių universitetą dėl patogios geografinės padėties.
- 36 pav. Šiaulių miesto studentų pasirinkimas ŠU dėl patogios geografinės padėties ir studijų programos patrauklumo.
- 37 pav. Respondentus rinktis Šiaulių universitetą įtakojo geografinė padėtis (%).
- 38 pav. Respondentus rinktis Šiaulių universitetą įtakojo patraukli studijų programa (%).
- 39 pav. Respondentų motyvavimas studijuoti.
- 40 pav. Respondentų nuomonė (procentine išraiška), vertinant ŠU būsimų studentų paiešką ir motyvavimą jame studijuoti.
- 41 pav. Ar Šiaulių universitetas buvo prioritetas, renkantis studijas.
- 42 pav. Universitetai- prioritetai (respondentų nuomone).

TURINYS

ĮVADAS	98
1. PAGRINDINIAI AUKŠTOJO MOKSLO ASPEKTAI LIETUVOJE TEORINIAME LYGMENYJE	16
1.1. Universitetas kaip aukštojo mokslo reiškinyje ir organizacija	16
1.1.1. Aukštojo mokslo samprata ir bruožai	16
1.1.2. Universiteto ypatumai	20
1.2. Aukštojo mokslo problemos Lietuvoje	26
1.2.1. Aukštojo mokslo kokybė: globalinis požiūris ir kriterijai	26
1.2.2. Studentų mokymosi motyvacijos problema universitete	30
1.3 Aukštojo mokslo tradicijos Europos Sąjungos šalyse	34
2. UNIVERSITETŲ ORGANIZUOJAMOS STUDENTŲ PAIEŠKOS BRUOŽAI. STUDENTŲ SUINTERESUOTUMAS IR MOTYVAVIMAS STUDIUOTI UNIVERSITETE	36
2.1. Universiteto teorinis modelis	36
2.1.1. Universiteto kaip švietimo organizacijos ir pelno siekiančių įmonių palyginimas klientų paieškos aspektu	36
2.1.2. Studentų motyvavimo studijuoti ir jų domėjimosi mokslo procesu aspektai	40
2.2. Stojimo į aukštąsias mokyklas veiksniai ir motyvai	49
2.2.1. Stojimo į aukštąsias mokyklas tyrimai užsienio šalyse	49
2.2.2. Stojimo į aukštąsias mokyklas tyrimai Lietuvoje	50
2.2.3. Stojimo į Lietuvos aukštąsias mokyklas veiksmų ir motyvų tyrimai	52
2.3. Šiaulių universiteto ypatumai	54
TEORINĖS DALIES APIBENDRINIMAS	56
3. BŪSIMŲ STUDENTŲ PAIEŠKOS IR MOTYVAVIMO STUDIUOTI ŠIAULIŲ UNIVERSITETE ORGANIZAVIMO TYRIMO ANALIZĖ	59
3.1. Tyrimo instrumento charakteristika	59
3.2. Tyrimo validavimas ir duomenų apdorojimo metodai	60
3.3. Tyrimo imties charakteristika	62
3.4. „Būsimų studentų paieška ir motyvavimas studijuoti Šiaulių universitete“: tyrimo rezultatai ir jų analizė bei interpretacija	68
3.4.1. Gautų rezultatų analizė naudojant Kruskal-Wallis testą	68
3.4.2. Gautų rezultatų faktorinė analizė	82
3.4.3. Koreliacinė gautų rezultatų analizė	84
3.4.4. Vienfaktorinės dispersinės analizės ANOVA rezultatai	85
TYRIMO APIBENDRINIMAS	100
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	114
Diskusija	116
LITERATŪRA	1165
PRIEDAI	
1 priedas. Tyrimo anketa.	
2 priedas. Įvairių universitetų studentų pasiskirstymas pagal skirtingus aspektus.	
3 priedas. Demografiniai kintamieji.	
4 priedas. Kruskal Wallis testas.	
5 priedas. Faktorinė analizė.	
6 priedas. Koreliacija tarp kintamųjų.	
7 priedas. Dispersinė analizė ANOVA.	

8 priedas. Hipotezės.

9 priedas. Studentų motyvavimas studijuoti.

10 priedas. Universitetas prioritetas.

11 priedas. Išskirtiniai respondentų komentarai ir nuomonės.

IVADAS

Tyrimo problema. Kokybiškas aukštasis išsilavinimas turi padėti sėkmingai gyventi rinkos ekonomikos visuomenėje. Be jo brandi demokratinė ir pilietinė visuomenė yra neįmanoma. Tarptautinis bei kultūrinis šalių bendradarbiavimas, sparčiai kintanti socialinė-politinė situacija pasaulyje skatina švietimo reformų vyksmą. Švietimo kaita – tautos išlikimo sąlyga. Lietuvai reikalingas kokybiškai naujas, XXI amžiui pritaikytas švietimo modelis. Besiformuojanti informacinė visuomenė kelia daug sudėtingesnius reikalavimus. Didėja žmonių tarpusavio nepriklausomybė. Kaip niekada anksčiau šiandien žmogiškųjų santykių plėtra įgyja labai svarbią reikšmę. Vadinasi, neišvengiamai reikalingas bendradarbiaujantis švietimas tam, kad sėkmingai įveiktume tarpdisciplininius barjerus ir sugebėtume toliau plėtoti savo pažinimą. Aukštojo mokslo reforma siekiama demokratizuoti studijas, modernizuoti studijų programas, skatinti savivaldos plėtrą.

Siekdama tarptautinio aukštojo mokslo pripažinimo, 1994 m. Lietuva prisijungė prie UNESCO studijų, aukštojo mokslo diplomų ir mokslo laipsnių pripažinimo Europos regiono valstybėse konvencijos. Pagal tarptautinius standartus įvestos pakopinės (bakalauro, magistrantūros, doktorantūros) studijos.

“Aukštoji mokymo – mokslo įstaiga, turinti keletą fakultetų, kuriuose atstovaujama visa visuma disciplinų, sudarančių mokslinio žinojimo pagrindus, vadinama universitetu”[92].

Universitetas – tai idėja, kiekvienam suteikianti galimybę gauti universalų išsilavinimą, mokslo siekiančių ir mokslą teikiančių asmenų bendruomenė, kuriai tenka taikytis prie kintančios aplinkos ir apsilvilti rūbus tos epochos, kurioje ji tuo metu funkcionuoja. Kad universitetas galėtų tenkinti jį supančio pasaulio poreikius, jo tiriamasis ir mokomasis darbas turi būti moralės bei intelekto atžvilgiu nepriklausomas nuo bet kokios politinės valdžios ar ekonominės galios.

Universitetas - “įmonė”, kurianti ir gaminanti intelektinę produkciją. Universiteto paskirtis- rengti gyvenimui kasmet vis daugiau jaunų žmonių, suteikti naujausių žinių anksčiau studijas baigusiems specialistams. Tačiau rengti daugiau, nereiškia rengti bet kaip, rengti neatsakingai. Tai tas pats, kaip gaminti blogą prekę. Vadinasi, universitetas – tai “įmonė”, gaminanti specifinę produkciją: mokslo tyrimus, technologijas ir parengtus specialistus. Siekiant optimizuoti universiteto veiklą, jo kaip “įmonės”, valdymas, neįmanomas be sudėtingų ekonominių uždavinių, įvertinančių bendrą universiteto veiklą, sprendimo.

Ši “įmonė” turėtų ne tik ieškoti fondų (ne vien iš valstybės biudžeto) bei sugebėti juos tinkamai panaudoti, bet kaip ir kiekviena organizacija, rūpintis geru įvaizdžiu visuomenėje. Įvaizdis yra dinamiškai suprantama, prasminga, daugiau ar mažiau struktūrizuota idėja, jausmų, suvokimo ir įsivaizdavimo, kuriuos asmuo ar asmenų grupė turi tam tikro realaus reiškinių ar daikto atžvilgiu,

visuma. Dažnai pasitaiko, kad įvaizdis nėra visiškai toks, kokio asmuo ar organizacija nusipelno, o juo labiau pageidauja. Teigiamas organizacijos įvaizdis nėra atsitiktinis, jis yra sukuriamas, pasiekiamas, o kartu ir valdomas. Organizacija, turinti gerą įvaizdį, tampa matomesnė rinkoje, gauna didesnę klientų pasitikėjimą.

- Istoriskai yra susiklosčiusi nuostata, jog universitetai, kuriuose yra užpildomos visos vietos, neturėtų pernelyg rūpintis klientų paieška bei jų motyvavimo organizavimu, yra klaidinga. Toks akivaizdus universitetų nenoras panašėti į bet kurias kitas pelno siekiančias organizacijas, paverčia juos nepilnaverčiais. Tuo labiau, jog daugelis statistinių rodiklių rodo, jog universitete studijuojančių studentų skaičius gali mažėti:
- dėl demografinių priežasčių (per pastarąjį dešimtmetį mūsų šalyje vis dar mažėja gimstamumas, tai leidžia teigti 2004 metų demografinės statistikos duomenys: 2004 m. gimė 30,6 tūkst. vaikų, arba 11,0 tūkst. (27%) mažiau negu 1995 m. [85]);
- kolegijų plėtros;

1 lentelė

Mokymo įstaigų skaičius Lietuvoje

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Valstybinių mokymo įstaigų, iš viso	2549	2561	2578	2564	2548	2521	2428	2324	2078
Profesinių	106	105	107	104	104	84	81	82	83
Aukštesniųjų	67	68	70	70	69	57	42	27	15
Kolegijų	-	-	-	-	-	7	16	24	27
Universitetų	15	15	15	15	16	19	19	19	21
Nevalstybinių mokymo įstaigų, iš viso	36	36	42	42	39	42	42	41	42
Profesinių	1	1	1	1	1	1	1	1	2
Aukštesniųjų	15	15	17	18	18	14	9	9	4
Kolegijų	-	-	-	-	-	3	9	9	11
Universitetų	-	-	-	-	1	4	4	4	6

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas [77].

- atsiveriančių galimybių studijuoti užsienyje (į užsienio šalis vis daugiau žmonių išvyksta negu atvyksta į Lietuvą, ypač jaunimas masiškai vyksta į užsienį, ten dirbdami jie pradeda ir studijuoti. Buvo prognozuojamas didelis skaičius būsimų lietuvių studentų užsienyje nuo gegužės mėn., dar prieš tampant Lietuvai ES nare);

- radikalesnių sprendimų studentų rengimo srityje reikia imtis ne tik dėl Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą bei jaunų žmonių emigravimo į kitas šalis, bet ir todėl, kad nepasiteisina tradicinė universitetų studentų rengimo strategija tiek dėl specialistų paklausos, tiek dėl siauros jų specializacijos, tiek dėl studijų kokybės. Būtų įdomu sužinoti, kiek universitetų absolventų dirba pagal specialybę. Neoficialiais duomenimis, tik 20 proc. studentų, įstojusių į pedagoginius universitetus, planuoja dirbti pagal specialybę. Taigi, valstybė švaisto biudžeto lėšas investuodama į studentus, kurie net nesiruošia įgytas žinias panaudoti praktikoje [61];
- kai kurių specialistų pertekliaus ir jiems gresiančio nedarbo (pedagogų yra tikrai per daug Lietuvoje – 1990 m. buvo 58 tūkst. pedagogų Lietuvoje [81], o 2004 m. – 67,1 tūkst. [82]). Todėl atsižvelgiant į demografinę situaciją Lietuvoje ir į ikimokyklinio bei pradinio ugdymo pedagogų skaičių, reikėtų rengti platesnės specializacijos pedagogus, pavyzdžiui, ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo pedagogus (vaikų ugdymas nuo gimimo iki 10-11 metų – vaikystės pedagogika ar kt.). Tas pats pedagogas galėtų įgyti ir socialinio pedagogo kompetencijų;

Iškyla klausimas ar Šiaulių universitetas pakankamai ir tinkamai užsiima savo būsimų klientų paieška bei motyvavimu studijuoti, kas ir sudaro pagrindinę tyrimo problematiką.

Tyrimo aktualumas. Universiteto idėja yra aktuali tema ne tik Lietuvos, bet ir viso pasaulio akademinėms bendruomenėms. Nors masinis mokymo organizavimas ir yra kritikuojamas teigiant, kad kiekybė paneigia kokybę, tačiau tai ne visada pasitvirtina.

2003/2004 m. m. pradžioje Lietuvos aukštosiose mokyklose iš viso studijavo 140,2 tūkst. asmenų (su rezidentais, meno aspirantais ir doktorantais). Lyginant su 2001/2002 m. m., šis skaičius padidėjo maždaug trečdaliu. Studijuojančiųjų skaičius didėja dėl neuniversitetinių studijų plėtros ir tikėtina didės, kol formuojasi kolegijų tinklas, tačiau į universitetus priimamųjų skaičiaus didinti neketinama. Todėl universiteto autonomijos, demokratijos, gebėjimo pritraukti ir tinkamai paruošti studentus svarba ypač aktuali.

Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, aukštasis mokslas tampa itin svarbiu instrumentu, atveriančiu plačias galimybes dirbti bei semtis patirties iš stipriai ekonomiškai išsivysčiusių valstybių, užtikrinti mobilumą, siekiant profesinio ir asmeninio tobulėjimo. Reikia skatinti universitetų pertvarką, transformuojant nusistovėjusį požiūrį, jog švietimo organizacijos iš esmės skiriasi nuo kitų organizacijų ir skirti daugiau dėmesio vadybiniais aspektams.

Tyrimo objektas. Būsimų studentų paieška ir motyvavimas studijuoti.

Tyrimo dalykas. 2003/05 m. m. būsimų studentų paieškos ir motyvavimo organizavimas Šiaulių universitete.

Tyrimo tikslas. Išryškinti ir įvertinti būsimų studentų paieškos ir motyvavimo studijuoti ŠU organizavimo ypatumus.

Tyrimo uždaviniai.

- 1) 2004 – 2005 metais anketavimo būdu išsiaiškinti studentų nuomonę apie motyvuojančias universiteto gyvenimo sritis, išryškinti problemas;
- 2) Išsiaiškinti stipriąsias ir silpnąsias ŠU darbo puses paieškos bei motyvavimo srityse;
- 3) Pateikti rekomendacijas apie galimą studentų paieškos ir motyvavimo studijuoti ŠU tobulinimą.

Mokslinė hipotezė.

- 1) Būsimų studentų paieška Šiaulių universitete nėra labai svarbi veiklos sritis, nes ir taip visos studentams skirtos vietos yra užpildomos;
- 2) Pagrindiniai veiksniai, dažniausiai įtakoję studentus rinktis ŠU – studijų sistema ir geografinė padėtis. Pirmasis veiksnys – studentai randa patrauklią studijų programą, t.y., būtent tas specialybes, kurias studentai nori studijuoti. Antrasis veiksnys – geografinė padėtis taip pat turi įtakos studentų apsisprendimui, dėl to, daugiausiai Šiaulių universitete studijuojančių studentų iš Šiaulių miesto ir jo rajono rinkosi būtent šį universitetą.

Tyrimo bazė:

Metodologija. Tyrimo metu siekiama kuo išsamiau apibrėžti pirmakursių bei kitų kursų studentų pasirinkimo studijuoti ŠU strategijas, išsiaiškinti silpnąsias ir stipriąsias ŠU darbo puses paieškos bei motyvavimo organizavimo srityse. Taip pat apklausos būdu išanalizuoti pirmakursių, absolventų, kitų kursų studentų apklausos gautus rezultatus, studentų pasitenkinimo studijomis lygį, įvertinti bendravimą su dėstytojais.

Apklausiant respondentus, daugiausia naudotas tiesioginės apklausos metodas, siekiant duomenų objektyvumo; vis dėlto keletas apklaustųjų, nepanorę iš karto atsakyti į pateiktus anketos klausimus, buvo apklausti auto apklausa.

Tyrimo metodologija grindžiama:

1. Įvairių mokslininkų – R. Filis (1995). S. Goodland (1995), P. Jucevičienės (1996), A. Smith & F. Webster (1997), W. Taylor (1987) požiūriu į šiuolaikinį universitetą;
2. Remiantis S. Kenedy įvaizdžio kūrimo modeliu (1977);
3. Deci & Ryan apsisprendimo teorija („Self-Determination Theory“ arba STD, 1985, 1994, 2002b), kuria pagrįsta prielaida, kad žmonės yra natūraliai linkę savo nuolatinius išgyvenimus apjungti į visumą, o tai sudaro sąlygas atlikti geresnę motyvacijos procesų analizę;

Metodika.

1. Mokslinės literatūros analizė:
 - Psichologinės literatūros analizė suteikė galimybę išanalizuoti studentų motyvavimo sistemą stojant į aukštąsias mokyklas;

- Vadybinės literatūros analizė leido Švietimo organizacijas palyginti su pelno siekiančiomis įmonėmis bei iširti klientų paieškos aspektus valstybiniuose universitetuose;
- Dokumentų analizė atvėrė galimybes susipažinti su ŠU nuostatomis, įstatais, reglamentu, valdymu, leido įvertinti empirinius kokybinio pobūdžio duomenis.

Šiuo metodu analizuojami įvairūs literatūros šaltiniai, tikslinamos sąvokų sampratos, formuluojamas tyrimo aktualumas ir naujumas, grindžiamos prielaidos tyrimo eigai bei aptariami gauti duomenys.

2. Apklausa:

- Tyrimo metu apklausta 800 studentų: pirmakursių, kitų kursų studentų ir absolventų iš skirtingų ŠU fakultetų, dieninio, vakarinio bei neakivaizdinio skyriaus. Anketine apklausa (kaip studentų grįžtamasis ryšys) siekta išsiaiškinti stojančiųjų motyvacijos ir motyvavimo studijuoti ŠU aspektus, psichologinę savijautą universitete, pasitenkinimo lygį studijomis, požiūrį į studijas, dėstytojus.

3. Matematinės statistikos metodai: faktorinė, koreliacinė, vienfaktorinė dispersinė ANOVA analizės, gautų rezultatų analizė naudojant Kruskal-Wallis testą, procentinių dažnių skaičiavimas. Tyrimo duomenų analizė atlikta taikant kompiuterinę SPSS 11.5 ir Microsoft Excel programas.

Strategija. Tyrimas buvo atliekamas 2003 – 2005 metais, šiais etapais:

1 etapas: 2003 m. rugsėjo mėn. – 2004 m. sausio mėn. gilintasi į mokslinę literatūrą, suformuluoti tyrimo metodiniai ir metodologiniai pagrindai.

2 etapas: 2004 m. vasario mėn. – balandžio mėn. parengta būsimų studentų paieškos ir motyvavimo studijuoti ŠU anketa.

3 etapas: 2004 m. gegužės mėn. – 2004 m. liepos mėn. parengta anketa palyginta su kitomis tokio pobūdžio anketomis, atliktomis užsienio šalyse (pvz., Queensborough Community College, Office of Institutional Research & Assessment, Entering Students Questionnaire Report [83], Questionnaire Report from University of London [54, p. 6-10]).

4 etapas: 2004 m. rugpjūčio mėn. – 2004 m. spalio mėn. atlikta studentų apklausa.

5 etapas: 2004 m. lapkričio mėn. – 2005 m. gegužės mėn. atlikta kompiuterinė statistinė duomenų analizės interpretacija ir apibendrinimai bei parengta tyrimo ataskaita.

Mokslinis naujumas ir praktinis darbo reikšmingumas. Mokslinį darbo naujumą ir teorinį reikšmingumą sudaro tai, kad:

- atskleistas universiteto motyvavimo studijuoti ir klientų paieškos joje organizavimas;
- parodytas motyvavimo poveikis studentų mokymosi motyvacijai ir vertybėms.

Praktinį darbo reikšmingumą sudaro tai, kad parengta Šiaulių universitetui paiešką skatinanti

strategija, kurią galima panaudoti organizuojant būsimų studentų paiešką bei motyvavimą studijuoti, ugdant studentų mokymosi ir profesines vertybes.

Darbo struktūra

Magistro darbą sudaro įvadas, mokslinės literatūros analizė, tyrimo rezultatai ir jų analizė, atliktų tyrimų apibendrinimas, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas bei priedai. Darbe pateikta 32 lentelės ir 42 paveikslai. Darbo apimtis – 120 puslapių. Panaudoti 95 literatūros šaltiniai.

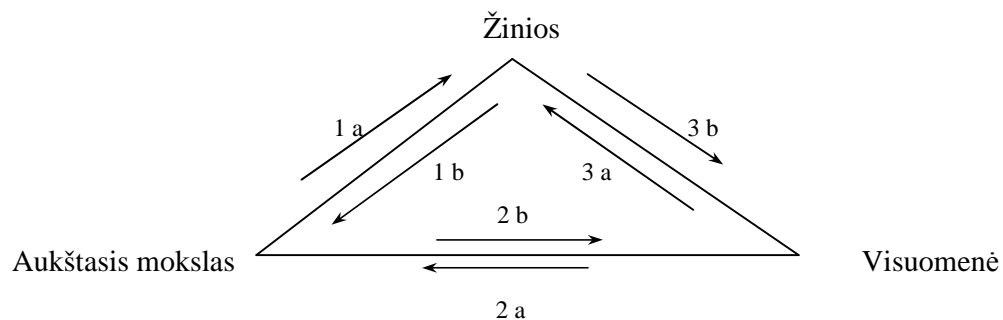
1. PAGRINDINIAI AUKŠTOJO MOKSLO ASPEKTAI LIETUVOJE TEORINIAME LYGMENYJE

1.1. Universitetas kaip aukštojo mokslo reiškinys ir organizacija¹

1.1.1. Aukštojo mokslo samprata ir bruožai

Aukštasis mokslas – “tai atvira sistema, kuri tiesiogiai ir netiesiogiai veikia visuomenę ir pati yra jos veikiamą” [47, p. 9]. Aukštojo mokslo uždavinys – ugdyti išsilavinusią, mokslui ir naujausioms technologijoms bei kultūros vertybėms imlią asmenybę ir visuomenę, kurti, kaupti ir skleisti mokslo žinias bei kultūros vertybes, įtvirtinti nacionalinės kultūros savitumą. Kaip esminė šalies ateities dvasinio ir materialiojo klestėjimo sąlyga, aukštasis mokslas studijomis, moksliniais tyrimais ar menine kūryba skatina naujų žinių ir kultūros vertybių kūrimą [75].

R. Barnett (1994) teigia, kad modernioje visuomenėje vyksta nauja interaktyvi sąveika tarp aukštojo mokslo, kuriamų žinių ir visuomenės (žr. 1 pav.).

1 pav. Aukštojo mokslo, žinių ir visuomenės sąveika [47, p. 9].

Šaltinis: Samalavičius, A. (2003). *Universiteto idėja ir akademinė industrija*. Vilnius: Kultūros barai, p. 9-25.

1 paveiksle esantys ryšiai tarp aukštojo mokslo, žinių ir visuomenės aiškintini taip: aukštajame moksle kuriamos žinios; universitetai linkę akcentuoti fundamentaliąsias žinias (1 a). Vis dėlto po kurio laiko tos naujai sukurtos žinios ir jau patikrintos realiame gyvenime, tampa akademinėmis ir grįžta atgal į universitetus naujų studijų programų, kursų pavidalu (1 b). Visuomenė iš aukštojo mokslo tikisi konkrečiai profesinei veiklai parengtų aukšto lygio specialistų (2 a); o aukštasis mokslas, įtakodamas visuomenės vystymąsi ne tik užtikrina aukšto lygio profesionalų parengimą, bet taipogi suteikia jiems visapusišką išsilavinimą (2 b).

¹ Vartojant mokslines sąvokas, šiame darbe remiamasi „Pedagogikos terminų žodynu“ (Jovaiša, 1993), „Psichologijos žodynu“ (1994), „Sociologijos žodynu“ (Leonavičius, 1993).

Visuomenė išreiškia poreikį naujai kuriamoms žinioms (3 a), o universitetai, savo ruožtu, kuria dvejopo pobūdžio naujas žinias: taikomasias, kurios daugiau įtakoja "kasdieninį" visuomenės gyvenimą, ir fundamentaliąsias, kurios kartais netgi sukelia revoliucinius, esminius jos pokyčius.

Pažymėtina, jog aukštajame moksle pastaruoju metu jaučiama vis didėjanti rinkos įtaka, kuri ne tik stimuliuoja aukštąsias mokyklas tenkinti verslo ir pramonės poreikius profesiniam ugdymui, bet taip pat skatina teikti įvairesnes intelektualines paslaugas, už tai gaunant papildomas pajamas. Taigi galima teigti, jog aukštasis mokslas nebetenka savo elitinės padėties bei misijos elitiškumo, kuri buvo nusakoma siekiu ugdyti visuomenės elitą. Vis dėlto XX a. pabaigoje aukštasis mokslas tampa masiniu reiškiniu, o tai sąlygoja padidėjęs poreikis aukštajam mokslui. “Šis bruožas išreiškiamas ne tik žymiai padidėjusiu studentų skaičiumi, bet ir aukštojo mokslo diversifikacija – iš universitetinės sistemos aukštasis mokslas tampa diversifikuotu, dažniausiai - binarine sistema, t.y. šalia universitetų egzistuoja ir kitos aukštojo mokslo institucijos (profesinės aukštosios mokyklos, kolegijos ir kt.)” [47, p. 10].

Aukštasis mokslas nuo kitų švietimo grandžių skiriasi aukšto lygio intelektinės veiklos realizavimu, kritinio mąstymo plėtojimu bei tuo, kad čia įvaldomi ir taikomi mokslinės veiklos metodai. „Mokslas ir studijos lemia mokslo žiniomis pagrįsto išmanymo ir kultūros lygį valstybėje. Plėtoti ūkį ir kultūrą, perimti pasaulio patirtį visuomenė gali tik turėdama pakankamai mokslininkų ir kitų aukščiausio lygio specialistų, kurių būtina rengimo grandis yra aukštasis mokslas ir moksliniai tyrimai“ [73].

Aukštąjį mokslą kaip sudėtingą švietimo posistemę galima paremti tokiu mokslininkų R. Barneti, E. Levi. H. Livingstone. C. Gellert požiūriu: “Aukštojo mokslo sampratoje akcentuojamas edukacinio reiškimo lygis (t. y., aukštas), tyrimai ir intelektinė veikla, kurios yra realizuojamos asmenybės tobulinimo kryptimi, skatinant jos kritinį mąstymą, laisvą ir sąmoningą pasirinkimą, taip pat institucinę autonomiją, kuri įgalina objektyvių ir racionalių žinių kaupimą, tobulinimą, kūrimą bei platinimą visuomenėje, savo ruožtu visuomenę įgalinant tas žinias patikrinti bei pritaikyti praktikoje” [47, p. 10].

Galima teigti, kas aukštasis mokslas yra specifinė švietimo posistemė su jai būdingais bruožais, kurių pasireiškimo būdas bei tradicijos daro ją unikalia. Pagal P.Jucevičienę [19, p. 112] išskiriami tokie aukštojo mokslo bruožai:

- studijų veikla;
- paritetiniai santykiai;
- mokslinė veikla;
- kritinis mąstymas;

- autonomiškumas;
- akademinė laisvė;
- atvirumas visuomenei.

Studijų veikla. Viduramžiais pagrindinis aukštojo mokslo uždavinys buvo ugdyti visuomenės elitą. Šiandieniniame aukštajame moksle visas dėmesys turi būti sutelkiamas į inteligentiškumo skatinimą bei ugdymą, o ne į išskirtinių visuomenės narių rengimą. Šiuometiniame pasaulyje tik įžengus į bet kurią aukštojo mokslo instituciją yra pastebimi intelektinės veiklos atributai: bibliotekos, kompiuterių klasės, auditorijos, laboratorijos - tai aplinka, kurioje vyksta intelektiniai procesai. Tie procesai atsiskleidžia šiuolaikinėse mokymo programose, vis labiau plečiasi dėstytojų vaidmuo: nuo žinių teikėjų iki dėstytojų-patarėjų, vadovų ar netgi partnerių. Šis nuolatinis intelektinis tobulėjimas dėstytojui ne tik suteikia žinių tam tikroje mokslo srityje, bet ir akademinę kompetenciją, reikalingą įtraukti studentą į intelektualinio tobulėjimo procesą. Taigi apibendrinat galima teigti, jog šis bruožas aukštajame moksle pasireiškia įvairiose plotmėse: nuo integralios asmenybės ugdymo iki visuomenėje atliekamo intelektualinio variklio vaidmens ir gali būti apibrėžiamas kaip aukšto lygio studijų veikla, vedanti į savirealizaciją.

Paritetiniai santykiai. Tokiuose santykiuose “vyrauja bendravimas "duok ir imk" (give-and-take), kai grįžtamasis ryšys yra ypač svarbus ir stiprus, o nauda abipusė” [47, p. 11]. Paritetiniuose santykiuose leidžiama vieniems iš kitų mokyti, diskutuoti, tokiu būdu yra sumažinamas nuotolis bei neprarandama abipusė pagarba. Esant paritetiniams santykiams, laimi tiek individai, tiek ir ta institucija, kuriai jie atstovauja, bei visa aukštojo mokslo sistema. Paritetiniai santykiai atspindi ne tik studento – dėstytojo tarpusavio santykius, bet ir tai, kokią įtaką daro jie universiteto padalinių ir visos institucijos gyvenimui. Trumpai tariant paritetiniai santykiai – tai aukštojo mokslo bruožas, vienijantis akademinės bendruomenės narius lygiateisiam dalykiniam bendravimui, atsižvelgiant į skirtingus interesus ir požiūrius.

Mokslinė veikla. Tai vienas iš aukštojo mokslo skiriamųjų bruožų, kuriam ypatingą dėmesį skiria kiekvienos šalies valdžia bei visas akademinis pasaulis. Šis bruožas leidžia institucijoms pajauti savotišką prestižą ir svarbą. Mokslinė veikla – tai aukštojo mokslo ir visuomenės jungiamoji grandis. Nuo mokslinės veiklos kokybės ir kompetencijos priklauso abipusiai santykiai. Mokslinės veiklos ribos tikrai nesibaigia aukštajame moksle. Ji aprėpia įvairias visuomeninio gyvenimo sritis ir yra susijusi su tam tikru visuomenės, jos gyvenimo, individų tobulinimu. Galima teigti, kad mokslinė veikla yra savotiškas instrumentas, kurį pasitelkus vykdomi įvairūs fundamentalieji ir taikomieji tyrimai, atliekant naujų žinių ekspertizę, taikant mokslinius tyrimus ir jų metodus studijų procese. Mokslinė veikla aukštosiose mokyklose turi „suteikti studentams mokslinio tyrimo metodologijos įgūdžių, kelti aukštosios mokyklos dėstytojų

ir mokslo darbuotojų profesinę kvalifikaciją, sudaryti sąlygas dėstomus dalykus nuolat papildyti naujausiomis mokslo ir praktinėmis žiniomis“ [75].

Kritinis mąstymas. Aukštajame moksle kritinis mąstymas atveria naujas galimybes formuoti įvairioms idėjoms bei pozicijoms, kurios gali egzistuoti viena šalia kitos. Pažymėtina, jog šis aukštojo mokslo bruožas ypač akivaizdus mokslinėje veikloje, kai senos žinios ar rezultatai yra daug kartų tikrinami įvairiais tyrimo metodais, kai abejojama ir ieškoma objektyvesnės tiesos, kurią aukštasis mokslas galėtų paskelbti visuomenei. Kritinis mąstymas, kaip aukštojo mokslo bruožas, pasireiškia ir mokslininkams išsakant savo kritinę nuomonę įvairiais visuomenės gyvenimo klausimais žiniasklaidoje, diskutuojant su visuomene. Apibendrinant “kritinį mąstymą”, tai aukštojo mokslo bruožas, kuris skatina individą keistis, analizuojant objektus ir reiškinius, ieškant optimaliausių sprendimo būdų ir siekiant kuo objektyvesnės tiesos.

Autonomiškumas. Suteikia institucijoms galimybę savarankiškai veikti visuomenėje, tačiau savaime nesukuria. Aukštojo mokslo institucijos, pasitelkusios žinias bei kompetenciją, gali užsitikrinti visuomenės pasitikėjimą ir paramą bei suformuoti palankų savos institucijos įvaizdį ar pakelti prestižą. Institucinės kompetencijos ir kokybės palaikymas yra tiesiogiai susijęs su autonomiškumu. Aukštąjį mokslą įvertinant kaip visuomenės intelektinį variklį, galima teigti, kad esant aukštai institucinei kompetencijai, sustiprėja edukacinis poveikis ne tik institucijos nariams, bet ir visai visuomenei. Vadinasi, institucija gali laisvai nustatyti valdymo struktūras akademinų teisių lygyje, spręsti finansinius klausimus, studentų priėmimą, studijų programas, išorinius santykius su visuomene ir pan. Taigi, “autonomiškumas yra sąlyga, kuri suteikia institucijai nepriklausomybę veikti viduje ir išorėje pagal tam tikras normas bei taisykles, kurios suteikia jai teisę į savirealizaciją per savivaldą ir savikontrolę” [47, p. 15]. Vadinasi, autonomiškumas yra susijęs su institucine autonomija, kurios tikslas yra savivalda ir savikontrolė.

Akademinė laisvė. Ji garantuoja akademinės bendruomenės nariams intelektinę laisvę siekti tiesos nevaržomiems jokių pasekmių, galinčių pakenkti jų užimam statusui. Pažymėtina, kad tradicinis akademinės laisvės supratimas šiuolaikiniame aukštajame moksle, ypač universitetuose, keičiasi, nes į akademinę bendruomenę įsilieja daug naujų narių iš įvairių organizacijų, kurie ne tik keičia tradicinę akademinę laisvę, bet taip pat ir sąlygoja pastovių narių požiūrį į nusistovėjusias vertybes, normas ir net į akademinę veiklą. „Reikia pabrėžti, jog nei akademinė laisvė, į kurios sąvoką įeina galimybė laisvai tyrinėti ir mokyti studentus, nei universiteto autonomija nėra privilegijos. Tai yra pagrindinės ir būtinos sąlygos, kurios turi būti suteiktos universitetui, kad jis galėtų gyvuoti kaip mokslo ir mokymo įstaiga. Taip pat to reikia kiekvienam universiteto darbuotojui, kad būtų įvykdyti visi universiteto įsipareigojimai visuomenei“ [84]. Taigi “akademinė laisvė yra glaudžiai siejama su autonomiškumu aukštajame

moksle, tačiau pirmoji išryškina akademinį narių teisių ir pareigų pusiausvirą, kuri reikalauja individualios atsakomybės prieš instituciją ir visuomenę” [47, p. 15].

Mokslinių ir kvalifikacinių laipsnių įgijimas – tai unikalus aukštojo mokslo bruožas, suteikiantis galimybę institucijoms įvertinti narių intelektualinį tobulėjimą ir profesinę kompetenciją.

Atvirumas visuomenei. Galimybė tobulėti, būti vertinam ir įvertintam, įgyjant mokslinį ar kvalifikacinį laipsnį aukštajame moksle, skatina ir kitus – ne akademinės visuomenės narius – studijuoti ir siekti laipsnio. Tokiu būdu akademinės bendrijos ratas vis labiau plečiasi, o institucijos, savo ruožtu, tampa dar atviresnės visuomenei. Atvirumas visuomenei tai aukštojo mokslo bruožas, nusakantis ryšį su visuomene, pagrįstą žinių įgijimu, taikymu ir platinimu.

Aukštasis mokslas yra sudėtinga sistema, kurią sudaro įvairios institucijos su savita istorija, skirtingu studentų ir dėstytojų skaičiumi, studijų trukme, studijų programų skaičiumi ir t.t. Aukštasis mokslas taip pat gali būti traktuojamas kaip „ekonominių santykių sritis“ ir siekiant gerų rezultatų visuomenei, vertėtų palikti jį rinkai, o ne valdžiai [87]. Kiekvienai aukštojo mokslo institucijai yra skirta tam tikra vieta visuomenėje, kurią dažnai nulemia institucijos kompetencija.

1.1.2. Universiteto ypatumai

Šioje darbo dalyje atskleidžiamas universiteto kaip vienos iš pirmųjų aukštojo mokslo institucijų savitumas ir unikalumas šiuolaikinėje visuomenėje.

„*Universitetas*“ – yra aukštoji mokykla, kurioje vyrauja universitetinės studijos ir studentų daugumą sudaro studijuojantieji pagal universitetines studijų programas, atliekami moksliniai tyrimai, organizuojamos magistrantūros bei doktorantūros studijos ir (ar) plėtojama aukšto lygio profesionali meno veikla bei yra meno aspirantūra. Šias funkcijas vykdančiai aukštajai mokyklai gali būti pripažįstamas universiteto statusas net ir tuo atveju, kai jos pavadinime nėra žodžio „universitetas“ [75].

Universitetas – tai viena iš daugybės aukštojo mokslo institucijų, kuriai būdingi visi aukštojo mokslo bruožai, bet jo savitumas atsiskleidžia tik per būtent jam būdingus specifinius ypatumus. Visi universitetai turi galimybę rinktis studentus, dėstytojus bei sąlygoja tai, kokia bendrija tas universitetas nori ir gali būti visuomenėje. Sąvoka „akademinė bendrija“ neatskleidžia kiekvieno universiteto kaip organizacijos savitumo ir skirtingumo, tačiau byloja apie universitetams bendrą bruožų egzistavimą.

Žodis universitetas kildinamas iš lotyniško žodžio "universitas", kuris reiškia bendrija, bendruomenė, visuma.

Mokslininkas K. Jaspers [47, p. 19] išskyrė keturias universiteto funkcijas: - moksliniai

tyrinėjimai, mokymas, profesinis lavinimas ir tam tikros kultūros perdavimas – kurių suderinamumas organizacijoje galėtų išspręsti daug problemų. Šios funkcijos turi užtikrinti, kad vyktų žmogaus formavimosi procesas, paremtas pasirinkimo laisve ir individualybės transformavimusi (kritiniu požiūriu į save). Šiandieninis universitetas stengiasi išlaikyti šių funkcijų proporcingumą, atsižvelgdamas į individo, visuomenės ir universiteto (kaip organizacijos) poreikius. Lietuvos aukštojo mokslo įstatyme yra išskiriami tokie pagrindiniai universiteto tikslai:

- sudaryti sąlygas asmeniui įgyti moksliniais tyrimais grindžiamą, kultūros, mokslo ir naujausių technologijų lygį atitinkantį aukštąjį išsilavinimą, kvalifikaciją ir mokslo laipsnį;
- sudaryti sąlygas asmens tęstiniam mokymuisi, įgytos kvalifikacijos kėlimui bei persikvalifikavimui;
- rengti mokslininkus ir (ar) menininkus, stiprinti mokslo ir studijų poveikį Lietuvos ūkio ir kultūros pažangai bei demokratinės, pilietinės visuomenės sklaidai;
- ugdyti švietimui ir kultūrai imlią visuomenę, gebančią efektyviai naudotis mokslu ir konkuruoti aukšto lygio technologijų, gaminių ir paslaugų rinkoje;
- mokslinė, šviečiamąja, menine ir kita kultūrine veikla skatinti regionų bei visos šalies plėtrą;
- plėtoti šalies humanitarinės, informacinės ir technologinės kultūros ugdymui bei tarptautinei mokslinei ir ūkio kooperacijai būtinus mokslinius tyrimus.

Universitete rengiami specialistai švietimo, kultūros, ūkio ir kitoms šalies reikmėms tenkinti, gebantys savarankiškai dirbti intelektualinį ir kūrybinį darbą. Universitetai gali mokyti studentus ir pagal neuniversitetinių studijų programas. Daugiau kaip pusė universiteto dėstytojų turi būti mokslininkai ir (ar) pripažinti menininkai.

Šiuolaikinėje besikeičiančioje visuomenėje dėl prasidėjusio aukštojo mokslo masiškėjimo susiduriama su problemomis, kurios susijusios su universitetų pasirošimu kiekybiniais pokyčiams (studentų ir dėstytojų skaičiaus augimas, patalpų plėtimas, technologijų kūrimas, studijų programų įvairovė, universitetų lygių išskyrimas ir kt.), su akademinės bendrijos narių susvetimėjimu bei su visuomenės galimybe pabaigusius studijas žmones aprūpinti darbo vietomis.

Patį svarbiausią sritį, į kurią yra kreipiamas dėmesys kalbant apie universitetą, tai – vertybės ir tikslai, atspindintys pasikeitusius institucijos prioritetus. „Daugumos universitetų statutuose deklaruojama, kad vienas iš svarbiausių universiteto tikslų - ugdyti humanitarinę kultūrą, dvasingumą, pilietiškumą. Tai suprantama, nes universitetų absolventai yra ir bus Lietuvos valstybingumo stiprinimo, kultūrinių bei dvasinių vertybių puoselėjimo saugotojai ir nešėjai“ [67]. Šie dalykai nusako, kokia kryptimi universitetai vystosi. Nors produktyvumas daugiau vartotinas kaip verslo sąvoka, nusakanti pagaminamo produkto kiekį lyginant su indėliais,

tačiau ją galima sutikti ir universitete. Čia pastaroji sąvoka siejama su žiniomis, kurios atsispindi baigiančių studentų, tyrimų, publikacijų, projektų, konferencijų ir pan. skaičiuje. Žinių produktyvumą universitete sąlygoja ir kitos dvi sąvokos – tikslo atitikimas ir kokybė, kurios neleidžia šiam procesui gaivališkai vykti ir charakterizuoja universitetines žinias. Universiteto bendrijoje dažnai naudojama sąvoka “tęstinis mokymasis” atskleidžia vieną iš šiuolaikinio universiteto funkcijų, kuri suteikia jam išskirtinę vietą visuomenėje bei įprasmina universiteto, kaip visuomenės intelektualio variklio, reikšmę.

Universitetas yra vieninga, jungianti visą akademinę bendruomenę organizacija, turinti savo numatytą viziją, nusakytą misiją, išskeltus tikslus, puoselėjamas tradicijas, kurios savyje talpina ne vienos kartos patirtį. Vizija – tai kryptingas procesas kur link eina universitetai. Šiuolaikinis pasaulis sparčiai keičiasi, todėl ateities prognozavimas darosi vis sudėtingesnis, ir kiekvienas žingsnis ateitin turi būti lanksčiai formuojamas numatant įvairius pataisymus. Misija turi būti apibrėžiama tam, kad universiteto funkcionavimo esmė visuomenėje būtų aiški visiems organizacijos nariams. Universiteto misija yra veikama tiek išorinio, tiek ir vidinio aplinkos nepastovumo. Apibendrintai yra bandoma nusakyti universiteto misiją – švietimas, demokratijos prasmės mokymas, visuomenės intelektualio potencialo gausinimas ir t.t. Yra manančiųjų, kad nustatyti universiteto misiją neįmanoma arba tai yra pernelyg idealistinis požiūris į universitetą, kaip organizaciją, nes “universitetas turi daug funkcijų bei atlieka įvairias paslaugas visuomenėje” [47, p. 21]. Retai kas diskutuoja dėl išskirtinio universitetų vaidmens, realizuojant šiuolaikinę aukštojo mokslo misiją – būti visuomenės intelektualaus vystymosi šaltiniu ir varikliu. Šioje misijoje sąveikauja tradicinis ir modernus aukštojo mokslo pradai. Tradicinis teigia, kad universiteto misija tai būti visuomenės intelektualaus vystymosi šaltiniu, o remiantis moderna mokslo pradū: būti šio vystymosi varikliu. Vadinasi, galima teigti, jog pačia bendriausia prasme, universitetų misija tai derinant šiuos du aukštojo mokslo pradus, užtikrinti spartų visuomenės intelektualinį augimą, siekiant mažiausiai konfliktiško žinių ir informacinės visuomenės kokybių derinimo.

Sunku nusakyti ateities universiteto viziją. Tuo tarpu daug paprasčiau yra kalbėti apie konkretaus universiteto viziją kaip jo tam tikro kaitos etapo rezultatą.

Kalbant apie bet kokią organizaciją, pirmiausiai reikia išryškinti pastarosios vaidmenį ir jos teikiamą naudą visuomenei. Lengviausiai tai padaryti išsiaiškinus organizacijos tikslus, leidžiančius suvokti ne tik jos egzistavimo esmę, bet ir kokiais principais remiantis ji veikia visuomenėje. Universitetas kaip ir bet kuri kita organizacija paprastai turi ne vieną tikslą. Yra kelių lygių tikslai, tačiau jie visi turi atitikti bendrą misiją bei padėti siekti užsibrėžtos vizijos. Išskiriami tokie universiteto, kaip organizacijos, tikslai :

- galutinio produkto arba išėigos tikslai. Šie tikslai universitete yra susiję su

baigusiais studijas studentais arba jaunais specialistais ir naujų žinių sukūrimu bei jų panaudojimu praktikoje;

- kokybės/ charakteristikų tikslai. Šie tikslai siejami su įvairių universitetinių kokybių ypatumais ir savitumais, išryškinant universitetinę kompetenciją;
- sistemos arba sistemos išlaikymo tikslai. Tai tikslai, kylantys iš universiteto organizacijos vidaus, kurie yra ypač svarbūs jos augimui, reikiamam stabilumui palaikyti, lanksčiai priimant įvairius pasikeitimus bei nuolat atsinaujinant [47, p. 22].

Pažymėtina, kad universiteto struktūra yra gan sudėtinga, todėl pastarajam itin svarbu nustatyti tinkamus, vienas su kitu tarpusavyje susijusius tikslus, vykdomus įvairiais lygiais bei užtikrinti jų savalaikį įvykdymą. Suformuluoti tikslai turi tolygiai atspindėti tiek universiteto poreikius, tiek jį supančios aplinkos bei jo narių lūkesčius. Negalima teigti, kad universitetas turi padėti įgyvendinti visų jo narių individualius troškimus, tačiau individualių ir organizacijos tikslų derinimas yra labai svarbus veiksnys kiekvienai organizacijai.

Galima aptikti keletą universitetų ypatumų, kurie jį daro išskirtinį, lyginant su kitomis aukštosiomis mokyklomis. Realizuodamas tokį tikslą kaip – teikti modernias dinamiškas profesionalumą sąlygojančias žinias visiems to norintiems – “jis akcentuoja platų universitetinį išsilavinimą ir studijų programų bei, atitinkamai, mokslinių tyrimų įvairovę, šitaip pateisindamas termino *universitetas* kilmę (universitas (lot.) - *visuma*).[47, p. 23].

Universitetas yra unikali organizacija ir tuo, kad „čia labiau vertinami bei akcentuojami ne tiek patys tikslai ar galutiniai rezultatai, o kokybiškas organizacijos narių ugdymo procesas“ [21, p. 4]. Pažymėtina, jog būtent universiteto organizacijoje išlieka plati galimybė koreguoti tikslus, atsižvelgiant į išorinius ir vidinius pakeitimus. Visi organizacijos tikslai vienokiu ar kitokiu būdu įtakoja jos narių ar grupių elgesį. Universitetas ne tik turi žinoti, ko jis siekia ir kur jis eina, bet pirmiausia, turi būti savikritiška institucija, gebanti numatyti savo išteklius bei galimybes nustatyti naujas vystymosi kryptis.

Universitetas yra sudėtinga organizacija ne tik savo išorine, tačiau ir vidine struktūra. Išoriškai jį sudaro daug fakultetų, centrų, katedrų, laboratorijų ir t.t., kurių skaičius, priklausomai nuo visuomenės poreikių, nuolat kinta. Universitete vyraujanti filosofijų, idėjų, požiūrių, teorijų ir t.t. įvairovė suteikia kiekvienam universiteto nariui galimybę save realizuoti. Šiuolaikiniame universitete yra svarbus individualaus tobulėjimo skatinimas, t. y., gebėjimas šioje bendrijoje išsaugoti savo asmenines vertybes, gerbti bei pasinaudojant universiteto suteikiamomis galimybėmis, atrasti savyje neišsenkamus intelektualinio augimo šaltinius.

Realizuodamas savo misiją, universitetas turi išreikšti savo poziciją įvairiais

visuomeninio gyvenimo klausimais ne tik bendrijos viduje, bet ir plačiosios visuomenės sluoksniuose. Tačiau kaip bebūtų apmaudu, pasitaiko, kad universiteto nariai pamiršta, jog jie yra tos ar kitos visuomenės piliečiai, o ne tik universiteto nariai. “Yra atvejų, kai universitetai atranda mokslininką, o visuomenė praranda aktyvų pilietį, tapusiu tik pasyviu stebėtoju. Ši pasyvumą ir nutolinimą turi išsklaidyti pats universitetas, skatindamas mokslininkus ne tik “įsileisti“ visuomenę, bet ir „eiti į ją” [47, p. 23].

Universitetas, kaip organizacija, yra susijęs su įvairiomis institucijomis ir organizacijomis. Daugybė universiteto dėstytojų dalyvauja įvairiose asociacijose, centruose, klubuose, projektuose ir t.t. Universiteto ryšių tinklas taip pat yra labai platus, tai gali būti dalyvavimas suaugusių švietimo institucijų darbe, sveikatos apsaugos programose bei ekologijos projektuose ir pan. Todėl netgi pozityviai vertinant šią veiklą reikėtų atsižvelgti į grėsmę, kad šis tinklas gali susilpninti vidinę universiteto galią arba panaikinti tą atstumą, kurį suteikia autonomija .

Universitetas yra priskiriamas prie sunkiai valdomų ir kontroliuojamų organizacijų, nes ji yra didelė tiek pastatų, kurie dažnai išsidėstę ne vienoje vietoje, tiek ir narių skaičiumi. Vadovavimas esti sudėtingas dėl didelio padalinių skaičiaus ir itin silpno tarp jų esančio ryšio, todėl dažnai reikia daug laiko sąnaudų bei pastangų, kad priimti nutarimai būtų vykdomi. Nusistovėjusi visuomenės nuomonė ar net stereotipas apie universitetus gali tolygiai padėti universiteto prestižui arba jam kenkti. Dažniausiai tai kas vyksta organizacijoje, nėra matoma, o vertinami tik galutiniai rezultatai. Galima teigti, kad universitetas – tai specifinė organizacija, kurios autonomiškumas kaip ir dauguma jos ypatumų priklauso nuo santykių su visuomene bei nuo toje visuomenėje sukurto įvaizdžio. Šiuolaikinio universiteto sampratoje išryškėjo universiteto kosmopolitiškumas – bruožas, kuris įgalina įvertinti žmonijos patirtį bei sujungia pasaulio akademinę bendriją.

Įvertinus įvairių mokslininkų – R. Filis (1995). S. Goodland (1995), P. Jucevičienės (1996). A. Smith & F. Webster (1997), W. Taylor (1987) – požiūrį į šiuolaikinį universitetą, galima išskirti šiuos ypatumus, kuriuos išryškino pasikeitusi aplinka ir visuomenės požiūris į universitetą kaip aukštojo mokslo instituciją:

- lankstumas – studijų programų lankstumas, individualizavimas, tenkinant visuomenės bei kiekvieno jos nario poreikius ir interesus;
- dinamiškumas – universiteto sugebėjimas prognozuoti ir savalaikiai reaguoti, dinamiškai pertvarkant studijų programas;

integracija – plėtojant santykius su pasaulio akademinė bendrija, mokslo ir studijų vienovės principą realizuojant sudėtingėjamo kryptimi įvairiose studijų programose (žemesniame studijų lygmenyje – taikomos naujos mokslo žinios ir

mokoma mokslinės veiklos metodų, aukštesniuose – naujų mokslo žinių kūrimas);

- inovatoriškumas – mokslo ir studijų naujovių įvertinimas bei diegimas universitete;
- studijų programos orientuotos į šiuolaikinius tarptautinius standartus (modulinė-kreditinė sistema);
- moderni informacijos bazė (tarptautinių kompiuterinių tinklų prieinamumas, bibliotekų aprūpinimas naujausia literatūra ir kt.);
- kvalifikuoti, kompetentingi dėstytojai, kurie taiko ir kritiškai įvertina naujausias mokslo žinias, taiko efektyvius mokymo metodus, vykdo tiriamąją veiklą bei įtraukia į ją studentus;
- mokslo krypčių diversifikacija, įvertinant šiuolaikinius pasaulinius pokyčius socialinėje, ekonominėje ir politinėje srityse;
- aukšta mokslo ir studijų kokybė (rezultatų atitikimas užsibrėžtam tikslui, kompetencija, patvirtinanti universiteto lygi);
- akademinų laipsnių (tarp jų – daktaro laipsnio) suteikimas, įvertinant platų universitetinį išsilavinimą, profesinį meistriškumą ir mokslinę kompetenciją.

[47, p. 25].

Kai kurie išskirti universiteto ypatumai siejasi su kitų šiuolaikinių organizacijų bruožais, tačiau “A. Smith ir F. Webster teigia (1997), kad tai nereiškia universiteto krizės ar jo kaip edukacinės institucijos nnykimo” [47, p. 25]. Šiuolaikiniai universitetai, atsisakę kai kurių tradicinių prioritetų ir principų, turi įvertinti visus naujus alternatyvius žinių šaltinius, kurie išjudino jų monopolistines pozicijas, naujus mokymo ir mokymosi būdus, susikūrusius alternatyvius tyrimų institutus, agentūras. Visa tai sąlygoja jautresnę universitetų reakciją į rinkos pokyčius ir skatina ieškoti partnerių už universiteto ribų, tačiau universiteto kultūros ir vertybių tęstinumas privalo būti nuolatos įvertinamas ir pritaikomas prie kintančios aplinkos, akcentuojant jų fundamentalumo šaknis.

Šiuolaikinėje besikeičiančioje visuomenėje modernus universitetas turi būti visuomenės intelektualinio vystymosi šaltiniu. Universitetas kaip aukštojo mokslo institucija, kuri buvo elitine ir vėliau tapo masine, išlaiko savo prestižą ir unikalumą visuomenėje. Pažymėtina, jog kokybiniai ir kiekybiniai pasikeitimai aukštajame moksle praplėtė universiteto sampratą, jo vaidmenį, funkcijas bei bruožus, kurie ir šiandien reikalauja aukščiausio lygio žinių, laiko sąnaudų, pastangų iš kiekvieno universiteto nario bei iš šios institucijos apskritai.

1.2. Aukštojo mokslo problemos Lietuvoje

1.2.1. Aukštojo mokslo kokybė: globalinis požiūris ir kriterijai

Šiuolaikinėmis sąlygomis, kada akcentuojama socialinio kontrakto tarp aukštojo mokslo institucijų, visuomenės bei valdžios reikšmė, kokybės koncepcija tampa itin aktuali. „Daugelio šalių vyriausybės laikosi nuomonės, kad aukštąjį išsilavinimą turintys žmonės yra pagrindinis tautos turtas, sąlygojantis lėšų pritraukimą aukštojo mokslo sistemai. Tam, kad finansavimas būtų tinkamai paskirstytas, vyriausybė turi įsitikinti: ar aukštosios mokyklos tinkamai planuoja ir organizuoja savo veiklą; ar šių institucijų veikla yra efektyvi. Ši interesai leidžia formuluoti naują kokybės koncepcijos suvokimą“ [58, p. 99].

Tradiciškai, kokybės sąvoka siejama su meistriškumo ar unikalios veiklos idėjomis. Šiuo metu stebima nauja tendencija, kai kokybės sąvoka yra įtraukiama į aukštojo mokslo veiklos sferą, kur pastaroji suvokiama kaip „atitikimas užsibrėžtam tikslui“. „Naujoji kokybės samprata įpareigoja aukštojo mokslo institucijas kelti tam tikrus tikslus, kurių įgyvendinimo laipsnis traktuojamas kaip veiklos kokybė“ [57, p. 259]. Ši aukštojo mokslo kokybės interpretacija yra neatsiejama nuo globalizacinių procesų vyksmo, kuris sąlygoja aukštojo mokslo internacionalizavimo procesų eigą. Aukštojo mokslo internacionalizavimas yra vienas iš būdų, kurio šalys, nepraradamos tautinio identiteto, įsitraukia į globalizacinius procesus. Internacionalizacijos metu yra susiduriama su kokybės vertinimo problema. Wende M. (1999) teigia, kad tarp kokybės koncepcijos ir aukštojo mokslo internacionalizacijos yra glaudus ryšys. „Kokybės gerinimas traktuojamas kaip esminis internacionalizavimo tikslas, antra vertus, aukštojo mokslo internacionalizavimo proceso metu spaudimas daromas kokybės užtikrinimo sistemų įgyvendinimui, kurios paprastai yra nacionalinės, nebūtinai adekvačios tarptautinėms aukštojo mokslo dimensijoms“ [39, p.29].

Aukštojo mokslo kokybė „yra multidimensinė sąvoka, kuri priklauso nuo konkrečios sistemos, institucijos skelbiamos misijos bei nuo tam tikrų sąlygų ir standartų“ [13]. Aukštojo mokslo pagrindinė misija – kurti, kaupti ir skleisti mokslo žinias bei kultūros vertybes, įtvirtinti nacionalinės kultūros savitumą, ugdyti asmenybę ir visuomenę. Šią užduotį gali atlikti tik stiprūs ir laisvi universitetai, kurių autonomija, atsakomybė prieš visuomenę ir valstybę, etinė veikla būtų prielaida tam, kad aukštojo mokslo institucija funkcionuotų efektyviai ir tinkamai. Pastarasis teiginys gali būti aiškinamas taip: aukštojo mokslo institucijai duota teisė veikti autonomiškai, jaučiant atsakomybę už savo veiklą ir veikti tik etiškais metodais. Šiuo atveju kokybės dalykas yra įvertinami, ar universiteto veikla atitinka kokybės kriterijus.

Aukštojo mokslo kokybė traktuojama kaip akademinės bendruomenės teikiamų paslaugų visuomenei ypatumų bei charakteristikų visuma, kuri patenkina jos socialinius, ekonominius,

politinius ir kultūrinius poreikius bei lūkesčius. Ji yra istoriškai kintanti, turinti savo raidą ir nuolat balansuoja tarp santykinio akademinio konservatyvumo su dinamiškumo besikeičiančios visuomenės poreikių tenkinimu. Aukštojo mokslo kokybė yra tiesiogiai susijusi su jos siekimo sistema (institucine) ir jos vertinimu, veiklos efektyvumu, socialinės įtakos masteliu (šalies, regiono, globaliu), institucinių vertybių sistema, jos internacionalizavimo laipsniu globalizmo iššūkių akivaizdoje. Aukštojo mokslo kokybė neatskiriama nuo mokslo tyrimų ir nuo jų sąsajų [1, p.8].

Aukštojo mokslo kokybė (iš institucijos pozicijų) priklauso nuo to, ką institucija skelbia savo misijoje, kokių tikslų ir kokybės siekia. („Šiaulių universiteto misija – mokslo ir studijų veikla skatinti šalies, ypač Šiaurės Lietuvos, kultūros, socialinę ir ekonomikos pažangą“ [15].) Šiuo metu ypatingai sustiprėjo samprata, kad aukštojo mokslo kokybė betarpiškai susijusi su socialiniais poreikiais, atitikimu jiems. Pastaroji, taip pat nusakoma ne tik galutiniu produktu, bet ir proceso kokybe.

Kokybės vertinimo sistemos sukūrimas yra vienas iš svarbiausių valdžių ir visuomenės bei iš dalies aukštojo mokslo institucijų tikslų L. Harvey ir D. Green (1993) pateikia aukštojo mokslo kokybės koncepcijas, kurios yra svarbios pradedant kurti aukštojo mokslo kokybės vertinimo sistemą [4] :

* kokybė kaip pranašumas (quality as excellence) – šis požiūris skatina universitetus būti patiems geriausiems akademinėje srityje;

* kokybė suvokiama kaip nedarymas klaidų (quality as „zero errors“) – standartai nėra patikima aukštojo mokslo kokybės vertinimo sistema, nes studentų negalima sugrupuoti, standartizuoti, jų lūkesčiai ir poreikiai nepanašūs. Bet kokių klaidų taisymas aukštojo mokslo srityje gali būti globaliai skausmingas, todėl geriau jų nedaryti;

* kokybė suvokiama kaip atitikimas tikslui (quality as „fitness for purpose“) – norint įvertinti aukštojo mokslo kokybę, reikia turėti užsibrėžtą konkretų tikslą. Tačiau dėl nuolat besikeičiančios aplinkos, mokslo srityje užsibrėžti ilgalaikį tikslą yra beveik neįmanoma. Tai yra vienas iš šios srities koncepcijos trūkumų;

* kokybė suvokiama kaip pasikeitimas (quality as transformation) – šiuo atveju, dėmesys akcentuojamas į studentus: kuo geresnė yra aukštojo mokslo institucija, tuo daugiau studentai įgyja aukštos kokybės žinių, įgūdžių bei kvalifikacijos, kurią vėliau gali produktyviai panaudoti žinių visuomenėje;

* kokybė kaip normų, standartų visuma (quality as threshold) – norint nustatyti konkrečios veiklos kokybės lygį pirmiausiai reikia sukurti vertinimo normas ir kriterijus. Bet kuris vertinamas vienetas, kuris atitiks numatytas normas ir kriterijus, bus traktuojamas kaip kokybiškas;

* kokybės didinimas (quality as enhancement) – dėmesys akcentuojamas į atliekamų

funkcijų kokybės didinimą bet kokiais metodais. Ši koncepcija skatina vystyti institucinį autonomiškumą ir dėstytojų akademinę laisvę.

Pranašumo siekimas yra galimas tam tikroje srityje, todėl pirmosios L. Harvey, D. Green (1993) pateiktos koncepcijos aiškinimas yra pernelyg abstraktus. Kritikuotinas yra ir ketvirtosios kokybės koncepcijos aiškinimas. Šiuo atveju turėtų būti akcentuojama studijų programų ar konkrečios institucijos veiklos kokybė.

Pirmasis žingsnis, siekiant sukurti aukštojo mokslo kokybės vertinimo sistemą, yra deklaruoti institucijos ar jos veiklos kokybės apibrėžtį, atsižvelgiant į valdžių ir visuomenės poreikius bei lūkesčius. Kitas žingsnis yra konkrečios kokybės vertinimo sistemos kūrimas, atsižvelgiant į pasirinktos koncepcijos sampratą. Anot Jackson N. [15, p.169-177], „akademinių standartų (arba kitaip kokybės vertinimo matų) atsiradimas traktuojamas kaip ryšių tarp aukštųjų mokyklų vertybių sistemų, jų tikslų įgyvendinimo įvertinimo ir interesų grupių lūkesčių rezultatas“. Geriausiai būtų, jei visuomenei tiktų tai, ką siūlo aukštojo mokslo institucijos ir atvirksčiai. Aukštojo mokslo kokybė, kaip jau buvo nagrinėta anksčiau, yra dimensija, kurią yra labai sunku išmatuoti, parinkti tikslius vertinimo kriterijus. Pastarosios vertinimas gali būti išreikštas keliais būdais: kiekybiškai (procentais ar skaitine reikšme), raidžių (pvz.: nuo A iki G) ar konkrečių žodžių (puikiai, gerai, patenkinamai, nepatenkinamai) pagalba. Vertinimo rezultate sužinome, kokio lygio yra gauta informacija. Iš čia, kokybės vertinimo sistema priklauso nuo žodžio „gerai“ reikšmės interpretacijos [57, p.32]. Remiantis išdėstymu, galima teigti, kad aukštojo mokslo kokybės vertinimas yra beveik filosofinė dimensija, nes skirtingos institucijos ar žmonės įvairiai gali vertinti gautą žinių naudingumą, pritaikomumą ir pan. Tačiau, laikantis nuomonės, kad aukštojo mokslo kokybė yra daugiakomponentė ir priklauso nuo tokių komponentų kaip personalo, studijų programų, studentų, studijų infrastruktūros, vidinės ir išorinės aplinkos, galima formuluoti aukštojo mokslo kokybės vertinimo kriterijus [13, p.30-33]:

* personalo kokybė (kvalifikacija), kurią sudaro priimtinas socialinis ir finansinis statusas, siekis panaikinti bet kokią nelygybę lyčių klausimu; personalo valdymas pagal nuopelnus; kvalifikacijos kėlimo kursų organizavimas siekiant produktyvesnės personalo adaptacijos besikeičiančioje aplinkoje; skatinimas dirbti multidisciplininėse komandose;

* programų kokybė – skatintina kurti tokias mokymo programas, kurios atitiktų pasaulio darbo rinkos bei visuomenės poreikius; mokymo metodų, kurie skatintų studentų aktyvumą bei dalyvavimą realioje veikloje, kūrimas; naujų technologijų panaudojimo skatinimas; programų, studentų bei dėstytojų mobilumo skatinimas;

* studentų kokybė – pastarieji traktuojami kaip esminiai aukštojo mokslo elementai. Studentų kokybė visų pirma priklauso nuo gabumų ir motyvacijos. Svarbu palaikyti kontaktus su vidurinėmis mokyklomis, tokiu būdu užtikrinant nenutrūkstamą švietimo sistemos grandinę ir studentų kokybės

augimą;

* infrastruktūros, vidinės ir išorinės aplinkos. Siekiant užtikrinti aukštą aukštojo mokslo kokybę svarbu naudoti naujas technologijas, pritraukti kapitalo investicijas į aukštojo mokslo infrastruktūros modernizavimo ir gerinimo procesą. Siekiant tolygios plėtros, glaudus ryšys turi būti palaikomas tarp įvairių institucijų;

* UNESCO organizuotoje Pasaulinėje aukštojo mokslo konferencijoje (2000) buvo išskirtinai pabrėžtas kokybės kriterijus – institucijos valdymo kokybė. Aukštosios mokyklos privalo efektyviai planuoti, organizuoti ir kontroliuoti savo veiklą. Tik tokiu būdu galima bus pasiekti visuminės naudos. Be to, veikloje būtina sąveikauti su išorine aplinka. Aukštosios mokyklos negali veikti kaip izoliuotos sistemos.

Aukštojo mokslo kokybės vertinimas. Išvardintieji aukštojo mokslo kokybės kriterijai parodo kokybės vertinimo platumą ir gilumą. Tenka konstatuoti, kad aukštojo mokslo kokybė priklauso nuo daugelio elementų, tačiau iš esmės jie tarpusavyje yra labai glaudžiai susiję. Akivaizdu, kad aukštos kokybės mokymo programas gali pasiūlyti tik ta aukštoji mokykla, kuri turi aukštos kvalifikacijos personalą ir sudaro sąlygas jam tobulėti. Kvalifikacijos kėlimas neįmanomas, jeigu aukštoji mokykla dirba kaip uždara sistema, todėl yra būtinas atvirumas ir bendradarbiavimas su įvairiomis visuomenės institucijomis. Bendros veiklos metu ne tik išgirstami visuomenės lūkesčiai aukštojo mokslo adresu, tačiau pritraukiami ir finansuotojai, kurių lėšos tiesiogiai sąlygoja aukštojo mokslo paslaugų kokybės augimą. To pasėkoje studentai gauna aukštos kokybės išsilavinimą, nes jie gali rinktis aukštos kokybės programas bei kvalifikuotus dėstytojus. Todėl, aukštojo mokslo kokybės vertinimas yra vienas iš veiksnių sąlygojančių pokyčius šalių ekonominėje, socialinėje, politinėje bei kultūrinėje srityse.

Kaip teigia J. Brennan ir T. Shan [9, p.10-15], aukštojo mokslo kokybės vertinimas skiriasi atsižvelgiant į tai kas yra vertinama, kaip ir kaip dažnai. Esminis skirtumas yra tarp išorinio ir vidinio kokybės vertinimo. Galima vertinti visos institucijos, fakulteto, programos ar darbuotojų kokybę. Vertinimas taip pat priklauso nuo to, kokia veikla: mokymų, tyrimų ar administracinė yra vertinama. Kokybės vertinimas galimas panaudojant kelis būdus: studentų nuomonę, veiklos duomenis, darbuotojų požiūrius. Tačiau, kaip teigia J. Brennan ir T. Shan (2000), dažniausiai yra naudojamas savęs vertinimo arba vidinių apžvalgų metodas, nors pastarieji dažnai būna netikslūs. Kokybės vertinimai atliekami norint sužinoti tikslo įgyvendinimo laipsnį, todėl nebūna dažni. Akivaizdu, kad norint kuo tiksliau įvertinti kokybę reikia pasinaudoti ir išorinių institucijų vertinimais, priešingu atveju kokybės vertinimas bus subjektyvus ir neduos lauktų rezultatų. Savos veiklos įvertinimas sudaro reikšmingiausias prielaidas veiklos kokybės gerinimui.

Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemos įdiegimas sąlygoja aukštojo mokslo socialinį tinkamumą, o tai – finansavimo iš visuomenės pusės pritraukimą, kas lemia tolimesnį aukštojo

mokslo teikiamų paslaugų ar atliekamų funkcijų kokybės augimą. Aukštojo mokslo kokybė priklauso nuo daugelio elementų, kurie tarpusavyje yra glaudžiai susiję. Kokybės vertinimo kriterijų išskyrimas, kalbant apie aukštąją mokslą, yra santykinis ir sunkiai apibrėžiamas dalykas. Kiekvienoje situacijoje svarbūs skirtingi kokybės vertinimo momentai. Nepaisant to, aukštojo mokslo kokybės siekimas ir vertinimas yra vienas iš veiksnių, sąlygojančių pozityvius pokyčius šalių ekonominėje, socialinėje, politinėje ir kultūrinėje srityse.

1.2.2. Studentų mokymosi motyvacijos problema universitete

Lietuvos Švietimo sistemos veiklą reglamentuojančiais dokumentais įtvirtinama mūsų visuomenės nuostata, jog ugdymo kokybė lemia visuomenės raidą bei jos progresą. Bet šalia šių sociocentrinio pobūdžio tikslų formuluojami ir antropocentriniai – ugdymas universitete turi laiduoti visapusišką žmogaus galių plėtotę, sudaryti sąlygas atsiskleisti jo individualybei, pažadinti jo norą tobulėti, būti aktyviu piliečiu [33]. Formuluojuot ugdymo tikslus atsiranda ir pragmatizmo tendencijos – studentas universitete turi išmokyti spręsti savo ir visuomenės gyvenimo problemas.

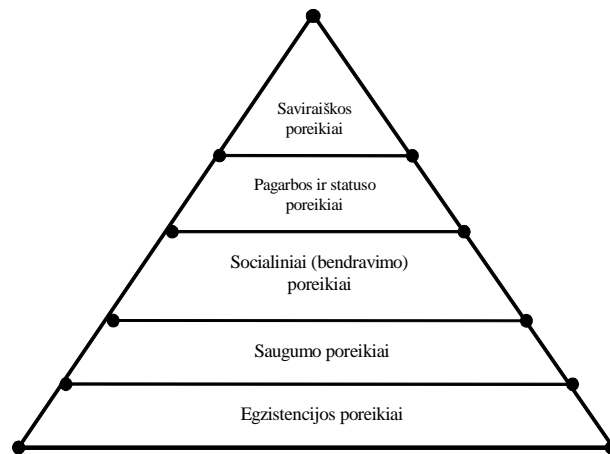
Įgyvendinti šiuos svarbius tikslus nėra lengvas uždavinys, ypač kai nemažai studentų universitetus lanko nenoriai, dažnai praleidinėja paskaitas, susidūrę su didesniais sunkumais griežtai atsisako tęsti studijas. Deja, nepaisant to, kad švietimo reforma bando atsakyti į panašius mūsų visuomenės iššūkius, padėtis gerėja ne taip greitai kaip norėtume. Matyt, reikalingi išsamūs moksliniai tyrimai, kurie padėtų suvokti studentų nenoro mokytis priežastis, problemos mastą bei, remiantis išsamia analize, ieškoti efektyvios problemos sprendimo strategijos. Labai yra svarbu laiku išsiaiškinti studentų mokymosi motyvacijos silpnėjimo ir nenoro mokytis atsiradimo universitete ištakas bei numatyti šios problemos sprendimo strategiją.

Mokymosi motyvacijos problema – bendra motyvacijos problemos dalis [43, p. 12], todėl prieš ją nagrinėjant, pirmiausiai reikia aptarti pagrindines motyvacijos teorijas, panagrinėti kaip motyvacijos sąvoką traktuoja skirtingi autoriai, išsiaiškinti „mokymosi motyvacijos“ sąvoką.

Motyvacijos klausimai nagrinėjami daugelio pasaulio mokslininkų įvairiuose veikaluose, tyrimuose ir pan. Remiantis apibrėžimu, pateiktu psichologijos žodyne motyvai – “tai veiklos stimulai, susiję su individo poreikio tenkinimu: individo aktyvumą skatinantys ir jo veiklos kryptį lemiantys aplinkos arba vidaus veiksniai”[41 p. 177] I. M. Šeščilienė [49, p.12] apibūdindama motyvą, jame akcentuoja du komponentus: kokybinį arba krypties ir kiekybinį arba energetinį. L. Rupšienės monografijoje “Nenoras mokytis – socialinis pedagoginis reiškinys” (2000) motyvas apibūdinamas kaip vidinis žmogaus akstinas arba stimulus, kuris “žmogų skatina pasirinkti tam tikrą poelgių kryptį bei formą, patenkinančias skatulį. Jei skatulys yra stiprus ir susijęs su organinių kūno reikalavimų tenkinimu, tai jį vadiname potraukiu arba geiduliu. Bendresnio pobūdžio

potraukius, iš kurių kyla konkretesni potraukiai ir kurie yra bendri visiems gyvūnams bei labai svarbūs jiems išlikti, vadiname instinktais”. „Motyvas – tai veiksmo priežastis, kylanti dėl asmenybės ir objekto, patenkinančio jos poreikius, interesus, vertybes, tikslus, sąveikos“ [38, p. 27].

„Motyvacijos“ sąvoka yra platesnė nei „motyvo“ sąvoka. Kaip jau anksčiau buvo minėta, motyvu vadinamas tam tikras stimulus, skatulus, o motyvaciją galima apibrėžti taip: motyvacija yra tam tikro elgesio, veiklos paskatos, motyvų veikti turėjimas (šis apibrėžimas pateikimas žodyne INTERLEKSIS – kompiuterinis tarptautinių žodžių žodynas su išplėstine asociatyvine žodžių paieška) [92]. Motyvacija yra ir „veiklos skatulių sistema ir aktyvumo šaltinis; teorinis konstruktas, vartojamas paaiškinti elgsenos (ir ypač – tikslingos elgsenos) priežastį, kryptingumą, intensyvumą ir pastovumą“ [43, p. 19]. Maslow (1987) motyvacijos problemą aiškino per saviaktualizacijos koncepciją, kuri paremta hierarchinių prioritetinių poreikių principu (žr. 2 pav.).

2 pav. A. Maslow poreikių hierarchija

Šaltinis: Stoškus, S. (2001). Vadybos pradmenys. Kaunas: Technologija, p. 122. [48].

A. Maslow teorija leido geriau suprasti tai, kad žmonių motyvaciją lemia platus jų poreikių spektras. Dominuojantys, t.y., esantys apačioje poreikiai turi būti patenkinami, kad būtų galima siekti aukštesniųjų. Pasak A. Maslow, toks nuoseklus poreikių išsidėstymas yra žmogaus motyvacijos pagrindas [26, p. 7]. Pagal šią teoriją žmonės yra motyvuoti siekti asmeninių tikslų. Mokymo procese yra itin svarbu atskleisti ir kuo plačiau realizuoti savo galimybes. Motyvacijos teorijų esti labai daug ir labai įvairių, tačiau pažymėtina, kad iš principo neįmanoma sukurti universalios, išsamios motyvacijos teorijos, kuri paaiškintų ir žmonių, ir gyvūnų elgesį, todėl šiame moksle įsivyravo pliuralizmas. Kiekviena teorija „motyvacijos“ sąvoką traktuoja skirtingai, akcentuoja savitus motyvacijos ypatumus bei teikia specifines rekomendacijas. Nors motyvacijos tyrimams skirta be galo daug dėmesio, mokymosi motyvacija tirta palyginti nedaug.

Mokymosi (studijavimo) motyvacijos samprata. Remiantis J. Laurinavičiūtės daktaro disertacija, „Suaugusiųjų mokymosi motyvacijos genezė šiuolaikinėmis darbo rinkos sąlygomis“

(2002) teigiama, kad motyvacija yra vidinė jėga, kuri skatina žmogų augti, vystytis ir pilnai išnaudoti savo potencialą. L. Jovaiša (1993) mokymosi motyvaciją apibūdina kaip vidinių mokymosi paskatų sistemą ir jų vykimą. D. Lapinskienė (2002) motyvaciją priskiria prie svarbiausių sėkmingo mokymosi veiksnių. Anot jos, mokymosi motyvacija padeda besimokančiajam orientotis į tikslą ir sąlygoja mokymosi kokybę bei rezultatus. „Motyvacija veikia kaip jėga, apjungianti valios, proto ir jausmų energiją konkrečiam tikslui pasiekti, ko pasėkoje sukuriamas bendras nusiteikimas mokytis“ [25, p. 27]. Mokymosi motyvaciją galima apibūdinti kintamumo ir stabilumo kategorijomis. Mokymosi motyvacija kinta keičiantis asmenybei bei išorinėms aplinkybėms, pvz., pirmo kurso studentų mokymosi motyvacijoje gali būti studento statuso įgijimas, kol vyksta adaptavimasis prie universiteto, o paskutiniųjų kursų studentų profesinės aspiracijos ir pan. Daugelis mokslininkų tyrinėjo ir mokymosi motyvacijos stabilumo klausimus. Šis klausimas taip pat aptinkamas ir L. Rupšienės monografijoje (2000). Stabilumu psichologijoje laikoma sugebėjimas palaikyti reikiamą psichinį aktyvumą, neatsižvelgiant į jokių asmenį veikiančius veiksnius. Kalbant apie mokymosi motyvacijos stabilumą, galima teigti, jog tai tokia charakteristika, kuri lemia santykinę veiklos tęstinumą ir aukštą produktyvumą tiek normaliomis, tiek ekstremaliomis sąlygomis. Mokymosi motyvacijos stabilumas siejasi su tokiomis jos charakteristikomis kaip jėga, išsąmoninimas, veiksmingumas, orientacija į procesą ir pan. Ypatingas ryšys nustatytas tarp mokymosi motyvacijos stabilumo ir orientacijos į procesą: kuo labiau studentai orientuoti į procesą, tuo stabilesnė jų mokymosi motyvacija [43, p. 26].

Pagrindinis šiame skyrelyje vartojamas terminas *mokymosi motyvacija* suprantamas kaip mokymosi skatinimo procesas, kurį sukelia įvairūs motyvai. Kaip teigiama, universitetuose egzistuoja mokymosi motyvacijos problema, pirmiausia turima mintyje, kad universitete pradėję studijuoti studentai, nors paprastai pradžioje pasižymi stipria mokymosi motyvacija, po vienerių metų dažnai pradeda bodėtis studentiškomis pareigomis, teigia, kad nenori mokytis, kad jiems tai atsibodo, per sunku ir pan. [38, p. 10-15].

Šią problemą pastebėjo ir psichologiniu aspektu tyrinėjo Florinan H. Müller [78, p. 1]. Jis nustatė, kad antraisiais studijų metais jau yra patenkintas studento statuso poreikis, išryškėja domėjimasis bendraamžių nuomonėmis, atsiranda stiprūs bendravimo poreikiai, krenta dėstytojų ir kyla grupės draugų autoritetas, vyrauja poreikis išitvirtinti grupės kolektyve – visa tai daugiau ar mažiau nulemia kai kurių studentų nuostatų mokymosi atžvilgiu neigiamus pokyčius.

Iš tikrųjų mokymosi motyvacijos universitete problema yra realus šiuolaikinės mokyklos reiškinys. Šią problemą lemia įvairiausių priežasčių kompleksas, pradedant konkrečios studento individualiais gebėjimais bei charakterio ypatumais, jo biografijos faktais ir baigiant sudėtingais socialinio gyvenimo veiksniais. Studentų nenoro mokytis problemos sprendimas reikalauja efektyvių pokyčių keliose srityse: ugdymo proceso organizavimo, ugdymo principų, turinio bei metodų,

pedagoginio koregavimo ir pan.

Mokymosi motyvacijos problemų universitete priežastys. Pagal Florinan H. Müller svarbiausios yra išskiriamos šios:

- kai kurių mokomųjų dalykų programos yra labai sudėtingos, neatitinka studento poreikių; daugelis studentų nespėja jų įsisavinti, todėl atsiranda mokymosi spragos;
- tam tikra dalis studentų turėtų mokytis pagal individualias programas, bet universitetuose šiuo metu tam nėra tinkamų sąlygų (specialiųjų pedagogų, psichologų ir pan.);
- dalis netgi studentų tėvų prarandą viltį, kad jų sūnus ar dukra gerai mokysis, ir nebepadeda jiems, nebeieško efektyvių skatinimo būdų;

Yra svarbios ir kitos priežastys:

- vertinimas pažymiais;
- dažni neigiami vertinimai;
- teigiamų emocijų stoka;
- dominuojantys tradiciniai (gana pasyvūs) mokymo metodai ir būdai;

vyrauja nuomonė, kad studentas – jau subrendęs žmogus ir iš jo galima daug reikalauti;

- universitetų administracijos autoritariškai vadovauja dėstytojų darbui: teikdamos prioritetą studentų dalykinėms žinioms, priverčia dėstytojus ignoruoti studentų poreikius, interesus, individualias ypatybes;
- silpna studento sveikata;
- nedarantys geros įtakos draugai;
- blogi studentų tarpusavio santykiai;
- neigiamai veikianti socialinė aplinka;
- šeimų asocialumas;
- nepakankama dėstytojų kvalifikacija;
- skurdi universiteto materialinė bazė;
- smukęs mokslo prestižas.

Mokymosi motyvacijos problemos sprendimo strateginės kryptys. Siūlomi šie mokymo metodai ir būdai:

- taikyti paskaitose aktyvius mokymo metodus ir būdus;
- skatinti studentų bendradarbiavimą ir tarpusavio pagalbą;
- skatinti mokymąsi didesnėmis ir mažesnėmis grupelėmis;
- savarankiškiems darbams skirti įvairesnes, įdomesnes ir kūrybiškesnes užduotis;

Norint, kad studentai būtų motyvuoti studijuoti, patariama:

- akcentuoti demokratiškumą ir humaniškumą;

- vertinti studentą pagal jo asmeninius pasiekimus, o ne pagal kitų studentų pasiekimus;
- dėstytojams atsisakyti neigiamų komentarų kitų studentų akivaizdoje;
- pripažinti studento teisę daryti klaidas.;
- dėstytojas turi kurso pradžioje pateikti išsamią šio kurso (modulio) didaktinę sistemą, atspindimą modulio programoje;
- studento akademiniai pasiekimai turi būti vertinami objektyviai, t.y. turi būti parengta kontrolės sistema, pagrįsta ta medžiaga, kurios buvo mokoma (pagal Vroom lūkesčių teoriją, studentas viliasi, jog įdėtos pastangos mokantis leis jam gerai atlikti užduotį ir gauti teigiamą ir teisingą atsakymą);

Mokymosi motyvacija padeda besimokančiajam orientuotis į tikslą, suvokti, kiek laiko reikės tikslui pasiekti, ar reikės pastiprinimo ir kokio, „aktualizuoja būtinas besimokančiojo žinias, sugebėjimus ir įgūdžius, pažadina jo jautrumą pagalbai iš išorės, turi įtakos mokymosi kokybei ir mokymosi pasekmėms“ [38, p. 30].

Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, suintensyvėjo migracijos procesai. Vadinasi, kaip dar vieną aukštojo mokslo problemą, galima išskirti imigrantų moksleivių ir studentų mokymą [56, p. 96].

Apibendrinant šį skyrių galima teigti, kad „mokymosi motyvacijos krizė universitete yra realus šiuolaikinio aukštojo mokslo reiškinys. Kai kurias studentų mokymosi motyvacijos krizės priežastis galima priskirti netinkamam universitetų administravimui ir švietimo vadybai. Universitetų vadovai tam tikrais atvejais vis dar dirba senoviškai, jiems stinga vadybinės kompetencijos ir atsinaujinimo poreikio“ [29, p.105].

Akivaizdžios ir Lietuvos Švietimo sistemos funkcionavimo problemos, kylančios tiek iš nepakankamo finansavimo, tiek ir iš nepakankamai efektyvios švietimo politikos.

1.3 Aukštojo mokslo tradicijos Europos Sąjungos šalyse

Europos Sąjungos valstybės įvykdė arba vykdo aukštojo mokslo ir aukštųjų mokyklų valdymo reformas. Verta atkreipti dėmesį į tai, kad ES šalys yra tarp pasaulio šalių – lyderių moksliniuose tyrimuose ir aukštajame moksle. Jos suvokė, kad tolesnės reformos yra būtinos norint konkuruoti su stipriausia mokslinių tyrimų srityje valstybe pasaulyje – Jungtinėmis Valstijomis. Minėtų šalių vykdomos reformos yra ne kas kita, kaip laipsniškas JAV aukštojo mokslo modelio adaptavimas. Į amerikietiškąją dirvą prieš porą šimtų metų perkeltos europinės aukštojo mokslo idėjos sunokino puikius vaisius. Tos idėjos naujajame kontinente buvo išdėliotos ir subrandintos. XX a. antrojoje pusėje universitetinių struktūrinių modelių pasauliui, taigi ir Europai jau teikė Jungtinės Valstijos, kur veikia kelios dešimtys pasaulyje geriausiai laikomų universitetų [39, p. 105].

Europos Sąjunga bendros aukštojo mokslo tradicijos neturi. Galima išskirti tik konkrečias Europos Sąjungos šalių tradicijas, tačiau Europos Sąjungos už mokslinius tyrimus ir aukštąjį mokslą atsakingos institucijos nuolat stebi Jungtinių Valstijų sistemą ir bando ją sekti. Iš JAV Europos šalys jau anksčiau perėmė (kai kurios dabar perima) dviejų pakopų (bakalauro ir magistro) studijų sistemą, o Europos Sąjunga propaguoja šią sistemą kaip vieną iš pagrindinių Europos aukštojo mokslo erdvės elementų. Europoje plinta JAV naudojamas doktorantūros modelis. Kitas žingsnis, kuris jau žengia mokslinių tyrimų požiūriu labiausiai išsivysčiusios šalys– JAV aukštojo mokslo valdymo modelio pritaikymas.

Europos Sąjungos šalys jau seniai išreiškė norą tapti vedančiąją ekonomika pasaulyje, atimant lyderio vaidmenį iš JAV. Šio tikslo siekiama ne tik kuriant ekonominę šalių bazę, tačiau ir gerinant aukštojo mokslo sistemą. 1998 metais Sorbonoje buvo iškeltas tikslas sukurti Europos Aukštojo Mokslo Sistemą iki 2010 metų.

Esminiai žingsniai kuriant Europos Aukštojo Mokslo Sistemą jau žengti. Europos šalių švietimo ir mokslo ministrų susitikimas 1999 m. Bolonijoje. Šio susitikimo metu buvo suformuoti tikslai, po kuriais pasirašė visi susitikime buvę šalių atstovai, tarp jų ir Lietuvos švietimo ir mokslo ministras. Minėti tikslai buvo išdėstyti Bolonijos deklaracijoje.

2. UNIVERSITETŲ ORGANIZUOJAMOS STUDENTŲ PAIEŠKOS BRUOŽAI. STUDENTŲ SUINTERESUOTUMAS IR MOTYVAVIMAS STUDIJUOTI UNIVERSITETE

2.1. Universiteto teorinis modelis

2.1.1. Universiteto kaip švietimo organizacijos ir pelno siekiančių įmonių palyginimas klientų paieškos aspektu

Rinkos ekonomikos sąlygomis, kai konkurencija didelė, o rinka yra prisotinta įvairiausių prekių ir paslaugų, įprastos klasikinės strategijos praranda savo poveikio galią. Tokiomis sąlygomis organizacijoms iškyla poreikis permąstyti konkurencijos pagrindus ir padaryti taip, kad organizacija taptų pranašesnė, palyginant su konkurentais. Šiuolaikinės konkurencijos sąlygomis mokyklos, universitetai ir apskritai – studijos ir mokslas – tampa konkurencijos objektu. Mokslo ir studijų sistemoje konkurencija gali pasireikšti įvairiausiomis formomis, pavyzdžiui, studentų tarpusavio rungtyniavimu dėl geresnių pažymių ir kartu didesnės stipendijos; personalo tarpusavio varžymusi dėl kompetencijos pripažinimo; mokslo įstaigų tarpusavio kova dėl aukštesnio vertinimo bei statuso visuomenėje ir pan. Galima teigti, kad “konkurencija mokslo ir studijų, t. y., aprioriškai neekonominėje, sistemoje įgauna vis didesnę vartotojišką raišką: neįgyvendinti mokslo ir studijų projektai virsta įvairiais nepripažinimo ir mažo finansavimo svertais ir tampa pašalinimo iš sistemos priežastimi” [45, p. 5].

Kaip jau buvo minėta, viena iš konkurencijos sričių moksle ir studijose yra universitetų varžymasis bei rungtyniavimas. Anot Šiaulių universiteto rektoriaus prof. habil. dr. V. Lauručio, “universitetas turi nuolat stiprinti ryšius su visuomene, verslo įmonėmis, kitomis aukštosiomis mokyklomis, užsienio partneriais, užtikrindamas potencialių studentų pritraukimą, inovacinių idėjų sklaidą, studentų įsidarbinamumą, universiteto ir miesto jungties sąveikos stiprumą” (2005). Vadinasi, universitetai tarpusavyje varžosi ne tik dėl įvairiausių pasiekimų, bet ir dėl studentų pritraukimo, “nes ir viena ir kita yra blogesnio arba geresnio mokslo ir studijų universitete finansavimo priežastis” [45, p. 5]. Vidurinių ar kitų mokyklų abiturientai bei absolventai gali laisvai rinktis universitetą, nes čia neegzistuoja joks prievartinis paskirstymas, kuris galėtų išlyginti universitetų galimybes. Vadinasi, galima teigti, kad universitetai turi dėti visas pastangas, jog pritrauktų būsimus studentus pasirinkti būtent jų universitetą, o ne bet kurį kitą. Tačiau antra vertus, nors žmonės gali laisvai rinktis kur studijuoti, bet juos, pasak prof. Dr. J. Ruškaus (2003), “varžo tokie apribojimai kaip: geografinės (potencialiai didelis atstumas nuo namų, brangus miestas, atitinkamai didesnės kelionių ir gyvenimo sąlygos), finansinės (skaičiuojama ir renkamasi pigiausias variantas arba, priešingai, didelis finansinis šeimos potencialas orientuoja į labiau

prestižines specialybes), prisirišimo, kurios gali būti tiek fizinės, pvz., vaikai, tiek psichologinės – nenoras atsiskirti nuo namų bei artimųjų, ir žinojimo (potencialūs universiteto vartotojai turi tam tikrą žinojimą apie vieną ar kitą universitetą/ specialybes; žinojimą sudaro ne tik objektyvi informacija – aukštas informuotumo laipsnis, bet ir subjektyvūs įsitikinimai-stereotipai, išankstinės nuostatos) sąlygos”. Vis dėlto, anot prof. dr. J. Ruškaus (2003), “paskutinis kriterijus – žinojimas – yra esminis universiteto pasirinkimo arba atmetimo veiksnys”.

“Universiteto” sąvoka (lot. Universitas – kilm. universitatis – visuma) žodyne INTERLEKSIS [92] apibrėžiama kaip „institucija, visuomeninė organizacija, aukštoji mokykla, rengianti pagrindinių visuomeninių ir fundamentaliųjų mokslų disciplinų aukštos kvalifikacijos specialistus“. Norint išsiaiškinti sąvoką „pelno siekianti organizacija“, reikėtų aptarti kiekvieną žodį atskirai, o tuomet sujungti į visumą. Jau minėtame INTERLEKSIS žodyne „organizacija“ apibrėžiama kaip „žmonių kolektyvas, susidaręs arba sudarytas tam tikrai veiklai arba darbui; dažniausiai turi atskirą turtą ir valdymo organus“. Dabartinės lietuvių kalbos žodyne [62] žodis „pelnas“ aiškinamas taip: „pajamos, gaunamos, atskaičius išlaidas; nauda, uždarbis“; o „siekti“ apibūdinamas kaip pastangos, stengimasis įgyti, laimėti.

Tad vis dėlto kuo universitetai – kaip pelno nesiekiančios organizacijos – skiriasi arba yra panašios į pelno siekiančias įmones klientų paieškos aspektu.

Kaip jau minėta anksčiau, tarp universitetų vis labiau aštrėja konkurencinė kova, tad klientų paieškos aspektu vis labiau supanašėja pelno siekiančios įmonės ir universitetai. Pelno siekianti organizacija paprastai negamina prekės, kuri rinkoje turi nulinę paklausą – tai kelias į visišką bankrotą, taip pat ir daugelis universitetų, prisitaikydami prie rinkos pokyčių, ėmė koreguoti mokymo programas, vis mažiau ruošiami specialistų, kurių niekam nereikia. Universitetai pamažu supranta, jog pirmasis signalas dėl specialistų rengimo turėtų ateiti iš pramonės, verslo, kultūros, švietimo įstaigų. Visoms organizacijoms reikia naujai mąstančių, pasiryžusių spręsti problemas kvalifikuotų, kūrybingų specialistų, išmanančių rinkos ekonomiką. Taigi, šiandien verslas diktuoja specialistų poreikį.

Vis labiau plintantis beveik visose pasaulio šalyse judėjimas už studijų kokybę kelia daug klausimų: kaip iš tiesų yra skatinamas tobulėjimas, kaip vyksta mokslinių tyrimų, mokymo ir mokymosi kokybės gerinimas, kaip padeda informuoti visuomenę apie studijas. Pastaruoju metu didesnę visuotinę pripažinimą įgyja ir toks studijų kokybės vertinimo modelis, kaip savianalizė, išorinis vertinimas (su ekspertų vizitu į aukštąją mokyklą), viešas išvadų skelbimas, rekomendacijų įgyvendinimas. Visi pripažįsta, kad vis dėlto svariausia paskatą tobulėjimui teikia būtent pirmasis etapas, t.y., savianalizė, o augantį visuomenės ir vyriausybės domėjimąsi studijomis daugiausia tenkina išorinis studijų auditas, kuris stiprina ne tik vidinę institucijų atskaitomybę, bet ir skatina aukštąsias mokyklas inicijuoti kokybės tobulinimo programas, padeda joms išsilaikyti naujoje

konkurencinėje aplinkoje.

Kokybės laidavimui tapus sudėtine akademinio gyvenimo dalimi, mokslininkai ir pedagogai turi aiškinti, kodėl jie daro tai ką daro, ar tikrai gerai daro, ar iš viso verta tai daryti; o jau po to klausama, kaip jie galėtų tai padaryti dar geriau. Aiškus studijų kokybės gerėjimas tikėtinas tik tuomet, kai sutartinai ims dirbti aukštosios mokyklos ir išorinio vertinimo organizatoriai (Lietuvoje – Studijų kokybės vertinimo centras). Universitetų tarpusavio konkurenciją turėtų susilpninti bendradarbiavimo dvasia.

Yra daug pagrįstų raginimų sukurti tarptautiniu mastu pripažįstamus akademinų kvalifikacijų standartus. Anot prof. Habil. dr. Algirdo Čižo, tarptautinės akreditacijos schemos turėtų prasidėti nuo kliento poreikių pripažinimo ir tenkinimo. Universitetų klientai yra studentai ir darbdaviai. Šie universitetų „klientai“ turi žinoti išsilavinimo standartą, kurį atitinka viena ar kita studijomis įgyta kvalifikacija. Kvalifikacijų standartai turi būti patikimi akademinio požiūriu ir prasmingi darbdaviams. Panašūs į standartus teisiniai aktai – studijų kryptų reglamentai – numatyti ir Lietuvos Respublikos Aukštojo mokslo įstatymu, tačiau jais ketinama reglamentuoti ne tik studijų tikslus bei rezultatus, išeią, bet ir kai kuriuos studijų proceso parametrus (juos nustatyti ir po to tikrinti, vertinti yra lengviau negu nustatyti galutinę studijų išdava). [61].

Mokslui ir studijoms tapus konkurencijos objektu, studentų pasirinkimas tam tikrą universitetą gali lemti pastarojo tolimesnį likimą. Nenuostabu, jog vis labiau populiaru tampa rūpintis savo įvaizdžio gerinimu, plėtoti rinkodaros strategijas. Konkurencinėje kovoje svarbu išnaudoti visus organizacijos privalumus. Norinti išigyti konkurencinį pranašumą, organizacija turi disponuoti gerokai platesniais ištekliais nei technologijos, žemi kaštai ar produktų diferenciacija, nes jie yra lengvai kopijuojami ir jais nesunkiai gali pasinaudoti konkurentai ir taip atimti iš įmonės unikalumą, kuris neabejotinai yra konkurencinio pranašumo šaltinis. Įvaizdis suteikia įmonei išskirtinį konkurencinį pranašumą, nes yra unikalus. Įvaizdžio reikšmė organizacijos konkurencingumui yra itin aktuali. Kiekviena organizacija, nepriklausomai nuo to, ar ji yra siekianti pelno ar ne, yra suinteresuota turėti pozityvų įvaizdį visuomenėje. Gamintojai ir paslaugų tiekėjai, valdžios institucijos ir nevyriausybinių organizacijos, pagaliau ir atskiri asmenys turi tam tikrą apibrėžtą įvaizdį. Įvaizdis pirmiausia reprezentuoja organizaciją už jos ribų, suteikia informacijos ir apie jos veiklos pobūdį ir iš anksto nuteikia jos atžvilgiu žmogų, skatindamas jį veikti vienaip ar kitaip.

Organizacijos įvaizdis nėra atsitiktinis, jis yra sukuriamas, pasiekiamas, o tuo pačiu ir valdomas. Efektyviai valdomas įvaizdžio formavimas turi galią pakeisti nepageidaujamą arba sustiprinti teigiamą požiūrį į organizaciją.

„Palankus požiūris į klientus, jų aptarnavimo kokybė, lankstumas sprendžiant iškilusias problemas, pasiekta aukšta verslo kultūra bei gera atmosfera kolektyve teigiamai nuteikia organizacijos klientus ir padidina jos pardavimų apimtį“ [12, p. 131]. Geras įvaizdis tampa būtina

sąlyga organizacijai, norinčiai pasiekti stabilią ir ilgalaikę verslo sėkmę, padeda pritraukti naujų klientų ir partnerių, skatina pardavimus ir lemia jos dinamišką plėtrą.

Universitetas privalo rūpintis geru įvaizdžiu visuomenėje, kad taptų matomesnis rinkoje bei įgytų didesnę klientų pasitikėjimą (ko bando daryti ir bet kuri pelno siekianti organizacija).

“Organizacijos, o universitetas yra studijų ir mokslo paslaugas teikianti organizacija, įvaizdis yra konstruktas, darinys, t.y., jis nėra vienalytis reiškinys, o daugialypis, sudarytas iš įvairių komponentų” [45, p. 7].

Remiantis S. Kenedy įvaizdžio kūrimo modeliu (1977), “įvaizdis turi būti pagrįstas konkrečiais faktais, ir bendriausia prasme tai reiškia, kad jis turi būti sukurtas taikant bendrą organizacijos politiką“ [66].

Rinkos sąlygomis sugebėjimas suprasti bei patenkinti kliento norus, poreikius, atsižvelgti į jų galimybes, išsiūlyti pirkėjui prekę ar paslaugą, o universitetams savo ruožtu – sugebėti “pritraukti” būsimąjį studentą, kad pastarasis rinktųsi būtent šį universitetą, tampa neatskiriama sėkmingos veiklos sąlyga. Todėl nugali stipresnis, sugebantis naudotis konkuravimo įrankiais. Daug jų slypi marketingo srityje.

Potencialus vartotojas gali nutarti pirkti prekę (ar studentas pasirinkti universitetą) tik tuo atveju, jei jis apie ją (jį) turi pakankamai informacijos. Čia į pagalbą galima pasitelkti vieną iš keturių marketingo elementų – rėmimą: tai į vartotoją orientuoti informavimo ir įtikinėjimo veiksmai, turintys įtakos pasirinkimo sprendimams.

Rėmimu užmezgamas ryšys tarp organizacijos ir kliento. Šio ryšio tikslas – pasiekti, kad klientas reaguotų į pateikiamą informaciją. Būdingiausia reakcijos forma – organizacijos prekių/paslaugų pirkimas. Siekiant pageidaujamos reakcijos, didelę reikšmę turi ne tik perduodamos informacijos turinys, bet ir jos pateikimo forma, laikas, perdavimo būdas. Iš skiriamų pagrindinių pelno siekiančių organizacijų rėmimo veiksnių grupių – pardavimų rėmimas, reklama, populiarinimas – universitetui labiausiai matyt tiktų du paskutiniai, t. y., reklama ir populiarinimas.

Į elementą “rėmimas” įeina sprendimai ir veiksmai, orientuoti į klientą bei apimantys informacijos apie prekę (paslaugą) platinimą, reklaminę veiklą ir visas kitas priemones, kurios tik gali prisidėti skatinant pirkti prekę (naudotis paslauga) [40, p. 264-265]. Todėl čia vėl išvystame universiteto ir pelno siekiančių organizacijų supanašėjimą.

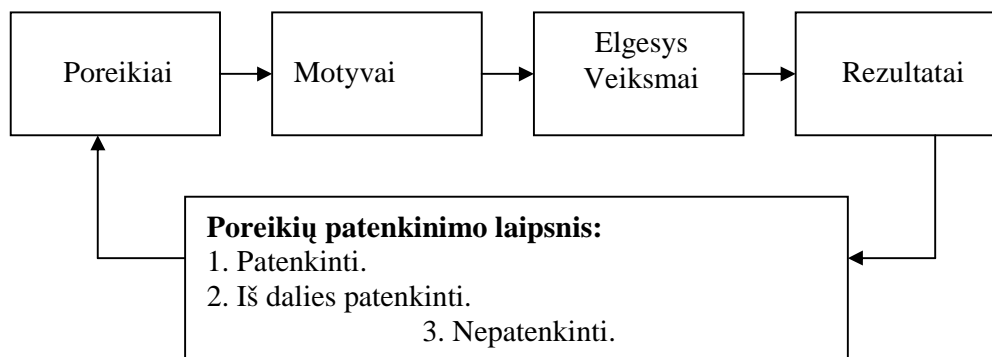
Nuostata, kad universitetai, kuriuose užpildomos ne tik valstybės finansuojamos, bet ir mokamos vietos, neturėtų rūpintis klientų paieška, yra klaidinga. Juk universitetas turi norėti gauti geriausius “klientus”, pritraukti tuos būsimus studentus, kurie ateityje garsins jo vardą, taip bus kuriamas dar geresnis universiteto įvaizdis, jo prestižas, kaip bet kuris verslininkas siekia parduoti savo prekę už didžiausią kainą ir gauti maksimalų pelną. Universitetų nenoras panašėti į pelno

siekiančias organizacijas, daro juos nepilnaverčiais, pavyzdžiui kas nutiktų jei verslo įmonė imtų gaminti nepaklausias prekes, parduotų jas už minimalią kainą ir pakankamai neinvestuotų į prekės kokybę, rėmimą ir pan. Atsakymas, aiškus – jai grėstų bankrotas, tad, kad panaši situacija nenutiktų ir universitetui jis turi elgtis lygiai taip pat, kaip bet kuris verslininkas, norintis rinkoje būti konkurentabilus.

2.1.2. Studentų motyvavimo studijuoti ir jų domėjimosi mokslo procesu aspektai

Motyvacijos sąvoka kilusi iš lotynų kalbos žodžio „movere“, kuris reiškia judėti, versti. Motyvavimas – gali būti apibūdinamas kaip savęs ir kitų veiklos, siekiant asmeninių ar organizacijos tikslų, skatinimo procesas [8, p. 53]. Psichologai teigia, kad žmogus turi poreikį, kai jaučia fiziologinį arba psichologinį ko nors trūkumą. Motyvacijos teorijos bandė suklasifikuoti šiuos poreikius pagal tam tikrus kriterijus. Visus poreikius galima klasifikuoti į dvi grupes: pirminius (tai fiziologinės kilmės, paprastai įgimti, pvz., maisto, vandens, oro, miego ir kt. poreikiai) ir antrinius (tai psichologinės kilmės, pvz., pasisekimo, pagarbos, prisirišimo, valdžios, priklausomumo poreikiai).

Poreikis skatina žmogų imtis kokių nors veiksmų, kad patenkintų jį. Atsižvelgiant į poreikių patenkinimo laipsnį, žmogus žino, kaip jam reikės elgtis ateityje (žr. 2 pav.):

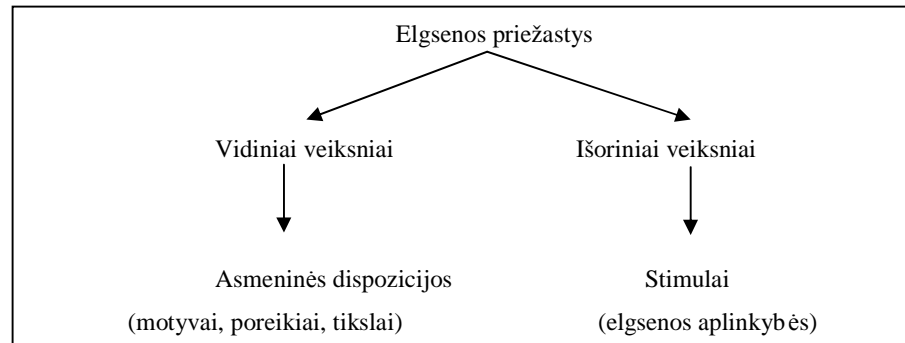
3 pav. Motyvavimo per poreikius modelis

Šaltinis: A .Sakalas, V. Šilingienė „Personalo valdymas“ (2000)

Darbuotojai aktyviai siekia organizacijos tikslų, jei tik yra tikri, kad tai padės įgyvendinti jų poreikius. Vadovai turi atsiminti, kad darbo rezultatai bus geresni tada, kai darbuotojams ne tik bus išaiškinta, ko iš jų norima, bet ir suteikiama tai, ko jie nori. Tą patį galima teigti ir apie studentų motyvavimą – studentai sieks ne tik savo, bet ir universiteto tikslų, jei jų poreikiai bus pilnai patenkinami. Pažymėtina, kad mokymosi motyvavimas neatskiriamas nuo kitų asmenybės

gyvenimo bei veiklos motyvų, todėl labai svarbu yra poreikių ir interesų vaidmenys mokymosi motyvacijoje.

Motyvacijoje galima išskirti vidinius ir išorinius veiksnius. Anot L. Rupšienės (2000) vidinių veiksnių ištakos glūdi pačioje asmenybėje, t. y., žmogaus motyvai, poreikiai, tikslai ir pan., o “išoriniai veiksniai, dar vadinami “stimulais”, esti išorinės aplinkybės”. (žr. 1 pav.).

4 pav. Vidiniai ir išoriniai žmogaus elgsenos veiksniai

Šaltinis: L. Rupšienė, “Nenoras mokytis – socialinis pedagoginis reiškinys” (2000).

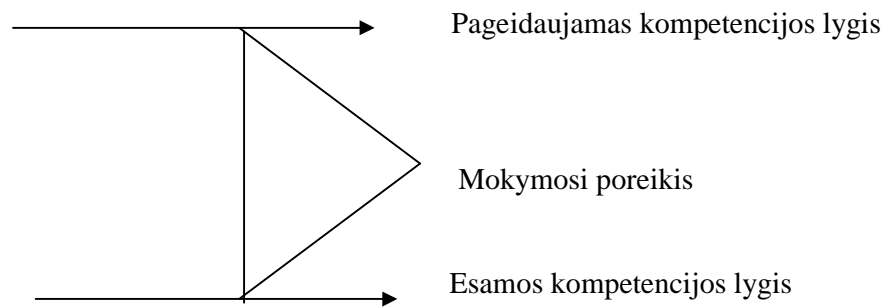
Kiekvienas žmogaus poelgis motyvuojamas ir vidiniais veiksniais- asmeninėmis dispozicijomis, ir išoriniais – stimulais iš aplinkos. Tiek vidiniai, tiek išoriniai veiksniai esti glaudžiai susiję tarpusavyje ir vieni kitus įtakoja.

Humanistinės teorijos atstovai skirtingai nei ankstesnės teorijos pabrėžė žmogaus vidinius motyvus, kurie jį skatina augti, tobulėti, siekti savirealizacijos [26, p. 7]. Kognityvinėse teorijose akcentuojama, kad už pačią realybę yra svarbiau kaip individas ją suvokia. Reikmė ir sprendimas iš išorės, kognityvinis disonansas ar socialinė atribucija gali būti įvardijami kaip svarbūs motyvuojantys mokymosi veiklą veiksniai [49, p. 13]. Bihevioristinėse pažiūrose akcentuojama, kad svarbiausi motyvuojantys bet kokios veiklos faktoriai-pastiprinimai, o geštalpsichologai mokymosi veiklos motyvuojančiu veiksmu pripažįsta įtampą ir ne pusiausvyrą, kilusią asmenybėje dėl kintančių poreikių, ketinimų ar norų.

Mokymosi procese motyvavimas daro itin didelę įtaką. Motyvacija svarbi tuo, kad viskuo patenkintas studentas – universiteto klientas – savo „pareigas“ vykdys nepalyginamai geriau ir su malonumu. Motyvai ir stimulai padeda atsiskleisti žmogaus sugebėjimams ir efektyviai panaudoti išteklius visos šiuolaikinės motyvacijos teorijos akcentuoja žmonių poreikius. Motyvavimo sistema tiek bet kurioje įmonėje, tiek bet kuriame universitete turėtų būti pagrįsta poreikių tyrimu. Norint studentą motyvuoti mokymo procese, reikia įvairiais būdais veikti asmenybę, kad būtų pasiekti ne tik didaktiniai, bet ir saviugdosi tikslai. Motyvavimas, P. Jucevičienės (1994) nuomone, tai asmenybės stimuliavimas įvairiais poveikio metodais, turintis įtakos visuminei motyvacijai. Šis procesas – tai įvairių elgesio stimulų suderinimas, suvokta skatinanti jėga, kuri orientuota ir

paaiškina elgesį bei parodo veiksmą, kuris yra nukreiptas į asmenybę motyvacijai sukelti.

Mokymosi motyvaciją tiriantys mokslininkai įvairiai traktuoja asmenybės mokymąsi motyvuojančius veiksnius. Anot I. M. Šeščilienės, tai gali būti įvardijama kaip orientacinis refleksas, žmogaus smalsumas, nuolatinė reikšmė stimuliacijai, savo gebėjimų bei pastangų vertinimas ir pan. Mokymosi poreikį savitai apibrėžia mokslininkas M. Knowles - “kaip skirtumą tarp esamo ir pageidaujamo kompetencijos lygio, tai yra kaip neatitikimą tarp aspiracijų ir realybės” (žr.5 pav.) [49, p. 14].

5 pav. Mokymosi poreikis pagal M. S. Knowles

Šaltinis: I. M. Šeščilienė “Pirmo kurso studentų pažintinio kryptingumo ugdymo strategija ir jos efektyvumo įvertinimas” (2000).

Mokymosi poreikis – tai neatitikimas tarp to, kuo individas nori būti ir kuo yra iš tiesų, neatitikimas tarp aspiracijų ir realybės.

Suaugusio žmogaus poreikį mokytis arba domėjimąsi mokslo procesu nulemia keli poreikiai ar jų grupės. Pirmiausia – tai poreikis visiškai save išreikšti (saviaktualizacija). Šis poreikis pripažįstamas universaliu Homo sapiens poreikiu, be to, tai būtina sąlyga ir psichinei sveikatai. Kita svarbi priežastis – žmogaus poreikis brendimui. Mokymosi motyvacija, susijusi priežastiniais ryšiais su mokymosi rezultatais, cituojant jau anksčiau minėtą mokslininkę I. M. Šeščilienę, “yra ir priemonė siekti mokslo pažangumo ir kartu galutinis mokymo proceso rezultatas.” (2000). Pažymėtina, jog mokymosi motyvacija „turi dvi paskirtis: pirma, ji reikalinga pradedant mokytis, t.y. jį inicijuoti, antra, ji turi būti palaikoma studijų procese, t.y. turi būti išlaikomas išitraukimas į mokymąsi šiame procese“ [25, p. 53].

S. Girdzijausko nuomone, [11, p. 3] kai kurie pedagogai mokymosi procesui skiria per mažai dėmesio, o ypač žinių kontrolei ir vertinimui. Autorius teigia, kad “daugelį metų iš eilės neatnaujinama ne tik skaitomų kursų turinys, bet ir kontrolinių darbų bei egzaminų užduotys. Pastarąsias studentai dažnai daugina, platina ir naudojami per kontrolinius darbus”. Vertinimo sistema, leidžianti efektyviai naudoti įvairias skatinimo priemones, gali daryti didžiulę įtaką studentų motyvacijai. Nors mūsų šalies ūkis jau senai dirba rinkos ekonomikos sąlygomis, tačiau

daugelis studentų rinkos poveikio beveik nejunta. Bene didžiausia problema– mokymosi rezultatai ne visada yra tiesiogiai proporcingi įsidarbinimo galimybės, o dažnai net mokesčiui už mokslą. Tad pastebėtina, jog “išskyrus stipendiją, nėra veiksmingesnės studijų skatinimo sistemos ir kartu neugdomi konkuravimo įgūdžiai” [11, p. 6], kurie taip svarbūs šiuolaikinėje visuomenėje. Norint padidinti studentų mokymosi motyvaciją, reikia sukurti studijų sistemą, skatinančią studentą dirbti sistemingai ir intensyviai ne tik sesijų metu, bet viso semestro eigoje. S. Girdzijauskas knygoje “Studentų žinių kontrolė ir vertinimas” (1999) teigiama, kad tokiai sistemai reikalinga efektyvi žinių kontrolė ir adekvatus žinių vertinimas, kas leistų iš esmės pakeisti požiūrį į studijas, išplėstų studentų savarankišką darbą ir didintų jų motyvaciją studijuoti.

Reikia pažymėti, kad studijų rezultatus didžia dalimi sąlygoja studento pasitikėjimas savimi, savęs vertinimas. Mokymosi problemas dažnai sukelia neadekvatus (nepakankamas arba per geras) savęs vertinimas. Studentų motyvacijai kelti svarbų vaidmenį vaidina organizacinė parama, kurios esmė – studijų sutarties tarp studijų proceso dalyvių pasirašymas. Pastarojoje pateikiami mokymo ar mokymosi tikslai ir rezultatai, dėstytojo bei studento teisės ir pareigos studijų metu, dalyko studijavimo galimybės, reikalingi ištekliai. Be to, pažymėtina, jog sėkmingoms studijoms reikalinga tokia edukacinė aplinka, kur keliamas studento pasitikėjimas savimi, savo jėgomis, ir tuo būdu suteikiama mokymosi galia [25, p. 24, 26].

Studento mokymosi universitete sėkmė, jo pasirengimas profesijai priklauso nuo adaptacijos jame. Studento adaptacija svarbi, norint pasiekti teigiamų mokymosi nuostatų ir gerų mokymosi rezultatų, kurie, neabejotinai susiję su gera savijauta studijų metu. Aukštoji mokykla turi sudaryti tokias sąlygas adaptacijai, kad studentas būtų paskatintas priimti giluminį požiūrį į studijas.

Studijų proceso kokybė priklauso ne tik nuo mokymo, bet ir nuo paties besimokančiojo ir jo mokymosi kokybės. Kitaip tariant, studento motyvaciją lemia tiek vidiniai veiksniai, tiek ir išorinė aplinka, t.y., aukštosios mokyklos sudaromų sąlygų, įtakančių studento veiklos kokybių realizavimą.

Deci & Ryan apsisprendimo teorija („Self-Determination Theory“ arba STD, 1985, 1994, 2002b) [9], kuri pagrįsta prielaida, kad žmonės yra natūraliai linkę savo nuolatinius išgyvenimus apjungti į visumą, sudaro sąlygas atlikti geresnę motyvacijos procesų analizę. Motyvacijos reguliavimas (su įrašų pavyzdžiais):

- *Nemotyvuotas reguliavimas*: už elgsenos nėra jokių ketinimų; įrašas: „Aš tikrai jaučiu, kad švaistau laiką universitete“.
- *Išorinis reguliavimas*: motyvuotas tik išorinių atsitiktinumų (apdovanojimai arba bausmės grėsmė); įrašas: „Be išorinio spaudimo aš padaryčiau mažiau“. Tai yra tipiškas išorinės motyvacijos atvejis, kai žmonių elgesį kontroliuoja tam tikri išoriniai atsitiktinai. Žmonės dirba, kad pasiektų norimų pasekmių, tokių kaip materialinis atlyginimas arba, kad išvengtų

bausmės. Iš esmės, tai yra toks išorinės motyvacijos tipas, kuris buvo plačiai ištirtas bei pripažintas kaip kenkiantis vidinei motyvacijai (Deci ir kt., 1999a). SDT teorijoje išorinis reguliavimas yra laikomas kontroliuojamu, o išoriškai reguliuojamas elgesys, yra manoma, priklauso nuo atsitiktinumų, o kai atsitiktinumai dingsta, elgesys neišlaikomas ir yra blogai perkeliamas [9, p. 237].

Elgesys	Neapsisprendęs			Apsisprendęs		
	Nemotyvuotas	Vidinė motyvacija			Išorinė	
Motyvacijos motyvacija tipas	Reguliavimo nebuvimas	Išorinis reguliavimas	Introjekcinis reguliavimas	Identifikuotas reguliavimas	Integruotas reguliavimas	Vidinis reguliavimas
Priežastingumo Vieta	Neasmeninė	Vidinė	Iš dalies išorinė	Iš dalies vidinė	Vidinė	Vidinė

6 pav. Apsisprendimo aplinka, rodanti motyvacijos, savęs reguliavimo bei suvoktą elgesio priežastingumo vietą, kuris kinta priklausomai nuo apsisprendimo laipsnio

Šaltinis: F. H. Müller, J. Louw „Conditions of university students’ motivation and study interest“

- *Introjekcinis reguliavimas:* poreikių, kurie daro spaudimą studentams, introjeksija, pvz., vengti kaltės jausmo; įrašas: „Aš turiu stumtelėti save iš vidaus, kad toliau tęsčiau mokslus“.
- *Identifikuotas reguliavimas:* susitapatinimas su galimybėmis, kurios atitinka besimokančiojo tikslus (bet nėra motyvuotos iš vidaus); įrašas: „Aš esu atsidaavęs mokslams, kadangi aš noriu įvykdyti sau iškeltus tikslus“.
- *Vidinė motyvacija:* jokie reguliavimo iš išorės (smalsumas, tėkmė, linksmybės...); įrašas: „Man tikrai patinka čia mokytis ir dirbti“.

Jau anksčiau minėta mokslininkė D. Lapinskienė išskiria tokias studentų motyvacijos rūšis:

1. *Išorinė motyvacija* (akcentas į tai, ką duos mokymosi rezultatas). Kai studentai yra motyvuojami išoriškai, jie atlieka užduotis tik dėl to, kad jiems yra svarbu ir vertinga tai, ką duos rezultatas, kuris gali būti dvejopas: teigiamas ir neigiamas paskatinimas. Didžiausias studento dėmesys skiriamas į rezultato pasekmes, todėl akivaizdu, kad ši motyvacijos rūšis studentą skatina priimti paviršutinį požiūrį į mokymąsi [25, p. 53]. *Išorinės motyvacijos elgesio elementų įgijimas: poreikiai ir integruotas savęs reguliavimas.* Nemažai teorijų naudoja elgesio elementų įgijimo sąvoką kaip pagrindinį socializacijos procesą (Kelman, 1958; Lepper, 1983; Meissner, 1988; Schafer, 1968), pateikdamos skirtingus požiūrius, kurie svyruoja nuo elgesio elementų įgijimo iki kažko, kas reprezentuoja aktyvų individo išorinių normų pakeitimą vidinėmis vertybėmis (Ryan, 1993; Schafer, 1968) [9, p. 237].

2. *Socialinė motyvacija* (akcentas į tai, ką vertina kiti žmonės). Studentai mokosi tam, kad įtiktų materialinėmis pasekmėmis, todėl socialinė motyvacija gali būti vidinės motyvacijos pagrindas. Šią motyvaciją gali paskatinti pats dėstytojas rodydamas entuziazmą ir meilę savo dalykui [25, p. 54]. „Socialinio mokymosi teorijos, iš kurių pati populiariausia yra Bandura'os (1996) savaiminio veiksmingumo teorija, yra taip vadinamo standartinio socialinio mokslo modelio pavyzdžiai (pvz., Tooby & Cosmides, 1992), kadangi jų požiūriu, žmonių elgesys ir savęs suvokimas yra iš esmės įgytas iš visuomeninio pasaulio“ [9, p. 256]. Savaiminio veiksmingumo teorija, atsiradusi iš stimulo teorijų, t.y. teorijų, kurios skyrė pagrindinį dėmesį žmonių siekimui gauti norimą pastiprinimą, ypatingai atkreipė dėmesį į tai, iki kokio lygio žmonės jaučiasi sugebantys elgtis tam tikra linkme, kuri privestų prie norimų rezultatų. Suteikus jų sugebėjimui galimybę keisti aplinką, nustatyti stimulą bei sukurti pažinimo paskatinimą, žmonės gali, anot Bandura'os (1989), motyvuoti save ir būti veikiančiąja jėga. Pasiiekimo motyvacija (galimybė saviraiškai). Studentai mokosi tam, kad lenktyniaudami su kitais studentais ir juos nugalėdami patenkintų savo ego. Ši motyvacija veda link aukštų pasiekimų, tačiau ji išreiškia kiekybinį aspektą ir studentus daugiau skatina konkuruoti, o ne kooperuotis.
3. *Vidinė motyvacija* (pats mokymosi veiklos procesas). Studentai mokosi, todėl, kad jie susidomėję užduotimi ar pačia mokymosi veikla. Jie mokosi matematikos dėl intelektualinio pasitenkinimo, jaučiamo sprendžiant problemas, naudojant įgūdžius, nepriklausomai nuo to, ar už tai jiems bus atlyginta [25, p. 54]. Vidinės motyvacijos sąvoka atitiko teiginį, kad žmonės dažnai užsiima veikla tik tam, kad pasijustų esą naudingi arba iširtų savo sugebėjimus, bei teiginį, kad žmonės turi pirminį motyvacinį polinkį jaustis priežasties faktoriais savo veiksmų atžvilgiu. Vidinės motyvacijos prielaida prasideda nuo iniciatyvaus organizmo; teigiama, kad žmonės yra natūraliai aktyvūs ir kad jie turi natūralų polinkį vystymuisi, kuriam reikia stimulo, kad efektyviai funkcionuotų. Ypatingai, vidinė motyvacija siejasi su tokių aktyviu užduočių atlikimu, kurios žmonėms yra įdomios, o tai, savo ruožtu, skatina vystymąsi. Tačiau, toks aktyvus užsiėmimas, susidomėjimas ir atsidavimas įdomiai veiklai reikalauja stimulo, kad tokie poreikiai būtų patenkinti, ir, iš esmės, žmonės daugiau ar mažiau susidomės veikla, kuri atliks poreikių patenkinimo užsiimant ta veikla funkciją. Todėl, kompetencijos ir savarankiškumo patirtis yra būtina vidinei motyvacijai bei susidomėjimui, tačiau, kompetencijos ir savarankiškumo poreikiai nepateikia visapusiško vidinės motyvacijos apibrėžimo. Vidinė motyvacija pagrįstas elgesys yra toks, kuris patraukia dėmesį dėl įdomumo, be išskiriamų pasekmių, o tam, kad būtų išlaikytas, reikalauja savarankiškumo bei kompetencijos poreikių patenkinimo. Pagrindinė funkcija, išryškėjusi detalizuojant savarankiškumo ir kompetencijos poreikius (atsižvelgiant į vidinę motyvaciją), yra ta, kad ji

leido prognozuoti socialines sąlygas bei pagerėjusias užduoties ypatybes, lyginant su sumažėjusia vidine motyvacija. [9, p. 233].

Norint motyvuoti studentą mokytis, akcentuojamas ir studento nusiteikimas priimti universitetinę kultūrą. Juk studentas, būdamas akademinės institucijos narys, privalo laikytis ir šios institucijos nustatytų normų, t.y. jis turi būti vertas studento-centrinės pozicijos ir, galų gale, įgalinimo [25]. Įvairūs moksliniai tyrimai parodė, kad piniginis atlyginimas gali kenkti žmonių vidinei motyvacijai ir priveda prie elgesio, kuris yra žemiau pradinio taško, lygmens (Deci, 1971, 1972b) [9, p. 233]. Aptardamas psichologinę vidinės motyvacijos prasmę bei išorinio atlyginimo neigiamą poveikį, Deci (1975) užsimenta, kad vidinės motyvacijos sukeltas elgesys sąlygoja apsisprendusio žmogaus veiklą: veiklą, kuria žmonės užsiima natūraliai ir spontaniškai, kai jie gali laisvai vadovautis savo vidiniais pomėgiais. Kaip užsimenama Deci ir kitų (pvz., Lepper ir kt., 1973) tyrimuose, kai už viduje įdomią veiklą yra pasiūlomas išorinis atlyginimas, žmonės yra linkę jaustis esą priklausomi nuo to atlyginimo, o tai keičia suvoktą elgesio priežastingumo vietą, pereinant iš vidinės į išorinę. Žmonės mažiau jaučia iš kur kilo toks jų elgesys, ir todėl mažiau atskleidžia savo vidinę motyvaciją. Nors šis reiškinys išlieka ginčytinas, jis buvo pripažintas [9, p. 234].

Papildomi tyrimai patvirtino nuomonę, kad savarankiškumas yra būtinas vidinei motyvacijai, parodant, kad kitokie atvejai, tokie, kaip grasinimai, (Deci & Cascio, 1972), priežiūra (Lepper & Greene, 1975), įvertinimas (Harackiewicz, Manderlink, & Sansone, 1984), ir galutiniai terminai (Amabile, DeJong, & Lepper, 1976) taipogi kenkė vidinei motyvacijai, tikriausiai dėl to, kad tai taipogi pakeitė suvoktą elgesio priežastingumo vietą labiau į išorinę (E-PLOC). Priešingai, suteikiant pasirinkimo teisę (Zuckerman, Porac, Lathin, Smith, & Deci, 1978) ir pripažįstant žmonių vidinę patirtį (Koestner, Ryan, Bernieri, & Holt, 1984) buvo labiau skatinama I_PLOC, sustiprinta vidinė motyvacija, ir padidino žmonių pasitikėjimą savo darbu (Tafarodi, Milne, & Smith, 1999). Tolimesni tyrimai parodė, kad įvertinimas, atlyginimas, bei pasirinkimas, kurie patikimais būdais darė įtaką vidinei motyvacijai, taipogi turėjo atitinkamą poveikį kūrybingumui, pažinimo lankstumui bei abstrakčiam mokymuisi. Pavyzdžiui, atlyginimas ir įvertinimas sumažino kūrybingumą (Amabile, 1982), sudėtinį problemų sprendimą (McGraw & McCullers, 1979), ir gilių informacijos apdorojimą.

Nors suvokto priežastingumo vietos pokyčio (PLOC) idėja buvo naudinga dėl vidinės motyvacijos pokyčių bei efektyvaus darbo, vis dar liko klausimas, kodėl PLOC turėtų turėti tokį žymų poveikį motyvacijai ir elgesiui. Deci ir Ryan (1980) susiejo PLOC su žmonių poreikiu jaustis savarankiškais, teigdami, kad konteksto atvejai daro įtaką vidinei motyvacijai bei darbo kokybei, kadangi jie įtakoja žmonių patiriamą savarankiškumą mastą, kol šie užsiima tam tikra veikla. Motyvacinės strategijos, tokios, kaip atlyginimas bei grasinimai, kenkia savarankiškumui, ir todėl,

veda prie neoptimalių pasekmių, tokių, kaip sumažėjusi vidinė motyvacija, sumažėjęs kūrybingumas, bei prastesnis problemų sprendimas. Priešingai, pasirinkimo laisvė bei jausmų pripažinimas gali sustiprinti savęs priėmimo jausmą (deCharms, 1968), taip patenkinant savarankiškumo poreikį ir gaunant labiau teigiamus rezultatus. Tyrimai mokyklose (pvz., Deci, Schwartz ir kt., 1981; Ryan & Grolnick, 1986) bei darbo organizacijose (Deci, Cornell, & Ryan, 1989) papildė laboratorinius bandymus, parodydami realaus gyvenimo aplinką, kurioje atsispindėjo tai, kad savarankiškumo palaikymas, susijęs su kontrole, buvo susijęs su labiau teigiamomis pasekmėmis, įskaitant pagerėjusią vidinę motyvaciją, padidėjusį pasitenkinimą bei sustiprėjusią gerovę [9, p. 233-234].

Domėjimasis mokslu, vidinė motyvacija ir išorinės motyvacijos apsisprendimo formos yra pastebimai susijusios su savarankiškumo bei kompetencijos palaikymu, taip pat turinio svarbumu, mokymo kokybe bei reikalavimų aiškumu. Tačiau, lyginant su kitais pavyzdžiais, tarpusavio sąsajos yra šiek tiek mažesnės. Tokie asmenybės kintamieji kaip „sąžiningumas“ ir „atvirumas“ yra reikšmingi veiksniai domėjimosi mokslu procese. „Sąžiningumas“ yra vidinės mokymosi motyvacijos veiksnys [78].

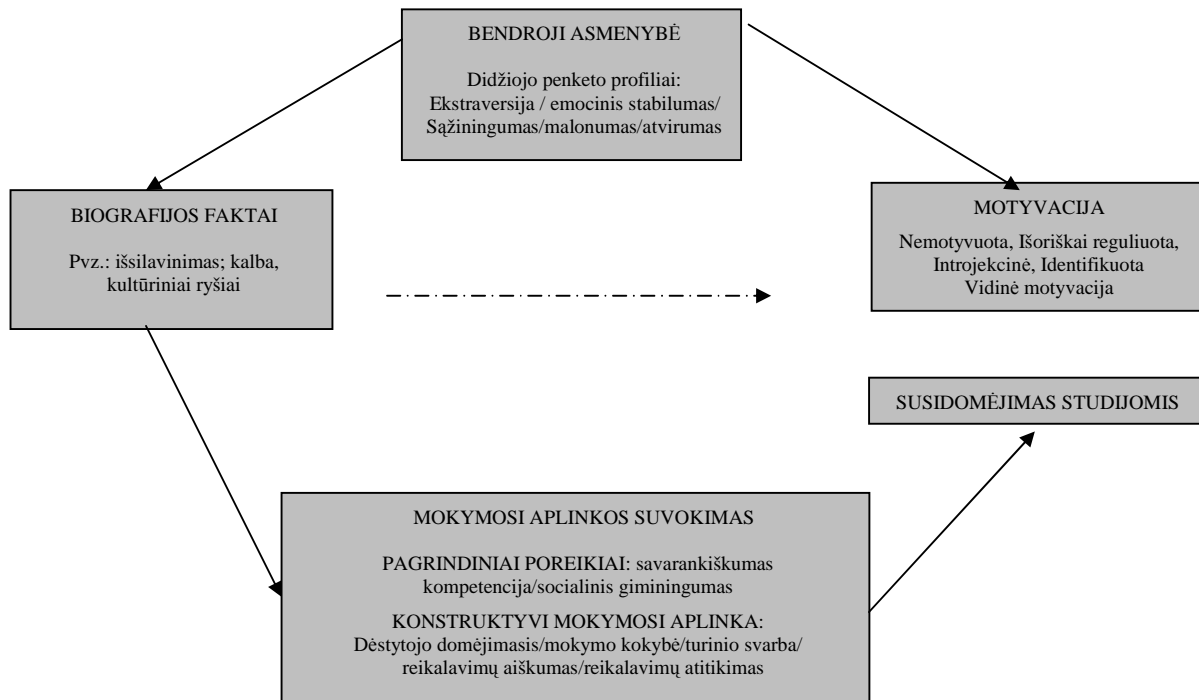
Susidomėjimo teorija [78] apibrėžiama kaip mokliškai svarbi motyvacijos samprata. Anot Andreas Krapp (2002), teorija pateikia asmens – objekto požiūrį į susidomėjimą ir skiriasi nuo daugumos kitų motyvacijos sampratų savo turinio tikslumu. Susidomėjimo samprata gali būti interpretuojama teoriškai bei tiriama empiriškai esamų įsipareigojimų (pvz.: pomėgio sukelta veikla) arba turimo polinkio struktūrų lygyje (pvz.: studento sąlyginai stabilus, su dalyku susijęs, pomėgis). Susidomėjimo sudedamosios dalys:

1. *Emocinės ypatybės*: optimalus suaktyvinimo ir sujaudinimo lygis (maloni įtampa); kompetentingumo jausmas; ryškūs turinio specifiškumą lemiantys emociniai išgyvenimai.

2. *Vertybės nusakančios ypatybės*: asmuo nustato pozityvių vertybių skalę.

Teoriniu požiūriu pagrindiniai psichologiniai poreikiai (Deci & Ryan, 2002a, 2002b), kaip ir konstruktyvaus mokomojo požiūrio į mokymą aspektai turėtų būti susieti su motyvacijos apsisprendimo formomis bei susidomėjimu studijomis. (žr. 2 pav.) [78].

Sąlyginai stabilūs asmenybės kintamieji („bendroji asmenybė“) yra svarbios prielaidos apsisprendimo motyvacijai ir susidomėjimui studijomis. Todėl, atsižvelgiant į tarpusavio sąsajas tarp asmenybės („Didžiojo Penketo“ asmenybės aprašymas: Goldberg, 1999), motyvacijos ir pomėgių, pateikiama pastarųjų apžvalga.

7 pav. Modelis

Šaltinis: F. H. Müller, J. Louw „Conditions of university students‘ motivation and study interest“

Asmeninis susidomėjimas šiuo modeliu (2 pav.) gali būti tiek motyvacijos procesų bei vidinės motyvacijos prielaidos pasekmė, tiek ir aplinkos suvokimo pasekmė. Todėl, ryšys tarp pomėgių ir vidinės motyvacijos gali būti grįžtamasis (Schiefele, 1996). Kitaip tariant, nuolatinis vidinės motyvacijos reiškinys universitete yra svarbi prielaida vystytis sąlyginai stabiliems asmens pomėgiams mokslo srityje. Tam tikrus pomėgius turintys studentai mokosi kitokiu būdu, skatinami vidinės motyvacijos, kitaip, nei mažiau motyvuoti studentai [78].

Vadinasi, labai svarbu numatyti veiksnius, prognozuojant, studentų motyvaciją ir susidomėjimą studijomis. Motyvacija paprastai priklauso nuo aukštojo mokslo aplinkos. Be suvoktos mokymosi aplinkos, sąlyginai stabilūs besimokančių studentų asmenybės aspektai pasirodo esą svarbūs atsirasti motyvacijai ir susidomėjimui. Studentai, kurių balai vertinant „sąžiningumą“ yra aukšti, bei plačių pažiūrų studentai („atvirumas“) turi daugiau galimybių įgyti vidinę motyvaciją, ar studijuoti su susidomėjimu [78].

Besimokantysis studentas yra veikiamas ir pedagogo kompetencijos: dalyko išmanymo, mokymo stiliaus, pačios pedagogo asmenybės. „Studentas yra motyvuojamas, kai dėstytojas lanksčiai taiko problemų sprendimo būdus, moko įvairiai interpretuoti faktus, o ne tik pateikia įprastinę mokymo medžiagą. Studentas tikisi, jog kompetentingas pedagogas padės jam tobulėti kaip asmenybei“ [28, p. 44]. Apibendrinant studentų motyvavimo ir domėjimosi mokslo procesu

universitete aspektus, galima teigti, kad studijuoti universitete bus įdomiau nei mokytis vidurinėje mokykloje, priklauso nuo paties studento bei dėstytojų, nuo jų tarpusavio santykio ir bendro klimato universitete. Labai svarbu, jog studentas turėtų aiškia pasirinktą studijų viziją, taip jį veiks stimulus – siekti tikslo. Studento motyvaciją mokytis pakelti gali ir šalutiniai dalykai, tokie kaip studentų laisvalaikio organizavimas, mainų programos ir, žinoma, studijų programos. Šiaulių universitete buvo atliktas tyrimas apie studentų motyvavimą, kurio analizė pateikiama praktinėje šio darbo dalyje.

2.2. Stojimo į aukštąsias mokyklas veiksniai ir motyvai

2.2.1. Stojimo į aukštąsias mokyklas tyrimai užsienio šalyse

Jau XIV amžiaus pabaigoje Europoje veikė daugiau kaip 20 universitetų. XV-XVI amžiuose aukštąsias mokyklas turėjo beveik visi didieji Vakarų ir Centrinės Europos miestai, taip pat ir Vilnius – Vilniaus akademiją, kuri buvo įsteigta 1579 metais [30, p. 465]. Kokių nors žinių, kad būtų domėtasi jaunimo stojimo į šias ir vėliau, iki XIX amžiaus pabaigos, įsikūrusias aukštąsias mokyklas veiksniais ir motyvais, nerasta.

Moksleivių būsimos profesijos pasirinkimo tyrimų istorija domėjosi M. Chomutova [29, p. 11]. Ji savo darbe pateikė žinių apie jaunimo profesijos pasirinkimo tyrimus XIX amžiaus pabaigoje Rusijoje ir buvusioje Tarybų Sąjungoje. Pirmuoju autoriumi, susidomėjusiu moksleivių pasirinkimo profesijos klausimu, - rašo M. Chomutova, - buvo Peterburgo universiteto profesorius N. Karejevas. Jis pabrėžė moksleivių žinių apie pasirinktą profesiją skurdumą, ieškojo būdų šiai spragai užpildyti.

A. Mastriukovas 1910-1911 metais anketiniu būdu apklausė Maskvos studentus. Apklausos metu buvo bandoma išsiaiškinti: kaip studentai supranta savo „pašaukimą“; ar jie susimąstydavo „pašaukimo“ klausimu. Tyrimo rezultatai parodė, kad absoliuti dauguma respondentų suprato „pašaukimą“ kaip tam tikrą veiklą, darbą, polinkį.

Po 1917 metų revoliucijos profesijos pasirinkimo problemos tiriamos ne tik Maskvoje, bet ir kituose miestuose – Charkove, Odesoje, Čitoje ir kt. Šiuo laikotarpiu dažniausia buvo tiriama, kokią profesiją mokiniai norėtų pasirinkti ir kokie yra pasirinkimo motyvai.

XX amžiaus šeštajame dešimtmetyje medžiagos apie jaunimo nuostatų, profesijos ar specialybės pasirinkimo tyrimus įvairiuose leidiniuose yra paskelbę: L. Blagonadiožina, I. Majorovas, I. Nazimovas, V. Čebyšina, O. Galkina ir kiti tyrinėtojai [29, p. 12].

Du Havajų universiteto (JAV) mokslininkai (Arthur A. Dole ir John M. Digman) savo straipsnyje rašė apie studentus, kodėl jie lankė aukštąją mokyklą. Sprendimas lankyti aukštąją mokyklą, tyrinėtojų nuomone, buvo susijęs su:

- profesiniais siekiais;
- socialine-ekonominė padėtimi;

- šeimos siekais;
- gimimo eiliškumu;
- vidurinės mokyklos lankymu;
- gabumais.

Respondentų nuomonių dėl aukštosios mokyklos lankymo veiksnių įtakos tyrimų rezultatus tyrėjai paskelbė žurnale „Journal of Applied Psychology“, 1967.

Apibendrinant šį skyrelį galima teigti, jog:

- apie profesijos ir specialybės pasirinkimo motyvacijos tyrimus laiko ir erdvės požiūriais dar ne viskas išnagrinėta.;
- minėtų tyrinėtojų darbai rodo, kad buvo domėtasi įvairių lygių profesijų ir specialybių pasirinkimo motyvacija – tiek darbininkų profesijomis ir specialybėmis, tiek tomis, kurioms reikia aukštojo mokslo;
- profesijos ir specialybės pasirinkimo tyrimų instrumentarijuose buvo išvardinta nuo kelių iki kelių dešimčių veiksnių ir motyvų. Jų formuluotės buvo labai įvairios, dažnai sunkiai palyginamos;
- susidarė įspūdis, kad profesijos ir specialybės pasirinkimo motyvacijos tyrimai dažniausiai buvo pradedami nepasidomėjus, kas, kada ir kaip atliko tokio pobūdžio tyrimus, neišstudijavus atliktų tyrimų rezultatų, išvadų ir rekomendacijų.

2.2.2. Stojimo į aukštąsias mokyklas tyrimai Lietuvoje

Lietuvos abiturientų ketinimus pasirinkti užsiėmimą ar profesiją tyrė Z. Kuzmickis 1936 metais. Vienoje Kauno suaugusiųjų ir dviejose provincijų gimnazijose jis apklausė 71 abiturientą. Apklausos metu tyrinėtojas siekė sužinoti, kuo ketina verstis abiturientai, baigę gimnaziją. Tyrimo rezultatai parodė, kad iš 71 respondento net 35 dar neturėjo aiškaus atsakymo [14, p. 3].

Z. Kuzmickis tyrė tik abiturientų ketinimus pasirinkti užsiėmimą ar profesiją, o visiškai nesiaiškino užsiėmimo ir profesijos pasirinkimo veiksnių ir motyvų.

Septinto dešimtmečio pradžioje medžiagos apie jaunimo nuostatas profesijos ir specialybės rinkimosi klausimu paskelbė B. Bitinas [2], L. Jovaiša [16], S. Kregždė [24]. S. Kregždė profesinę veiklą pradėjo tirti 1960 metais. „Reikia žinoti, kad mokiniai labai dažnai dar neturi susiformavusių sugebėjimų kuriai nors vienai veiklos sričiai, jie gali turėti tik tam tikrų užuomazgų, leidžiančių daugiau ar mažiau sėkmingai ugdyti tam tikrus sugebėjimus. Būtina prisiminti, kad sugebėjimai lavinasi tik veiklos procese ir kad jų užuomazgos yra labai daugiapusiškos, todėl gali atsirasti skirtingų sugebėjimų arba vienodų, nors ir remiasi gana skirtingomis užuomazgomis“ [24, p. 9].

S. Kregždė tyrė profesinio apsisprendimo padėtį Lietuvoje [24]. Šeštojo dešimtmečio pabaigoje

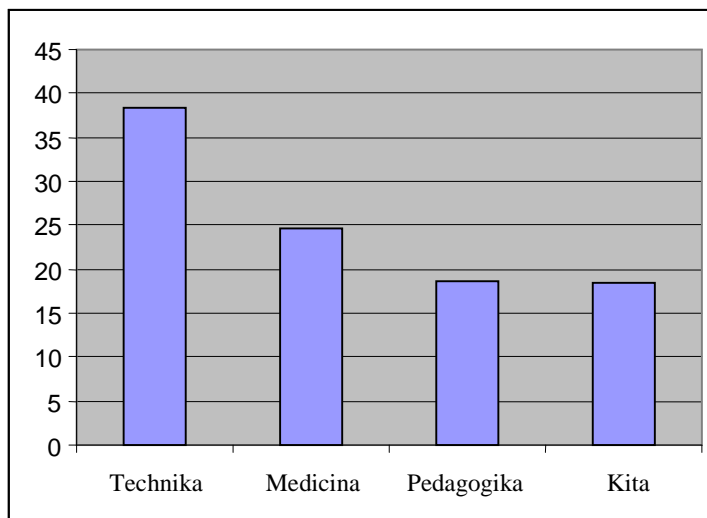
ir septintojo dešimtmečio pradžioje anketiniu būdu buvo apklausti IX, X, XI klasių mokiniai keturiolikoje vidurinių mokyklų.

Tyrimo duomenys parodė, kad pirmiausia didžioji dalis aukštesniųjų klasių mokinių ruošėsi tuoj pat po vidurinės mokyklos baigimo stoti į aukštąsias arba specialiąsias vidurines mokyklas (91,22 proc.). vadinasi, dalies mokinių planai buvo nerealiūs, nes neatitiko šalies poreikių. Negalima neigiamai vertinti aukštesniųjų klasių mokinių noro toliau mokytis, tačiau tas noras daugeliu atveju nebuvo labai apgalvotas ar konkretus. Tai gana ryškiai atspindėjo anketiniai duomenys. 68,52 proc. nurodė, kad pasirinkamą profesiją pažįsta mažai.

Rimčiausi trūkumai atsiskleidė analizuojant mokinių profesijos pasirinkimo motyvus. Dalis mokinių, einančių dirbti į gamybą baigus mokyklą, nereiškė didesnio entuziazmo, neįautė pakilimo, tam tikrais atvejais motyvu laiku stažą, kuris paskui padės lengviau įstoti į aukštąją mokyklą.

Visai kitokie rezultatai gavo, kai buvo analizuojami mokinių stojimo į aukštąsias arba specialiąsias vidurines mokyklas motyvai. Visų be išimties motyvai buvo visuomeniniai. Mokiniai nurodė pasirenkamos specialybės reikšmę valstybei, visuomenei, pasirenkamos mokslo srities vaidmenį technikos ir visuomenės pažangos procese. Ypač ryškiai tai ryšku technikos, medicinos, pedagoginio darbo sričių pasirinkimo motyvuose.

Išskiriant prioritetus pagal specialybes, jos pasiskirstė taip:

8 pav. Specialybių pasirinkimo prioritetai

Apibendrinant šį skyrelį ir iš pateiktų S. Kregždės duomenų, galima daryti tokias išvadas:

1. Gana didelės dalies aukštesniųjų klasių mokinių profesiniai interesai nėra apgalvoti bei pastovūs;
2. Neretai mokinių profesiniai interesai neatitinka šalies poreikių;
3. Gyvenimo pateikti faktai kalba apie profesinių interesų didelį plastiškumą, dinamiškumą, atskleidžia dideles auklėjamojo poveikio galimybes formuojant mokinių profesinius

interesus, kurie būtų visiškai realūs ir atitiktų šalies poreikius;

4. Mokiniamis būtina padėti apsispręsti, kokią profesiją pasirinkti. Ta pagalba turi būti planinga ir sisteminga. Pirmiausia reikia profesinės informacijos, kuri būtų susijusi su šalies poreikiais.
5. Plėtojant profesinio apsisprendimo psichologinį tyrimą, dirbantiems šioje srityje psichologams teks duoti mokslinius užsakymus kitų psichologijos šakų specialistams.
6. Sėkmingam darbui šioje srityje būtini tam tikri mokslo centrai, darbo koordinacija.

Profesijos pasirinkimo tyrimus vykdė ir V. Virkūnas, V. Kregždienė, K. Nečiūnas ir kiti tyrinėtojai, tarp kurių nemažai KTU darbuotojai.

2.2.3. Stojimo į Lietuvos aukštąsias mokyklas veiksniai ir motyvų tyrimai

„Kiekvienas vaikas patenka į konkrečią vietovę, žmonių grupę, visuomenę, esamą ekonominę, socialinę ir politinę sistemą, randa tam tikras žmonių tarpusavio bendravimo ir bendradarbiavimo formas, tam tikrą žmonių, jų grupių ir visuomenės socialinį gyvenimą. Augdamas ir bendraudamas su aplinka, vaikas stebi įvairius procesus ir reiškinius, žmonių socialinį gyvenimą, santykius su aplinka, perima tai, kas jau sukurta ir ką perteikia kartu su juo gyvenantys žmonės, veikiančios ugdymo, mokymo, informacijos ir kitos sistemos, įstaigos, organizacijos“ [29, p. 103]. Vaikai fiziškai ir psichiškai tobulėja, tampa paaugliais, jaunuoliais, suvokia save suaugusiais žmonėmis. Šio proceso metu didžioji dalis jaunuolių mokosi, baigia įvairaus lygio mokslus, pradeda dirbti.

Mokslininkų atlikti tyrimai parodė, kad žmogaus veiklos rezultatai labai priklauso nuo jo požiūrio į profesiją ir specialybę, nuo profesijos ir specialybės pasirinkimo motyvacijos, bei kitų su profesine veikla susijusių komponentų. Manoma, kad „sėkmingam aukštos kvalifikacijos įsigijimui aukštojoje mokykloje nemažą reikšmę turi ir stojimo į aukštąją mokyklą motyvacija“ [24, p. 5]. Studentą nuo pat studijų krypties pasirinkimo įtakoja veiksniai, išreikšti grįžtamojo ryšio kriterijais, t.y. „užsibrėžtą didaktinį ar saviugdą tikslą atitinkantis turinys; žinių įsisavinimo lygis bei apimtis; sugebėjimas naujai įsisavinti žinias ir mokėjimus įjungti į ja turimą žinių ir mokėjimų sistemą, joje nepaliekant spragų“ [38, p. 42].

Tirti stojimo į Lietuvos aukštąsias mokyklas veiksniai ir motyvus skatina tai, jog buvo susipažinta su kai kuriais užsienio ir Lietuvos mokslininkų paskelbtais stojimo į aukštąją mokyklą motyvacijos tyrimų rezultatais, o turint keliasdešimties metų tyrinėjimų rezultatus, galima išsiaiškinti pagrindinius jaunimo stojimo į aukštąsias mokyklas veiksniai ir motyvus, bei jų reikšmes. 1961 metais KPI (dabar KTU) darbuotojas B. Drilingas pateikė respondentams tik 10 galimų atsakymų į klausimą, o 1994 metais respondentai jau vertino 82 veiksniai ir motyvus [29, p. 63]. Per tą laikotarpį buvo gerokai sukonkretintos, papildytos ir patikslintos veiksniai ir motyvų

formuluotės.

Nuo 1968 iki 1994 metų stojimo į aukštąją mokyklą veiksnių ir motyvų vietos bendrojoje jų struktūroje gerokai pasikeitė. 1968 metais pirmajame dešimtuke buvo šie veiksniai ir motyvai:

- 1) patiko pasirenkama specialybė;
- 2) vidurinėje mokykloje geriau sekėsi pagrindiniai pasirenkamos specialybės dalykai (matematika, fizika);
- 3) mūsų laikais kiekvienas jaunas žmogus turi įgyti aukštąjį išsimokslinimą;
- 4) aukštosios mokyklos studentai studijų metais atleidžiami nuo karinės tarnybos;
- 5) nuo mažens svajojau tapti inžinieriumi;
- 6) rekomendavo, patarė tėvai, giminės, artimieji;
- 7) rekomendavo, patarė mokytojai;
- 8) pasirinkta aukštoji mokykla populiareesnė už kitas auštąsias mokyklas savo kultūrinio gyvenimo tradicijomis;
- 9) norėjau įgyti bet kurią aukštąjį mokslą ir gauti diplomą;
- 10) būdamas inžinieriumi, galėsiu daugiau padėti žmonėms.

1994 metais pirmajame dešimtuke jau buvo tokie veiksniai ir motyvai:

- 1) aukštojo mokslo siekimas;
- 2) noras greičiau tapti savarankiškam;
- 3) noras išmokti dirbti kompiuteriu;
- 4) galimybė iškilti ir prestižo reikšmė, noras studijuoti;
- 5) galimybė įsigyti prestižinę specialybę;
- 6) patiko pasirinktoji specialybė;
- 7) geri vidurinio mokslo dalykų įvertinimo balai;
- 8) noras pagerinti savo socialinę padėtį;
- 9) aukštojo mokslo diplomo reikšmė;
- 10) pomėgis dirbti su žmonėmis.

1994 metų tyrimo metu respondentai ne tik nurodė stojimo į aukštąją mokyklą veiksnius ir motyvus, bet ir įvertino jų reikšmę balais (0-9). Tai leido geriau pažinti tų veiksnių ir motyvų reikšmę pasirenkant profesiją ir specialybę. Galima teigti, kad profesijos pasirinkimo motyvams padarė įtakos visuomenėje ir šalyje vykę ekonominiai, socialiniai, politiniai pokyčiai bei pačios visuomenės raida [42, p. 20].

Stojimo į Šiaulių universitetą motyvacijos tyrimai parodė, kad būtina:

- turėti parengus stojimo į aukštąją mokyklą veiksnių ir motyvų klasifikaciją;
- vykdyti tyrimą pagal vienodą metodiką;
- respondentams pateikti vienodą instrumentariją;

- respondentų atsakymus susieti su jų socialinėmis, demografinėmis ir asmeninėmis charakteristikomis;
 - tyrimo rezultatus palyginti su kitų tyrinėtojų gautais ir ankstesnių tyrimų rezultatais;
 - išryškinti bendruosius ir specifinius stojimo į aukštąsias mokyklas veiksnius ir motyvus, jų reikšmės lygį, naujų veiksnių ir motyvų atsiradimą ir ankstesnių išnykimą;
 - tirti stojimo į aukštąją mokyklą (šiuo atveju, ŠU) veiksnius ir motyvus kiekvienais metais;
- Apibendrinant 2.2.3 skyrių galima teigti, jog įvairaus profilio aukštosiose mokyklose atlikti stojimo į aukštąją mokyklą veiksnių ir motyvų tyrimai:
- padėjo nustatyti bendruosius ir specifinius veiksnius ir motyvus;
 - išryškino kiekvieno veiksnio ir motyvo reikšmę bei jų lyginamąjį svorį visoje sistemoje;
 - parodė veiksnių ir motyvų reikšmės vertinimų vidurkių kvantilius;
 - nustatė veiksnių ir motyvų reikšmės vertinimų vidurkių pasiskirstymo priklausomybę nuo lyties, nuolatinės gyvenamosios vietos, atestatų pažymių vidurkių ir t.t.

2.3. Šiaulių universiteto ypatumai

Apskritai galima teigti, jog lyginant studentų skaičių 2001-2004 metais visoje Lietuvoje, jis išaugo 30,6% (žr. priedą Nr. 2) o „per septynerius Šiaulių universiteto gyvavimo metus studentų skaičius išaugo nuo 5000 iki 10000 (dieniniame skyriuje studijuoja apie 5000 studentų, neakivaizdiniame - 3600 ir vakariniame – 1300). Paduota per 3000 stojančiųjų prašymų. Universitete dirba per 1000 darbuotojų“ [33]. Jau treji metai Šiaulių universitetas Europos universitetų asociacijos narys („EUA priklauso 7 stipriausi Lietuvos universitetai“ [10, p.1]).

Šis Šiaurės Lietuvos universitetas yra išskirtinis, jis daro poveikį viso regiono ūkiui bei kultūros plėtrai.

ŠU turi savitą universiteto sąrangos viziją, pasak rektoriaus prof. habil. dr. Vinco Lauručio: „Šiandien yra du universiteto modeliai – klasikinis ir šiuolaikinis, kuris į savo veiklą žiūri kaip į verslą. Mūsų universitetas eina klasikinio universiteto modelio kryptimi. Pedagoginių programų jame liko apie 30%. Tai reiškia, kad aktyviai kuriame naujas studijų programas. Pernai pradėjome aštuonias, šiais metais – penkias. Regioninį universitetą įsivaizduoju kaip branduolį, apie kurį turi sukintis dar du ratai. Universiteto branduolys – tai studijos. Be jų negali egzistuoti joks universitetas. Pirmasis ratas – moksliniai tyrimai, susiję su studijomis. Jei jo nebūtų, universitetas taptų vidurine mokykla. Todėl labai svarbu išsiugdyti pajėgius mokslo centrus, kur dėstytojas galėtų įgyvendinti mokslines idėjas, rasti naujų studijų tobulinimo idėjų. Antrasis ratas – tai universiteto ryšiai su aplinka. Universitetas turi nuolat stiprinti ryšius su visuomene, verslo įmonėmis, kitomis aukštosiomis mokyklomis, užsienio partneriais, užtikrindamas potencialių studentų pritraukimą,

inovacinių idėjų sklaidą, studentų įsidarbinamumą, universiteto ir miesto jungties sąveikos stiprinimą“ [55].

Šiaulių universitete, V. Lauručio minėtoje aplinkoje veikia Mokslo ir technologijų parkas, Botanikos sodas, Šiaulių universiteto gimnazija, Karjeros centras, meno ir sporto kolektyvai, garsėjantys aukštais pasiekimais ir t. t.

Universitetas negali užsidaryti savame rate. Pavyzdžiui, reikia parengti Šiaulių apskrities plėtros strateginį planą įsisavinant Europos sąjungos (ES) struktūrinių fondų lėšas. Šį planą rengtų ŠU universiteto dėstytojai, tačiau norint parengti tokį planą, dėstytojams reikia bendradarbiauti su regiono žmonėmis, jausti jų poreikius ir problemas.

Yra įkurta projektų rengimo grupė, kuri gali padėti savivaldybei, įmonei, organizacijai parengti projektą, nes kitose organizacijose tikrai mažai žmonių, galinčių tokius projektus parengti ir tikėtis paramos iš ES. Gavus lėšas, galbūt vietos specialistai galės administruoti projektą, o jei ne – universiteto dėstytojai jiems padės.

Šiauliuose jau treči metai jaučiamas pramonės, verslo pagyvėjimas. Kuriasi naujos įmonės, mažėja laisvo ploto verslui. Šiems procesams didžiulės įtakos turės ir ES struktūriniai fondai. Universiteto vaidmuo šiame kontekste tampa ypatingas, nes visoms įmonėms, organizacijoms reikia kvalifikuotų specialistų, ne bet kokių, bet naujai mąstančių, pasiryžusių spręsti problemas (Šiaulių televizorių gamykla, turėdama 10 kartų mažiau žmonių, gamina 5 kartus daugiau televizorių. Šiaulių universitetas ir sutvirtėjusi „Baltik-Vairas“ gamykla įkūrė Technologinių bandymų centrą. Šio centro specialistai testuoja naujausius mazgus, naujus gaminius).

Šiais mokslo metais atsirado 3 naujos bakalauro studijų programos. Tai lietuvių filologija ir ryšiai su visuomene, taikomoji dailė ir verslas ir visiškai nauja kryptis – estrados menas (čia absolventai gaus teatro bakalauro diplomą). Šioje programoje yra vaidyba, šokis, muzika ir pramogų verslo organizavimas. Dviejose naujose magistrantūros programose bus rengiami taikomosios kūno kultūros specialistai, kurie galėtų dirbti su neįgaliais žmonėmis. Kita nauja magistrantūros programa – tarpkultūrinis ugdymas ir tarpininkavimas. Šią programą rengė Šiaulių universitetas ir kiti Suomijos, Prancūzijos, Danijos universitetai. Tokie specialistai yra labai paklausūs Europos sąjungoje. „Šiaulių universitete yra daugiau kaip pusė naujų studijų programų ir visos jos paklausios“ [59]. Audiovizualinis menas, viešasis administravimas, dekoratyvinis apželdinimas, taikomoji ekologija, optometrija (akinių parinkimas optikos parduotuvėse, šią specialybę ŠU ruošia vienintelis Lietuvoje). Tai antrosios pakopos studijos, žmogus turi būti fizikos bakalauras ir tik po to stoti į optometriją.

2003 m. buvo atnaujinta 31 ir pasirašyta 18 naujų bendradarbiavimo sutarčių pagal SOCRATES/ERASMUS programą. Į ES šalių universitetus buvo išvykę 80 Šiaulių universiteto studentų ir sulaukta 12 studentų iš Portugalijos, Prancūzijos, Austrijos, Danijos, Vokietijos aukštųjų

mokyklų. ES aukštojo mokslo institucijose paskaitas skaitė 17 Šiaulių universiteto dėstytojų, o Šiauliuose 13 dėstytojų iš partnerių universitetų ES. Puikūs nusistovėję ryšiai su draugaujančių miestų universitetais.

Šiaulių universitete yra ir Tęstinių studijų institutas. Šio padalinio atsiradimą universitete sąlygojo sparčiai besivystanti šalies ekonomika ir netolygus regionų vystymasis. Šiai dienai, ypač regionuose sunku rasti puikiai kalbančių užsienio kalbomis, nusimanančių marketingo srityje žmonių. Finansų analitikė dr. M. Starkevičiūtė teigia, jog Lietuva šiandien teikia tik trečdalį reikiamų finansų ir verslo paslaugų. Taigi, erdvė veikti Tęstinių studijų institutui – puikiausia.

Reikia pastebėti ir pripažinti, kad Šiaulių universiteto mokslinis potencialas nėra pats aukščiausias, lyginant su kitomis Lietuvos aukštosiomis mokyklomis, tačiau yra kuo ŠU didžiuotis. Mokslinės informacijos instituto (ISI) duomenų bazėje paskelbti 8 straipsniai. Dalis mokslinių tyrimų skelbiami ŠU tęstiniuose žurnaluose „Filologija“, „Specialusis ugdymas“, „Fizikos ir matematikos fakulteto mokslinio seminaro darbai“ ir t. t. 2003 m. pradėtas leisti naujas periodinis recenzuojamas mokslo žurnalas „Jaunųjų mokslininkų darbai“ ir t.t. Parengta 10 monografijų, 8 vadovėliai. ŠU mokslininkai dalyvauja „Eureka“ projektuose. ŠU pavyko įsijungti į ES 6 bendrąją programą. Pirmasis projektas „Kompiuterio valdymas akių judesiais ir žvilgsniu“, antrasis skirtas neįgaliųjų integracijai į aplinką („Multimodalinė sąveika su kompiuteriais“). Labai stiprūs yra humanitarinis, socialinių mokslų, matematikos fakultetai. Tai įrodo, jog ir stiprūs mokslininkai lieka Šiauliuose, nepasiduoda sostinės ir kitų didžiųjų miestų traukai.

Prieš porą metų buvo įkurtas ŠU Mokslo ir technologijų parkas. Jame turėtų būti kuriamos naujos technologijų įmonės. Galima teigti, jog šio padalinio laukia didelės perspektyvos. Drauge su verslu, investicijomis universiteto studentai galės atlikti praktikas, rengti projektus. Šis parkas turėtų atnešti universitetui finansinės naudos, o tai leis investuoti į studijas, naują įrangą, laboratorijas.

Labai yra svarbu pritraukti kuo daugiau būsimų studentų į ŠU, pabrėžiant visus universiteto ypatumus, motyvuojant studentus jame studijuoti. Būtent studentų paieškos ir motyvavimo studijuoti jame organizavimas yra nagrinėjamas šio darbo trečioje dalyje.

TEORINĖS DALIES APIBENDRINIMAS

Aukštasis mokslas – sudėtinga sistema, kuri sudaryta iš įvairių institucijų, turinti savitą istoriją, skirtingą studentų bei dėstytojų, studijų programų skaičių, studijų trukmę ir t.t. Išskiriami tokie aukštojo mokslo bruožai: studijų veikla, paritetiniai santykiai, mokslinė veikla, kritinis mąstymas, autonomiškumas, akademinė laisvė bei atvirumas visuomenei. Universitetui taip pat būdingi visi aukštojo mokslo bruožai, bet jo savitumas atsiskleidžia tik per būtent jam būdingus specifinius ypatumus. Moderna universiteto sampratoje išryškėja universiteto

kosmopolitiškumas – bruožas, kuris įgalina įvertinti žmonijos patirtį bei sujungia pasaulio akademinę bendriją. Šiuolaikinėje visuomenėje kinta reikalavimai išsilavinimui – siekiantis darbo rinkoje vertę išlaikyti žmogus turi nuolat mokytis, todėl aukštosios mokyklos plečia savo misiją, įgyvendindamos visą gyvenimą trunkančio mokymosi koncepciją. Universitetinės studijos orientuotos rengti plataus profilio specialistus švietimo, kultūros, mokslo, meno, ūkio, ekonomikos ir kitoms veiklos sritims, gebančius savarankiškai dirbti ne tik profesinį, bet ir intelektualinį bei kūrybinį darbą.

Aukštojo mokslo kokybė traktuojama kaip akademinės bendruomenės teikiamų paslaugų visuomenei ypatumų bei charakteristikų visuma, patenkinanti jos socialinius, ekonominius, politinius ir kultūrinius poreikius bei lūkesčius. Kokybės vertinimo sistemos sukūrimas – vienas iš svarbiausių valdžios ir visuomenės bei aukštojo mokslo institucijų tikslų. Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemos įdiegimas sąlygoja aukštojo mokslo socialinį tinkamumą, o tai įtakoja finansavimo iš visuomenės pusės pritraukimą, kas lemia tolimesnį aukštojo mokslo teikiamų paslaugų ar atliekamų funkcijų kokybės augimą.

Šiuolaikinėje besikeičiančioje visuomenėje dėl prasidėjusio aukštojo mokslo masiškėjimo susiduriama su problemomis, kurios susijusios su universitetų pasiruošimu kiekybiniam pokyčiams (studentų ir dėstytojų skaičiaus augimas, patalpų plėtimas ir kt.), todėl kiekybiniai rengiamų specialistų skaičiaus pokyčiai neturėtų būti dideli iki tol, kol nepagerės aukštojo mokslo finansavimas iš valstybės biudžeto ar alternatyvių šaltinių ir pan. Universitetinio aukštojo mokslo plėtojimas turėtų būti pagrįstas specialistų rengimo kokybės gerinimu, panaudojant naujausius mokslo pasiekimus. Pažymėtina, jog būtina diskutuoti dėl aukštojo mokslo institucijų sistemos optimizavimo, atsižvelgiant į visos šalies ir atskirų regionų poreikius. Tokiose diskusijose būtų galima išsiaiškinti, ar tikslinga turėti didžiuosiuose šalies miestuose po kelis universitetus, rengiančius artimo profilio specialistus, ir apskritai formuojant jų studijų programų kryptis.

Kalbant apie Europos Sąjungos bendras aukštojo mokslo tradicijas, galima teigti, kad ES jų neturi. Išskiriamos tik konkrečios Europos Sąjungos šalių tradicijos, tačiau ES už mokslinius tyrimus ir aukštąjį mokslą atsakingos institucijos nuolat stebi Jungtinių Valstijų sistemą ir bando ją sekti.

Tarp universitetų aštrėja konkurencinė kova, tad klientų paieškos aspektu vis labiau supanašėja pelno siekiančios organizacijos ir universitetai. Universitetas turi nuolat stiprinti ryšius su visuomene, verslo įmonėmis ir pan., užtikrindamas potencialių studentų pritraukimą, inovacinių idėjų sklaidą, studentų įsidarbinamumą, universiteto bei miesto jungties sąveikos stiprumą. Universitetas privalo rūpintis geru įvaizdžiu visuomenėje, kad taptų matomesnis rinkoje bei įgytų didesnę klientų pasitikėjimą (ką bando daryti ir bet kuri pelno siekianti organizacija). Remiantis nuostata, kad universitetai, kuriuose užpildomos ne tik valstybės finansuojamos, bet ir mokamos

vietos, neturėtų rūpintis klientų paieška, yra klaidinga. Kaip ir bet kuris verslininkas, universitetas turi norėti gauti geriausias „klientus“, t.y., verslininkas turi siekti parduoti savo prekę už didžiausią kainą ir gauti maksimalų pelną, o universitetas, savo ruožtu, turi pritraukti būtent tuos būsimus studentus, kurie ateityje garsins jo vardą, taip gerindamas savo įvaizdį ir keldamas prestižą visuomenėje.

Kitas labai svarbus aspektas universitete yra mokymosi motyvacijos problema. Motyvavimo sistema tiek bet kurioje įmonėje, tiek bet kuriame universitete turėtų būti pagrįsta poreikių tyrimu. Mokymosi motyvacija tirta daugelio autorių (L. Jovaiša, I. M. Šeščilienė, J. Laurinavičiūtė ir kt.), ją tiriantys mokslininkai įvairiai traktuoja asmenybės mokymąsi motyvuojančius veiksnius bei skirtingai interpretuoja „mokymosi motyvacijos“ sąvoką. Išskiriamos tokios studentų motyvacijos rūšys: vidinė, išorinė, socialinė (D. Lapinskienė). Motyvacijos reguliavimas gali būti: nemotyvuotas, išorinis, introjekcinis, identifikuotas ir sąlygotas vidinės motyvacijos. Domėjimasis mokslu, vidinė motyvacija ir išorinės motyvacijos apsisprendimo formos yra pastebimai susijusios su savarankiškumo bei kompetencijos palaikymu, taip pat turinio svarbumu, mokymo kokybe bei reikalavimų aiškumu (pagal Deci & Ryan apsisprendimo teoriją). Studento motyvaciją mokyti gali pakelti net šalutiniai dalykai, tokie kaip studentų laisvalaikio organizavimas, mainų programos. Lietuvos abiturientų ketinimus pasirinkti užsiėmimą ar profesiją, motyvavimą studijuoti tyrė Z. Kuzmickis, B. Bitinas, L. Jovaiša, S. Kregždė. Profesijos pasirinkimo tyrimus vykdė ir V. Virkūnas, V. Kregždienė, K. Nečiūnas ir kiti tyrinėtojai, tarp kurių nemažai KTU darbuotojų.

Pasaulio aukštojo mokslo institucijos išrikiuojamos remiantis tokiais kriterijais: aukštojo mokslo kokybė, universitetų fakultetuose vykstančio mokslinio bei tiriamojo darbo rezultatai, straipsniai, išspausdinti svarbiausiuose periodiniuose moksliniuose leidiniuose, vertinami aukštojo mokslo institucijos akademiniai pasiekimai atsižvelgiant į institucijos dydį. Nė viena Lietuvos universitetinė aukštoji mokykla į elitinių universitetų gretas nepatenka. Viena iš priežasčių - nepakankamas Lietuvos mokslo finansavimas.

Per septynerius Šiaulių universiteto gyvavimo metus studentų skaičius išaugo nuo 5000 iki 10000 (dieniniame skyriuje studijuoja apie 5000 studentų, neakivaizdiniame - 3600 ir vakariniame - 1300). Paduota per 3000 stojančiųjų prašymų. Universitete dirba per 1000 darbuotojų. Šiais metais Šiaulių universitetas buvo priimtas į Europos universitetų asociaciją. Šiaulių universitetui yra labai svarbu pritraukti kuo daugiau būsimų studentų į ŠU, pabrėžiant visus universiteto ypatumus, motyvuojant studentus jame studijuoti. Būtent studentų paieškos ir motyvavimo studijuoti jame organizavimas yra nagrinėjamas šio darbo trečioje dalyje.

3. BŪSIMŲ STUDENTŲ PAIEŠKOS IR MOTYVAVIMO STUDIJUOTI ŠIAULIŲ UNIVERSITETE ORGANIZAVIMO TYRIMO ANALIZĖ

3.1. Tyrimo instrumento charakteristika

Organizuojant tyrimą, siekta surinkti tokius duomenis, kurie padėtų atskleisti respondentų nuomonę apie būsimų studentų paieškos ir motyvavimo studijuoti Šiaulių universitete aspektus. Tiriant ir vertinant motyvavimo studijuoti ŠU organizavimą, buvo apklausta 800 ŠU įvairių fakultetų (Edukologijos, Socialinių mokslų, Technologijos ir kt.) studentų. Daugiausia siekta naudoti tiesioginės apklausos metodą, siekiant duomenų objektyvumo; vis dėlto studentai, negalėję iš karto atsakyti į pateiktos anketos klausimus (dėl laiko stokos), buvo testuojami auto apklausa (anketos paliktos studentams, sutartu laiku grįžtama jų pasiimti).

Tyrimui atlikti taikyta anketinė apklausa. Respondentams pateikta anoniminė anketa “Būsimų studentų paieškos ir motyvavimo studijuoti ŠU organizavimas” (žr. 1 priedą), kuri sudaryta iš dviejų dalių: demografinių klausimų ir klausimų, padėjusių išsiaiškinti studentų požiūrį į būsimų studentų paieškos ir motyvavimo studijuoti ŠU organizavimo aspektus. Anonimiškumo buvo laikomasi siekiant respondentų atsakymų nuoširdumo ir diagnostinio tyrimo patikimumo.

Tyrimui atlikti buvo taikomi skirtingi metodai:

- Nominalinė skalė. Ja norėta gauti objektyvius duomenis pagal demografinius kriterijus. Respondentams reikėjo tik pasirinkti ir pažymėti tinkamą atsakymą, nurodantį amžių, lytį, fakultetą ir pan.;
- Siekiant gauti papildomos informacijos apie respondentų aplinką ir motyvaciją studijuoti pateikti trys atviro tipo klausimai, prašantys įvertinti procentine išraiška (maksimaliai 100%) būsimų studentų paieškos ir motyvavimo ŠU organizavimą, parašyti teigiamas bei neigiamas pastabas apie tai, bei nurodyti, kuris universitetas renkantis studijas, buvo prioritetas;
- Nuostatų skalė: du semantiškai priešingi teiginiai ir galimybė pasirinkti atsakymą iš: “*taip arba “ne“* taikyta norint išsiaiškinti, individo nuostatas į tai, kokie kriterijai buvo svarbūs renkantis ŠU (pvz., fizinė pastatų būklė, biblioteka) bei su kokiomis problemomis susidūrė respondentai studijuodami Šiaulių universitete (pvz., sveikata, apgyvendinimas);
- Motyvavimo diagnozavimui pasirinktas dažniausias duomenų grupavimo būdas - ranginė skalė (Likerto). Tiriamieji nurodytą teiginį turi įvertinti pagal šią ranginę skalę: 1 – visiškai sutinku, 2 – sutinku, 3 – neturiu nuomonės, 4 – nesutinku, 5 – visiškai nesutinku. Ranginės skalės metodinėje literatūroje vadinamos kokybinėmis, tačiau, kaip teigia K. Kardelis, „anketinės apklausos metodai yra priskiriami prie tarpinių, t.y., jie gali būti tiek kokybiniai,

ties kiekybiniai“ [20, p.398]. Sudarytas trisdešimties teiginių (testo žingsnių) sąrašas. Teiginiai, sudaryti remiantis moksliniais šaltiniais, iliustruoja skirtingus motyvavimo aspektus. Formuluoju teiginius, buvo stengiamasi, kad į teiginių sąrašą patektų kontrastingi ir pagal prasmę skirtingi teiginiai, apimantys kraštutines motyvavimo semantinio lauko ribas: nuo *“baigęs vidurinę mokyklą nebuvo tvirtai apsisprendęs kokią studijų programą rinktis”* iki *“Aš turiu aiškią pasirinktų studijų viziją”*, *“Šeimos narių palaikymas man yra labai svarbus”* iki *“Tėvai nelabai supranta ką aš studijuju”* ir t.t. Sąlygiškai visus teiginius galima suskirstyti į keturias grupes, kurios apibūdina studentų savijautos aspektus Šiaulių universitete: 1) pasitenkinimas Šiaulių universitetu; 2) dėstytojų profesionalumas ir ugdymo proceso kokybė; 3) parengtų specialistų gebėjimai konkuruoti ir universiteto novatoriškumas bei 4) studijų ir laisvalaikio organizavimas.

Tikrinant hipotezę, kad pagrindiniai veiksniai, dažniausiai įtakoję studentus rinktis ŠU – studijų sistema (studentai randa patrauklią studijų programą, t.y., būtent tas specialybes, kurias studentai nori studijuoti) ir geografinė padėtis (dėl to daugiausiai ŠU studijuojančių studentų iš Šiaulių miesto ir jo rajono rinkosi būtent šį universitetą) parinkta 17 specialių teiginių, iš kurių reikėjo išskirti tris labiausiai įtakojusius pasirinkimą.

Konstruojant motyvavimo matavimo instrumentą, jo validumo siekta kaip esminės charakteristikos. “Validumas (lietuviškai reiškiantis tinkamumą), kaip metodologinė charakteristika, argumentuoja, kad tikrai matuojama būtent tai, kas yra įvardyta.” [36, p. 26]. Skiriama daug validumo tipų: konstrukcinis, kriterijaus, ekologinis ir kt. Matavimų validumas argumentuojamas interpretacijos ir koreliacinės analizės pagrindu. Remiantis šiais apibrėžimais, motyvavimo skalės validumas – tai šio instrumento charakteristika, kuri apibūdina galimybę matuoti motyvavimą. Validumas taip pat yra svarbus numatant galimybę gauti informaciją šiais aspektais: 1) kiek ir kaip matuojamas motyvavimas yra susijęs su kitais psichologiniais konstruktais; 2) kiek yra pagrįsta matuojamo dalyko vystymosi prognozė.

3.2. Tyrimo validavimas ir duomenų apdorojimo metodai

Analizuojant „Būsimų studentų paieškos ir motyvavimo studijuoti ŠU organizavimas” tyrimo metu gautus duomenis siekta:

- nustatyti motyvavimo anketos svarbiausias diagnostinės bei metodologinės kokybės charakteristikas: testo žingsnių skiriamąją gebą, testo patikimumą ir validumą;
- identifikuoti motyvavimo struktūrą: atskleisti teoriškai prasmingą konstrukto vidinę struktūrą, nustatyti motyvavimo studijuoti ryšius su faktoriniais konstruktais;

- nustatyti motyvavimo ir sociodemografinių kintamųjų (amžiaus, lyties, gyvenamosios vietos, fakulteto) ryšius.

Statistinis tyrimas socialiniuose ir elgsenos moksluose (tyrimo rezultato požiūriu) atlieka dvi pagrindines funkcijas: „eksploracinę–euristinę ir konformacinę. Pirmoji funkcija sietina su latentinių („plicka akimi“ nematomų) reiškinių, tendencijų atradimu, mokslo problemų ir hipotezių generavimu, antroji – su jau suformuluotų teorijų ir hipotezių tikrinimu“ [37, p.56]. Siekiant atskleisti motyvavimo studijuoti požymius, apklausos gautų duomenų apdorojimui buvo naudota Microsoft Excel programa bei socialinių mokslų statistinių programų paketas SPSS 11.5. Taikyta:

1. *Faktorinė analizė* (Bitinas, 1998; Čekanavičius, Murauskas, 2002; Merkys, 1995). Faktorinės analizės paskirtis yra sutankinti tyrimo pirminius kintamuosius (neprarandant reikšmingos informacijos), sudaryti skales bei subskales požymių matavimui ir atskleisti motyvavimo studijuoti vidinę struktūrą, tiriant Šiaulių universiteto studentus.

Tipinė faktorinė analizė (Čekanavičius, 2002) padeda rasti atsakymus į šiuos klausimus:

- kiek latentinių faktorių paaiškina tiriamų kintamųjų priklausomybės struktūrą;
- kokie tie faktoriai;
- kaip gerai tie faktoriai paaiškina duomenis.

Atsižvelgiant į tarpusavio koreliacijas, stebimi kintamieji yra suskirstomi į grupes. Manoma, jog kiekvienos grupės kintamuosius vienija koks nors tiesiogiai nestebimas (latentinis) faktorius. Koks tas faktorius, sprendžiama nagrinėjant grupes iš sudarančiųjų kintamųjų.

Taikant šį metodą, faktorinė analizė buvo sudaryta iš kelių etapų. Pirmiausiai buvo atliekamas gautų duomenų patikrinimas, ar pastarieji tinka faktorinei analizei. Tuomet nustatytas faktorių skaičius ir pasirinktas faktorių skaičiavimo metodas. Kaip trečiąjį faktorinės analizės atlikimo etapą galima būtų įvardinti – faktorių sukimą ir interpretavimą. Galiausiai atliktas faktorių reikšmių įverčių skaičiavimas. Duomenų patikimumo, jų tinkamumo bei skalių vidinio suderinamumo analizavimui naudoti tokie statistiniai parametrai:

- *Kaizerio-Mejerio-Olkino* (KMO) matas, empirinių koreliacijos koeficientų didumų ir dalinių koreliacijos koeficientų didumų palyginamasis indeksas, žymintis skalės tinkamumą faktorinei analizei atlikti;
- *Faktorinis svoris L* (*pagrindinių komponentų* ir *alfa* faktorinės analizės modelis), rodantis kiekvieno kintamojo koreliaciją su ekstrahuotu faktoriumi;
- *Cronbach alfa* koeficientas, parodantis kintamųjų tarpusavio koreliaciją bei testo vidinio suderinamumo laipsnį;
- Testo žingsnio diferencinės galios rodiklis *r/itt* (*Item-Total-Correlation*), rodantis skiriamąją testo žingsnio gebą.

2. *Koreliacinė analizė* – statistinių ryšių tarp požymių tyrimo instrumentas (Bitinas, 1998;

Čekanavičius, Murauskas, 2000, 2002; Merkys, 1995). Taikant šį metodą, statistinis ryšys tarp matuojamų požymių išreikiamas specialiu rodikliu – koreliacijos koeficientu. Pastarasis nurodo požymių priklausomumą vienas nuo kito (jei dydžiai koreliuoja, jie yra priklausomi), nors ir neatskleidžia priežasties bei pasekmės požymių. Teoriškai koreliacijos koeficientas gali įgyti reikšmes nuo +1 iki -1. Koeficiento reikšmė +1 rodo, kad tarp požymių egzistuoja tiesioginis funkcinis ryšys, o reikšmė -1, rodo, kad egzistuoja atvirkštinis funkcinis ryšys. Visos kitos koreliacijos koeficiento reikšmės rodo, kad tarp požymių egzistuoja statistinis ryšys: reikšmės nuo 0,20 iki 0,40 parodo, kad ryšys tarp požymių silpnas; nuo 0,40 iki 0,60 – ryšys esminis; nuo 0,60 iki 0,80 – ryšys stiprus; daugiau kaip 0,80 – ryšys labai stiprus. Koreliacinės analizės dėka, grindžiamas matavimų validumas ir objektyvumas, parengiama bazė pakartotinei faktorinei analizei atlikti.

3. Vienfaktorinė dispersinė analizė ANOVA arba „ANALYSIS OF VARIANTE“ (Čekanavičius, Murauskas, 2002). Ji naudojama tuomet, kai atsižvelgiama tik į vieną požymį. Šios dispersinės analizės tikslas – nuspręsti, ar priklausomojo kintamojo, išmatuoto skirtingose populiacijose, vidurkiai skiriasi. Naudotas metodas – fiksuotasis, nes lyginti visi turimos imties vidurkiai. Taikant ANOVA nustatyta, ar skiriasi studentų motyvavimas atsižvelgiant į lytį, gyvenamąją vietą, amžių, fakultetą, studijų pobūdį. ANOVA atsako į klausimą, ar yra statistiškai reikšmingai besiskiriančių imčių vidurkių, bet nenurodo, kurių imčių vidurkiai reikšmingai skiriasi. Šiam tikslui, kai jau yra žinomi ANOVA rezultatai, taikomi *Post hoc* (*aposterioriniai*) kriterijai. Vidurkių reikšmingumui nustatyti taikytas vienas iš *daugkartinių lyginimų* kriterijų - *Fišerio mažiausiai reikšmingo skirtumo LSD (Least Significant Difference)* kriterijus, kurio pagalba yra randami statistiškai reikšmingi vidurkių skirtumai.

3.3. Tyrimo imties charakteristika

Tyrimo objektas – būsimų studentų paieškos ir motyvavimo studijuoti ŠU organizavimas. Apklausa buvo vykdoma 2005 metų sausio – kovo mėnesiais, gauti duomenys apdoroti 2005 metų balandžio mėnesį. Atsitiktinė imtis sudaryta patogiosios atrankos būdu: pasirinktos atsitiktinės studentų grupės, reprezentuojančios skirtingus Šiaulių universiteto fakultetus, specialybes.

Tyrimo metu buvo išplatinta 900 anketų, sugrįžo 800. Anketų grįžtamumo kvota, siekianti 89 % gali būti laikoma pakankamai gera [35, p. 23]. Esant nemažai klausimyno apimčiai, prognozuotina paviršutiniško atsakinėjimo galimybė, tačiau grįžusios anketos užpildytos, praktiškai nepaliekant nepažymėtų teiginių. Daugelyje anketų atsakyta į atvirosius klausimus. Galima teigti, kad tokius atsakinėjimo rezultatus įtakojo nesudėtinga anketų pildymo forma, patogus pasirinktų teiginių žymėjimo būdas (žr. 1 priedą).

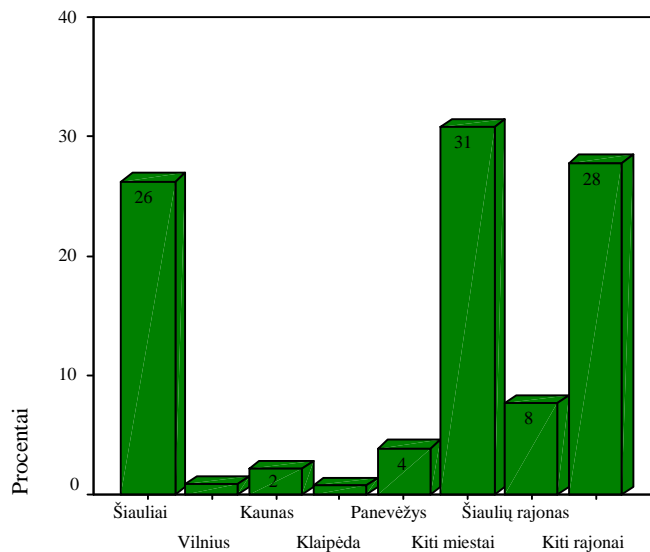
Demografinė kintamųjų analizė. Demografija – tai statistinė respondentų analizė. Socialinių –

demografinių kintamųjų analizė suteikia papildomų duomenų tyrimo rezultatų įvertinimui. Demografiniai duomenys padeda išsiaiškinti, kaip vienoje ar kitoje situacijoje elgiasi moterys ar vyrai, vyresni ar jaunesni respondentai.

Respondentams apibūdinti parinkti šie socialiniai-demografiniai kintamieji:

- Gyvenamoji vieta iki studijų;
- Studijų programa;
- Studijų pobūdis;
- Lytis;
- Amžius;
- Fakultetas;
- Kursas;
- Santykis su darbu;
- Mokėjimas už mokslą.

Tyrimo imtyje (N=800) respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą pateikiamas 9 paveiksle. Imtyje dominuoja studentai, gyvenantys kituose miestuose ir rajonuose (ne didžiuosiuose Lietuvos miestuose ir ne Šiaulių rajonuose). Šiaulių mieste gyvenantys studentai sudaro 26% apklaustųjų.

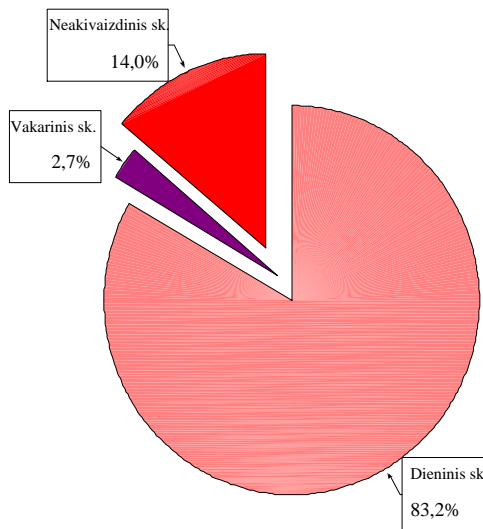

9 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą %. (N=800)

Respondentai nurodo pasirinkę gana įvairias studijų programas. Iš aštuoniasdešimties Šiaulių universitete siūlomų studijų programų (įskaitant Bakalauro studijas, II pakopos specialiąsias profesines ir Magistro studijas) pažymėta 51 studijų programa, tai sudaro 63.75% visų ŠU esančių studijų programų [www.su.lt]. Daugiausiai apklaustųjų studijuoja muzikos pedagogiką (21,4%),

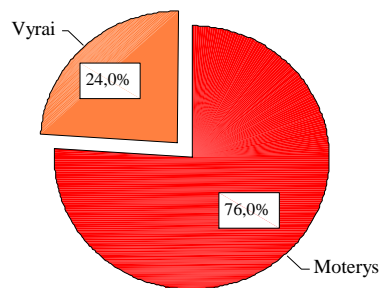
socialinę pedagogiką ir psichologiją (10,9%) bei verslo administravimą (9,0%) (žr. 3 priedą).

Pagal studijų pobūdį respondentai buvo suskirstyti į tris skyrius: dieninį, vakarinį ir neakivaizdinį. Procentinis apklausos dalyvių pasiskirstymas pagal studijų pobūdį pateikiamas 10 paveiksle. Mažiausiai respondentų studijuoja vakariniame skyriuje – 3 %.

10 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal studijų pobūdį %. (N=800)

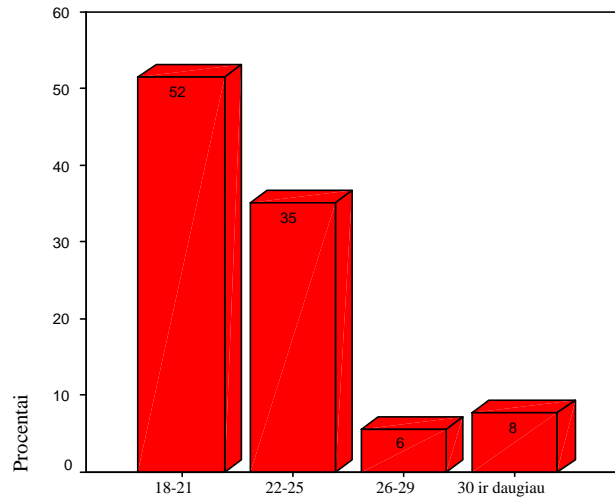
Tyrimo imtyje respondentai pagal lytį pasiskirsto nevienodai: anketas užpildė 608 (76%) moterys ir 192 (24%) vyrai (žr.10 pav.). Tyrimo metu pastebėta, jog apklausoje aktyviau dalyvavo moterys. Todėl galima teigti, jog *tyrimo rezultatai vis dėlto labiau atspindi moteriškos lyties atstovių nuomonę*. Ryški moterų persvara apklausoje, leidžia daryti prielaidą, kad tokia tendencija vyrauja ir visame Šiaulių universitete. Remiantis ŠU internetinėje svetainėje [43] deklaruojama informacija, jog apskritai studentų ŠU yra daugiau, tačiau tas skirtumas nėra toks ryškus: studentės moterys sudaro 63,33 % visų ŠU studijuojančiųjų skaičiaus.

11 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį %. (N=800)

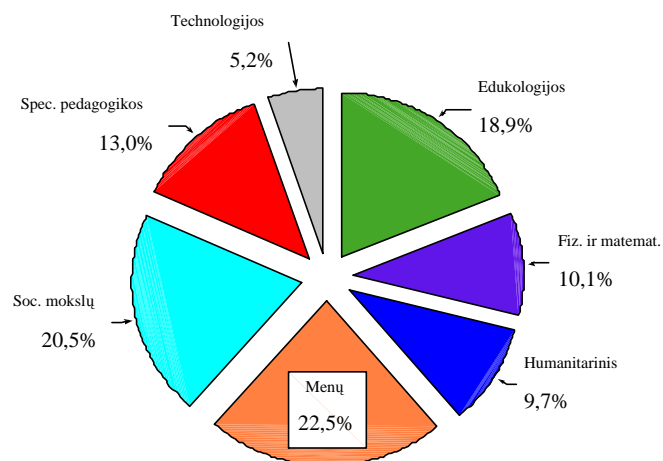
Anketoje respondentų amžius padalintas į keturis intervalus: 18-21 metai, 22-25 metai, 26-29

metai bei 30 m. ir daugiau. Procentinis apklausos dalyvių pasiskirstymas pagal amžių pateikiamas 11 paveiksle. Apibendrinant respondentų amžių pastebima, kad vyrauja respondentai, esantys 18-21 metų. Jų – 52 % (N=412), 35 % (N=281) atsakinėjusių sudaro 22-25 metų respondentai, 6% (N=45) priklauso 26-29 metų amžiaus grupei, 8% (N=62) yra 30 m. ir vyresni apklaustieji. Amžiaus demografinis kintamasis suteikė galimybę palyginti jaunesnių ir vyresnių studentų nuomones.

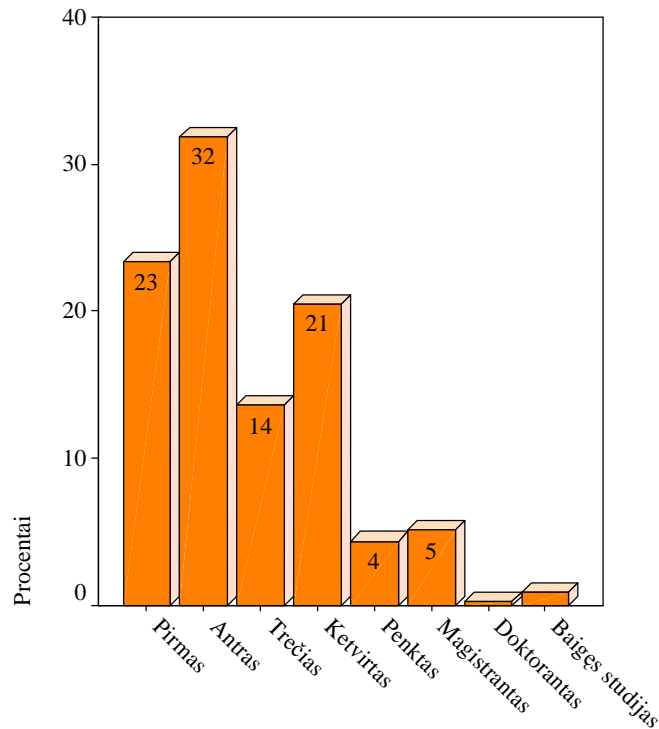
12 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes %. (N=800)

Respondentų pasiskirstymas pagal fakultetus pateikiamas 13 paveiksle. Imtyje dominuoja Menų fakultetas – 22,5 % (N=180), Socialinių mokslų fakultetas – 20,5 % (N=164) ir Edukologijos fakultetas – 18,9 % (N=151).

13 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal fakultetus %. (N=800)

Daugiausiai respondentų yra pirmojo kurso (23,4 %, N=187) ir antrojo kurso (31,9 %, N=255) studentai. Mažiausiai respondentų studijuoja doktorantūroje – 0,3 %. (N=2).

14 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal tai, kuriame kurse studijuoja %. (N=800)

Dauguma respondentų, dalyvavę apklausoje tik studijuoja, t.y., studijuoja, nedirba ir (ne)ieško darbo (61,8 %, N=494). *Galima daryti prielaidą, kad respondentas, kuris tik studijuoja, daugiau laiko skiria studijoms, todėl nemoka už mokslą* (žr. 2 lentelę).

2 lentelė

Studijų ir darbo santykis

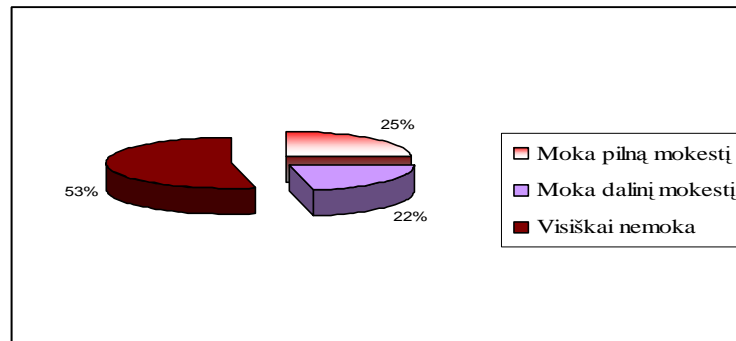
Veiksny	Dažnumas	Procentinė išraiška
Tik studijuoja	494	61,8
Studijuoja ir dirba	244	30,5
Studijuoja, nedirba ir neieško darbo	15	1,9
Studijuoja, nedirba, bet ieško darbo	41	5,1
Tik dirba ir nebestudijuoja	6	0,7
Iš viso	800	100,0

3 lentelė

Studijų ir darbo santykis bei įmokos už mokslą

Count		Mokėjimas už mokslą			Iš viso
		Visiškai nemoka	Moka dalinį mokestį	Moka pilną kainą	
Studentas ir darbas	Tik studijuoja	320	115	59	494
	Studijuoja ir dirba	66	43	135	244
	Nedirba ir nieiškio darbo	11	2	2	15
	Nedirba, bet ieško darbo	19	17	5	41
	Tik dirba ir nebestudijuoja	4	2,00		6
Iš viso:		420	179	201	800

Dauguma apklausoje dalyvavusių respondentų Šiaulių universitete nemoka už mokslą -53% visų apklaustųjų (žr. 15 pav.). Įdomumo dėlei 4 lentelėje pateikiami duomenys, kiek apskritai ŠU studentų studijuoja valstybės finansuojamose vietose, kiek moka pilną ir kiek dalinį mokestį (duomenys 2003-2004 m.m.) [94].

15 pav. Respondentų pasiskirstymas priklausomai nuo mokėjimo už mokslą %. (N=800)

4 lentelė

Studentų skaičius priklausomai nuo mokėjimo už mokslą 2003-2004 m.

Studentų skaičius 2003-2004 m. absoliutus dydis / procentinė išraiška	Studijuoja valstybės finansuojamose vietose absoliutus dydis / procentinė išraiška	Moka įmokas už mokslą absoliutus dydis / procentinė išraiška	Moka pilną kainą absoliutus dydis / procentinė išraiška
9811/ 100	4299 / 43,8	1060/ 10,8	4452/ 45,4

Vadinasi, tyrime dalyvavę apklaustieji sudaro 8,2 % studentų, studijavusių ŠU 2003-2004 m. Iš viso valstybės finansuojamose vietose ŠU studijuoja 43,8 % studentų, o tyrime tokie studentai sudarė 53% visų tiriančiųjų.

3.4. „Būsimų studentų paieška ir motyvavimas studijuoti Šiaulių universitete“: tyrimo rezultatai ir jų analizė bei interpretacija

3.4.1. Gautų rezultatų analizė naudojant Kruskal-Wallis testą

Siekiant patikrinti socialinių-demografinių veiksnių įtaką būsimų studentų paieškai ir motyvacijai studijuoti, buvo taikytas neparamestrinis *Kruskal-Wallis* testas (žr. 4 priedą). Skirtumo statistinio reikšmingumo slenksčiu (p) pasirinktas 0,05 lygmuo. Šis kriterijus yra skirtas hipotezei apie dviejų ar daugiau populiacijų skirstinių lygybę tikrinti.

5 lentelė

Veiksniai, turėję įtakos, renkantis Šiaulių universitetą pagal gyvenamąją vietą (N=800)

VEIKSNIAI	Vidutinis rangas								p*
	Šiauliai (N=210)	Vilnius (N=7)	Kaunas (N=17)	Klaipėda (N=6)	Panevėžys (N=31)	Kitas miestas (N=246)	Šiaulių raj. (N=61)	Kitas raj. (N=222)	
Šeimos nariai	393	425	375	540	385	408	382	404•	0,63
Mokytojai iš vidurinės mokyklos	408	258	358	229	403	400	390	409•	0,00
Reklaminė ŠU informacija	417	333	400	448	383	394	402	395•	0,35
Susitikimas su ŠU atstovu	403	423	352	423	410	398	383	406•	0,30
Draugai, klasės draugai	413	378	365	436	423	392	409	396•	0,28
Pažįstami asmenys, jau baigę ŠU	416	450	379	383	373	388	411	401•	0,31
Rekomendavo darbdavys	406	416	368	416	377	393	402	408•	0,05
Apsisprendžiau pats be kt. pagalbos	396	419	459	314	480	399	418	388•	0,22

* statistinis skirtumo reikšmingumas

Analizuojant veiksnių įtaką, renkantis Šiaulių universitetą pagal gyvenamąją vietą, pastebėta, kad tik šeši respondentai apklausti iš Klaipėdos miesto ir septyni iš Vilniaus miesto. Tad, nors kai kuriais atvejais šios grupės statistinis koeficientas yra aukščiausias – siekiant vertinimo tikslumo, analizuojant skirtumą – pasirenkama kita pagal koeficiento aukštumą išskirtina grupė.

Jei statistinio skirtumo reikšmingumas yra mažesnis už 0,05, tai skirstiniai skiriasi. Vidutinis rangas yra imties elementų rangų suma, padalyta iš imties didumo. Kuo rangas yra didesnis, tuo labiau atitinkamas kintamasis „linkęs“ įgyti didesnes, palyginti su kitais kintamaisiais, reikšmes. Deja, *Kruskal-Wallis* kriterijus neparodo, kurie kiti skirstiniai skiriasi, todėl vidutinių rangų peržiūra lieka vienintelė priemonė bandant išsiaiškinti galimus skirstinių skirtumus“ [7, p. 30].

Iš 5 lentelės duomenų matyti, jog statistiškai reikšmingai pagal gyvenamąją vietą skiriasi du veiksniai. Respondentų apsisprendimui, kurie gyvena kitame rajone (t.y., ne Šiaulių rajone), renkantis studijas Šiaulių universitete, didžiausią reikšmę turėjo šie veiksniai: mokytojai iš

vidurinės mokyklos ($p=0,00$) ir darbdavio rekomendacijos ($p=0,05$). *Vadinasi, rajonų gyventojai (išskyrus Šiaulių rajoną) rinkdamiesi Šiaulių universitetą, labiausiai linkę pasitelkti pagalbon mokytojų iš vidurinės mokyklos patarimus ir darbdavio rekomendacijas. Galima daryti prielaidą, jog būsimiems studentams šie žmonės yra didžiausias autoritetas, todėl jų nuomonė ir patarimai yra labai svarbūs.*

6 lentelė

Veiksniai, turėję įtakos, renkantis Šiaulių universitetą pagal studijų pobūdį (N=800)

VEIKSNIAI	Vidutinis rangas			p*
	Dieninis skyrius (N=666)	Vakarinis skyrius (N=22)	Neakivaizdinis skyrius (N=112)	
Šeimos nariai	397	376	429	0,21
Mokytojai iš vidurinės mokyklos	404	393	383	0,12
Reklaminė ŠU informacija	397	393	423	0,15
Susitikimas su ŠU atstovu	401	350	408	0,02
Draugai, klasės draugai	405	417	371	0,01
Pažįstami asmenys, jau baigę ŠU	402	359	400	0,32
Rekomendavo darbdavys	410	343	355	0,00
Apsisprendžiau pats be kt. pagalbos	396	502	405	0,04

* statistinis skirtumo reikšmingumas

Renkantis Šiaulių universitetą, pagal studijų pobūdį (žr. 6 lentelę), neakivaizdinio skyriaus studentams didžiausią reikšmę turėjo susitikimas su ŠU atstovu ($p=0,02$), bestudijuojančiųjų vakariniame skyriuje pasirinkimą didžia dalimi sąlygojo draugai, klasės draugai ($p=0,01$) bei paties studento apsisprendimas ($p=0,04$). *Vadinasi, dirbantys ir studijuojantys dieniniame skyriuje studentai daugiau dėmesio skyrė darbdavio rekomendacijoms nei studijuojantieji vakariniame ar neakivaizdiniame skyriuose.*

7 lentelė

Veiksniai, turėję įtakos, renkantis Šiaulių universitetą pagal respondentų lytį (N=800)

VEIKSNIAI	Vidutinis rangas		p*
	Moterys (N=608)	Vyrai (N=192)	
Šeimos nariai	392	427	0,03
Mokytojai iš vid. m-klos	400	402	0,83
Reklaminė ŠU informacija	403	393	0,38
Susitikimas su ŠU atstovu	401	398	0,60
Draugai, klasės draugai	406	383	0,02
Pažįstami asmenys, jau baigę ŠU	399	404	0,66
Rekomendavo darbdavys	402	397	0,43
Apsisprendžiau pats be kt. pagalbos	403	391	0,45

* statistinis skirtumo reikšmingumas

Iš 7 lentelės duomenų matyti, jog kaip statistiškai reikšmingus pagal lytį galima išskirti du veiksnius Studentėms, renkantis studijas Šiaulių universitete, didelę įtaką darė draugai bei klasės draugai ($p=0,02$), o studentams vyrams apsispręsti padėjo šeimos nariai ($p=0,003$).

8 lentelė

Veiksniai, turėję įtakos, renkantis Šiaulių universitetą pagal respondentų amžių (N=800)

VEIKSNIAI	Vidutinis rangas				p*
	18-21 m. (N=412)	22-25 m. (N=281)	26-29 m. (N=45)	30 m. ir daugiau (N=62)	
Šeimos nariai	415	362	433	456•	0,00
Mokytojai iš vidurinės mokyklos	403	406	420	345•	0,00
Reklaminė ŠU informacija	393	405	421	415•	0,31
Susitikimas su ŠU atstovu	394	408	405	403•	0,26
Draugai, klasės draugai	402	410	356	384•	0,02
Pažįstami asmenys, jau baigę ŠU	396	410	388	398•	0,48
Rekomendavo darbdavys	412	401	398	325•	0,00
Apsisprendžiau pats be kt. pagalbos	393	415	363	409•	0,26

* statistinis skirtumo reikšmingumas

Statiškai reikšmingai pagal respondentų amžių skiriasi netgi keturi veiksniai (žr. 8 lentelę). Pažymėtina, jog šeimos nariai lemiamą įtaką renkantis ŠU turėjo studentams, esantiems trisdešimties ir daugiau metų ($p=0,00$). Mokytojai iš vidurinės mokyklos lėmė apsisprendimą tu respondentų, kurie šiuo metu priskiriami 26-29 m. amžiaus intervalui ($p=0,00$). Draugai ir klasės draugai sąlygojo pasirinkti studijas ŠU 22-25 m. respondentus ($p=0,02$). ***O jauniausiems respondentams, renkantis ŠU, didžiausią reikšmę turėjo darbdavio paskatinimas ($p=0,00$). Galima daryti prielaidą, jog jauniems ir neseniai pradėjusiems dirbti studentams yra labai svarbi darbdavio nuomonė.***

9 lentelė

Veiksniai, turėję įtakos, renkantis Šiaulių universitetą pagal fakultetą (N=800)

VEIKSNIAI	Vidutinis rangas							p*
	EF (N=151)	FMF (N=81)	HF (N=78)	MF (N=180)	SMF (N=164)	SPF (N=104)	TF (N=42)	
Šeimos nariai	375	441	401	402	403	393	416•	0,35
Mokytojai iš vidurinės mokyklos	395	380	414	380	419	414	419•	0,02
Reklaminė ŠU informacija	405	393	412	396	399	401	400•	0,97
Susitikimas su ŠU atstovu	399	413	387	400	405	388	423•	0,22
Draugai, klasės draugai	406	386	410	387	414	412	369•	0,72
Pažįstami asmenys, jau baigę ŠU	392	386	394	406	411	404	402•	0,78
Rekomendavo darbdavys	402	396	416	378	411	412	406•	0,00
Apsisprendžiau pats be kt. pagalbos	391	425	391	412	387	386	448•	0,38

* statistinis skirtumo reikšmingumas

Aukščiau pateikta 9 lentelė iliustruoja veiksmų, sąlygojusių pasirinkti studijas Šiaulių universitete, įtaką pagal respondentus, studijuojančius skirtinguose fakultetuose. Statistikai reikšmingai išsiskiria du veiksniai: mokytojai iš vidurinės mokyklos ($p=0,02$). ir darbdavio

rekomendacijos ($p=0,00$). *Socialinių mokslų fakultete studijuojančius apklaustuosius labiausiai Šiaulių universitetą skatino rinktis vidurinės mokyklos mokytojai, o Fizikos Matematikos fakultetui atstovaujančius respondentus – darbdavys.*

10 lentelė

Veiksniai, turėję įtakos, renkantis Šiaulių universitetą pagal tai, kuriame kurse studijuoja respondentas (N=800)

VEIKSNIAI	Vidutinis rangas								P*
	I kursas (N=187)	II kursas (N=255)	III kursas (N=109)	IV kursas (N=164)	V kursas (N=35)	Magistr. (N=41)	Doktor. (N=2)	Baigęs (N=7)	
Šeimos nariai	424	409	404	357	322	461	540	425	0,00
Mokytojai iš vidurinės mokyklos	388	405	403	395	406	429	429	429	0,36
Reklaminė ŠU informacija	394	397	400	399	425	428	448	448	0,67
Susitikimas su ŠU atstovu	397	385	408	415	423	423	423	365	0,01
Draugai, klasės draugai	378	401	406	411	436	406	436	436	0,60
Pažįstami asmenys, jau baigę ŠU	379	405	391	418	427	421	450	279	0,02
Rekomendavo darbdavys	403	406	401	389	416	406	416	301	0,01
Apsisprendžiau pats be kt. pagalbos	414	379	431	416	385	345	248	419	0,08

* statistinis skirtumo reikšmingumas

Skirtinguose kursuose studijuojantys respondentai nurodė gana įvairius veiksnius, sąlygojusius rinktis studijas ŠU (10 lentelėje). Analizuojant respondentų nurodytas priežastis ir motyvus, reikšminis skirtumas pastebimas, jog *dabar jau magistrantūroje studijuojantiems respondentams didžiausią reikšmę turėjo šeimos nariai ($p=0,00$) ir susitikimas su ŠU atstovu ($p=0,01$), todėl galima daryti prielaidą, kad respondentai, studijuojantys magistrantūroje yra atitinkamai vyresniojo amžiaus, jau turintys savo šeimas, todėl šeimos narių nuomonė ir palaikymas respondentams yra labai svarbus veiksnys. Susitikimas su ŠU atstovu yra taip pat aiškiai suprantamas, nes didžioji dalis studentų, pasirinkusių magistrantūros studijas ŠU, yra baigę bakalauro studijas jame. Natūralu, jog buvo susitikę su ŠU atstovais ir tai turėjo įtakos jų apsisprendimui. Statistiškai reikšmingus veiksnius – „pažįstami asmenys jau baigę ŠU“ ($p=0,02$) ir „darbdavio rekomendacijos“ ($p=0,01$) – dariusius įtaką renkantis ŠU – dažniausiai nurodė respondentai studijuojantys penktajame kurse.*

11 lentelė

Veiksniai, turėję įtakos, renkantis Šiaulių universitetą pagal mokėjimą už mokslą (N=800)

VEIKSNIAI	Vidutinis rangas			p*
	Visiškai nemoka (N=420)	Moka dalinį mokestį (N=179)	Moka pilną kainą (N=201)	
Šeimos nariai	398	426	384•	0,10
Mokytojai iš vidurinės mokyklos	404	404	389•	0,20
Reklaminė ŠU informacija	400	385	416•	0,07
Susitikimas su ŠU atstovu	403	398	399•	0,80
Draugai, klasės draugai	413	393	382•	0,00
Pažįstami asmenys, jau baigę ŠU	407	392	394•	0,32
Rekomendavo darbdavys	411	402	378•	0,00
Apsisprendžiau pats be kt. pagalbos	388	397	431•	0,03

* statistinis skirtumo reikšmingumas

Veiksnių, kurie sąlygojo studentus rinktis Šiaulių universitetą, įtaka keičiasi priklausomai nuo įmokų už mokslą. *Studentų, kurie mokosi valstybės finansuojamose vietose, universiteto pasirinkimas tiesiogiai priklausė nuo draugų ir klasės draugų (p=0,00) bei darbdavio patarimų (p=0,00)*. Tarp respondentų, mokančių už studijas pilną kainą, statistiškai reikšmingas komponentas– paties studento apsisprendimas (p=0,03).

12 lentelė

Respondentų apsisprendimą renkantis Šiaulių universitetą lėmę faktoriai pagal gyvenamąją vietą (N=800)

VEIKSNIAI	Vidutinis rangas								p*
	Šiauliai (N=210)	Vilnius (N=7)	Kaunas (N=17)	Klaipėda (N=6)	Panevėžys (N=31)	Kitas miestas (N=246)	Šiaulių raj. (N=61)	Kitas raj. (N=222)	
Universiteto vardas	401	306	396	420	394	402	400	402•	0,24
Aukšta studijų kokybė	399	357	343	414	414	408	388	401•	0,01
Išskirtinis dėmesys studentams	396	406	406	406	406	402	399	401•	0,88
Dėstytojų kompetencija	406	299	414	414	401	396	414	399•	0,01
Patogi geografinė padėtis	355	465	589	570	456	410	361	415•	0,00
Nedidelė kaina už studijas	391	420	372	286	394	403	420	407•	0,01
Atvirų durų dienos	407	427	40	427	388	392	387	407•	0,52
Abitūros egzaminų rezultatai	439	422	395	537	395	395	366	376•	0,01
Noras studijuoti kt. mieste	416	211	369	373	388	397	426	384	0,00
Socialinė aplinka	407	424	424	424	411	400	391	393	0,65
Mokyklos ir ŠU bendradarbiavimas	406	408	384	408	408	396	408	398	0,37
Specialybių unikalumas	414	270	323	308	389	410	395	392•	0,00
Didelė tikimybė po baigimo būti įdarbintam	397	312	402	359	400	406	400	401•	0,34
Didesnė galimybė gauti stipendiją	407	361	419	419	354	404	392	399•	0,04
Lengviau studijuoti nei kt. miestuose	405	449	307	449	410	396	396	405•	0,12
To norėjo mano šeimos nariai	385	388	398	446	394	411	380	409•	0,27

* statistinis skirtumo reikšmingumas

Reikšminis skirtumas gyvenamosios vietos aspektu, renkantis ŠU, stebimas pusei struktūrinių komponentų (žr. 12 lentelę). *Aukšta studijų kokybė (p=0,01) ir patogi geografinė padėtis (p=0,00) didžiausią reikšmę turėjo tiems respondentams, kurie iki studijų Šiaulių universitete gyveno Panevėžyje.* Studentams, atvykusiems iš Šiaulių rajono, statistiškai reikšmingi šie veiksniai: dėstytojų kompetencija (p=0,01), nedidelė kaina už studijas (p=0,01) bei noras studijuoti kitame mieste (p=0,00). Pagal *Šiauliuose gyvenančius apklausoje dalyvavusius studentus, išskiriami šie statistiškai reikšmingi komponentai: abitūros egzaminų rezultatai (p=0,01), specialybių unikalumas (p=0,00) ir didesnė galimybė gauti stipendiją (p=0,04).* Galima daryti prielaidą, jog visi šie trys veiksniai yra susiję tarpusavyje, natūralu, jog turint prastus abitūros egzaminų įvertinimus yra sudėtingiau įstoti į valstybės finansuojamą vietą ir gauti didesnę stipendiją. Vertinant veiksnius, labiausiai įtakojusius studentų pasirinkimą, galima pastebėti, kad pastarieji kinta priklausomai nuo gyvenamosios vietos.

13 lentelė

Respondentų apsisprendimą renkantis Šiaulių universitetą lėmę faktoriai pagal respondentų amžių (N=800)

VEIKSNIAI	Vidutinis rangas				p*
	18-21 m. (N=412)	22-25 m. (N=281)	26-29 m. (N=45)	30 m. ir daugiau (N=62)	
Universiteto vardas	403	404	384	375	0,04
Aukšta studijų kokybė	398	401	414	408	0,41
Išskirtinis dėmesys studentams	401	400	406	393•	0,52
Dėstytojų kompetencija	399	411	387	375•	0,00
Patogi geografinė padėtis	393	412	361	430	0,19
Nedidelė kaina už studijas	402	402	411	374	0,08
Atvirų durų dienos	405	387	418	420	0,02
Abitūros egzaminų rezultatai	358	418	501	530	0,00
Noras studijuoti kitame mieste	401	395	404	420	0,52
Socialinė aplinka	404	398	406	385	0,50
Mokyklos ir ŠU bendradarbiavimas	403	399	390	401	0,42
Specialybių unikalumas	393	408	414	402	0,37
Didelė tikimybė po baigimo būti įdarbintam	402	399	382	413	0,42
Didesnė galimybė gauti stipendiją	396	400	419	419	0,10
Lengviau studijuoti nei kt. miestuose	400	397	404	416	0,77
To norėjo mano šeimos nariai	403	389	419	426	0,10

* statistinis skirtumo reikšmingumas

13 lentelė iliustruoja kaip lėmę apsisprendimą studijuoti ŠU faktoriai priklauso nuo respondentų amžiaus. *22-25 metų respondentai rinkosi Šiaulių universitetą, įtakojami pastarojo vardo ($p=0,04$) bei dėstytojų kompetencijos ($p=0,00$). 30-ties metų ir daugiau amžiaus intervale statistiškai reikšmingais komponentais buvo „atvirų durų dienos“ ($p=0,02$) ir abitūros egzaminų rezultatai ($p=0,00$).*

14 lentelė

Respondentų apsisprendimą renkantis Šiaulių universitetą lėmę faktoriai pagal fakultetą (N=800)

VEIKSNIAI	Vidutinis rangas							p*
	EF (N=151)	FMF (N=81)	HF (N=78)	MF (N=180)	SMF (N=164)	SPF (N=104)	TF (N=42)	
Universiteto vardas	399	366	415	398	405	408	420•	0,00
Aukšta studijų kokybė	395	394	399	398	404	406	414•	0,66
Išskirtinis dėmesys studentams	401	396	406	399	399	402	406•	0,82
Dėstytojų kompetencija	400	399	408	380	409	414	414•	0,00
Patogi geografinė padėtis	409	414	329	430	407	356	437•	0,00
Nedidelė kaina už studijas	404	405	399	400	388	412	410•	0,37
Atvirų durų dienos	395	377	411	409	407	400	388•	0,20
Abitūros egzaminų rezultatai	372	359	357	450	412	429	337•	0,00
Noras studijuoti kitame mieste	408	385	414	402	400	413	344•	0,04
Socialinė aplinka	400	414	414	402	404	366	414•	0,01
Mokyklos ir ŠU bendradarbiavimas	389	403	408	396	408	408	398•	0,02
Specialybių unikalumas	415	426	400	379	397	391	431•	0,02
Didelė tikimybė po baigimo būti įdarbintam	405	416	411	382	397	411	407•	0,07
Didesnė galimybė gauti stipendiją	400	399	413	403	397	411	361•	0,04
Lengviau studijuoti nei kt. miestuose	398	399	392	402	392	425	391•	0,54
To norėjo mano šeimos nariai	393	411	394	410	394	399	407•	0,82

* statistinis skirtumo reikšmingumas

Iš 14 lentelės duomenų galima pastebėti, jog fakulteto įtaka veiksniams, lėmusiems respondento apsisprendimą rinktis studijas Šiaulių universitete, išreikšta gana stipriai. Reikšminis skirtumas išskiriamas daugiau nei pusei struktūrinių komponentų. Reikšminis skirtumas pagal Technologijos fakultete studijuojančiuosius stebimas vertinant bendrą studentų nuomonę apie ŠU („Universiteto vardas“) ($p=0,00$), studijų programas („specialybių unikalumas“) ($p=0,02$) bei gerą susisiekimą („patogi geografinė padėtis“) ($p=0,00$). Tarp Specialiosios pedagogikos fakulteto studentų, dalyvavusių apklausoje, statistiškai reikšmingas yra dėstytojų kompetencija ($p=0,00$), tarp Menų

fakulteto atstovų – abitūros egzaminų rezultatai ($p=0,00$). Pagal humanitariniame fakultete studijuojančiuosius, statistiškai reikšmingi šie komponentai: noras studijuoti kitame mieste ($p=0,04$); bei didesnė galimybė gauti stipendiją ($p=0,04$). Fizikos matematikos fakulteto studentams, statistiškai reikšmingą įtaką darė socialinė aplinka ($p=0,00$). Tarp Socialinių mokslų fakultete apklausoje dalyvavusių respondentai išskiriamas mokyklos ir Šiaulių universiteto tarpusavio bendradarbiavimas kaip statistiškai reikšmingas komponentas.

Tiriant lyties įtaką respondentų apsisprendimui renkantis Šiaulių universitetą, faktorines struktūras fiksuojamų skirtumų nerasta. Galima teigti, jog aukščiau išvardinti veiksniai vienodai turi įtakos tiek vyrams, tiek moterims.

15 lentelė

Papildomų paslaugų ir universiteto išorinės būklės svarba respondentams renkantis Šiaulių universitetą pagal studijų pobūdį (N=800)

VEIKSNIAI	Vidutinis rangas			p*
	Dieninis skyrius (N=666)	Vakarinis skyrius (N=22)	Neakivaizdinis skyrius (N=112)	
Fizinė pastatų būklė	406	295	388•	0,01
Biblioteka	411	331	353•	0,01
Automobilių stovėjimo aikštelės	413	297	346•	0,00
Rūkymui skirtos vietos	403	350	395•	0,11
Bankomatai	401	319	415•	0,60
Bendrabutis	382	446	502•	0,00
Maitinimo paslaugos	419	303	310•	0,00
Spec. įranga neįgaliesiems	403	376	388•	0,18
Studentų organizacijos	393	343	457•	0,00

* statistinis skirtumo reikšmingumas

Dieninio skyriaus studentų požiūris į papildomų paslaugų ir universiteto išorinės būklės svarbą išreikštas beveik pusei struktūrinių komponentų (4-iems iš dešimties, žr. 15 lentelę). Dieninio skyriaus respondentams svarbu išorinė pastatų būklė ($p=0,01$), biblioteka ($p=0,01$), automobilių stovėjimo aikštelė ($p=0,00$) bei maitinimo paslaugos ($p=0,00$). Tarp neakivaizdinio skyriaus studentų statistiškai reikšminga bendrabutis ($p=0,00$) ir studentų organizacijos ($p=0,00$). *Vadinasi, galima daryti prielaidą, jog dieninio skyriaus studentai „kelia aukštesnius reikalavimus“ ŠU išorinei būklei bei papildomoms paslaugoms, galima daryti prielaidą, kad jie daugiau laiko praleidžia pačiame universitete nei kitų skyrių studentai.*

16 lentelė

Papildomų paslaugų ir universiteto išorinės būklės svarba respondentui renkantis Šiaulių universitetą pagal respondentų lytį (N=800)

VEIKSNIAI	Vidutinis rangas		p*
	Moterys (N=608)	Vyrai (N=192)	
Fizinė pastatų būklė	402	397	0,75
Biblioteka	384	454	0,00
Automobilių stovėjimo aikštelės	407	380	0,01
Rūkymui skirtos vietos	410	370	0,00
Bankomatai	400	403	0,85
Bendrabutis	401	400	0,97
Maitinimo paslaugos	397	411	0,32
Spec. įranga neįgaliesiems	402	397	0,62
Studentų organizacijos	392	428	0,02

* statistinis skirtumo reikšmingumas

Reikšminis skirtumas pastebimas tarp lyčių vertinant papildomas universiteto paslaugas ir pastarojo išorinę būklę (žr. 16 lentelę). Pagal vyriškąją lytį statiškai reikšmingi komponentai: biblioteka (p=0,00) ir studentų organizacijos (p=0,02), o tarp apklaustų studentų – automobilių stovėjimo aikštelės (p=0,01) ir rūkymui skirtos vietos (p=0,00).

17 lentelė

Papildomų paslaugų ir universiteto išorinės būklės svarba respondentams renkantis Šiaulių universitetą pagal respondentų amžių (N=800)

VEIKSNIAI	Vidutinis rangas				p*
	18-21 m. (N=412)	22-25 m. (N=281)	26-29 m. (N=45)	30 m. ir daugiau (N=62)	
Fizinė pastatų būklė	401	404	371	405•	0,67
Biblioteka	400	420	363	340•	0,02
Automobilių stovėjimo aikštelės	413	402	326	365•	0,00
Rūkymui skirtos vietos	396	405	388	415•	0,50
Bankomatai	389	409	411	430•	0,21
Bendrabutis	493	398	377	487•	0,00
Maitinimo paslaugos	414	410	379	284•	0,00
Spec. įranga neįgaliesiems	407	391	404	398•	0,24
Studentų organizacijos	376	478	445	413•	0,00

* statistinis skirtumo reikšmingumas

Statiškai reikšmingai pagal respondentų amžių skiriasi netgi penki veiksniai (žr. 17 lentelę). Galima daryti išvadą, kad biblioteka yra svarbi ir reikalinga studentams, kuriems yra 22-25 metai (p=0,02). Automobilių stovėjimo aikštelės yra būtinos jauniausiems pagal amžių respondentams,

t.y., 18-21 metų respondentams ($p=0,00$). Kaip ir buvo galima tikėtis, bendrabutis ir maitinimo paslaugos yra svarbiausios jauniausiems respondentams ($p=0,00$ abiem atvejais). Jie yra dažniausiai pirmųjų kursų studentai, mažiau nedirbantys nei dirbantys, neturintys dar savo asmeninių gyvenamųjų vietų, todėl natūralu, kad bendrabutis ir maitinimo paslaugos, teikiamos universitete, jiems yra itin aktualu. *Įdomu pastebėti tai, jog studentų organizacijos yra reikalingos ir turi statistiškai reikšmingą svorį 22-25 metų studentams ($p=0,00$). Galbūt galima teigti tai, jog tokio amžiaus studentai, dažniausiai yra vyresniųjų kursų studentai, jau adaptavęsi universiteto bendruomenėje, suvokiantys pasirinktų studijų viziją, turintys daugiau laisvo laiko ir galintys savo idėjas ir pasiūlymus išreikšti studentų organizacijose, tokiose kaip „Šiaulių universiteto studentų atstovybė“, „Studentų klubas“, „AIESEC“ ir kt.*

18 lentelė

Papildomų paslaugų ir universiteto išorinės būklės svarba respondentams renkantis Šiaulių universitetą pagal fakultetą (N=800)

VEIKSNIAI	Vidutinis rangas							p*
	EF (N=151)	FMF (N=81)	HF (N=78)	MF (N=180)	SMF (N=164)	SPF (N=104)	TF (N=42)	
Fizinė pastatų būklė	402	396	387	404	397	414	390•	0,96
Biblioteka	416	398	350	397	417	382	443•	0,12
Automobilių stovėjimo aikštelės	418	393	416	382	398	419	366•	0,22
Rūkymui skirtos vietos	407	367	410	397	414	346	418•	0,00
Bankomatai	418	367	413	401	405	393	377•	0,40
Bendrabutis	356	356	435	420	465	396	259•	0,00
Maitinimo paslaugos	405	409	416	354	432	407	398•	0,00
Spec. įranga neįgaliesiems	388	401	431	399	411	388	383•	0,50
Studentų organizacijos	376	365	389	411	425	419	390•	0,11

* statistinis skirtumo reikšmingumas

Pagal 18 lentelės duomenis, galima teigti, jog papildomų paslaugų ir universiteto išorinės būklės svarba respondentams renkantis Šiaulių universitetą, išreikšta pakankamai stipriai. Reikšmingai skiriasi trys struktūriniai komponentai. *Reikšminis skirtumas pagal Technologijos fakultete studijuojančiuosius išskiriamas vertinant rūkymui skirtas vietas ($p=0,00$). Galima daryti prielaidą, kad daugiau yra rūkančiųjų vyrų nei moterų, todėl nenuostabu, jog ir šiuo atveju, rūkymui skirtos vietos yra būtinos Technologijos fakulteto atstovams. 2003-2004 m.m. technologijos fakultete studijavo 753 studentai, iš jų 580 vaikinų, jie sudarė 77% visų studijuojančiųjų [94]. Socialinių mokslų fakulteto atstovams, dalyvavusiems apklausoje, statistiškai reikšmingas yra bendrabutis ($p=0,00$) ir maitinimo paslaugos ($p=0,00$). Komentuojant šį statistinį reikšmingumą, galima išskirti, jog Socialinių mokslų fakultetas vienintelis yra ne miesto centre, todėl studentams labai svarbu, kad pačiame fakultete būtų teikiamos maitinimo*

paslaugos.

19 lentelė

Veiksniai, lėmę respondentų apsisprendimą renkantis studijų programą ŠU pagal respondentų amžių (N=800)

VEIKSNIAI	Vidutinis rangas				p*
	18-21 m. (N=412)	22-25 m. (N=281)	26-29 m. (N=45)	30 m. ir daugiau (N=62)	
Šios srities specialistų paklausa rinkoje	379	407	420	497	0,00
Studijų programos patrauklumas, naujumas	386	398	453	468	0,50
Noras tęsti studijas po bakalauro laipsnio įsigijimo	409	401	388	356	0,00
Stoka teorinių žinių praktikoje (esu dirbantis)	424	410	360	231	0,00
Abitūros egzaminų rezultatai apribojo mano galimybes	361	415	500	520	0,00
Vidurinės mokyklos mokytojai	394	400	438	419•	0,06
Šeimos nariai, draugai	415	381	368	419	0,02

* statistinis skirtumo reikšmingumas

Aukščiau pateikta 19 lentelė iliustruoja veiksnų, turėjusių įtakos respondentų apsisprendimui renkantis studijų programą ŠU pagal amžių. Statistiškai reikšmingai išsiskiria penki veiksniai iš septynių: būtent respondentų studijuojamų studijų programos specialistų paklausa yra reikšminga vyriausiems tyrimo dalyviams, t.y. turintiems 30 m. ir daugiau metų ($p=0,00$). Jauniausiems anketą pildžiusiems studentams (18-21 m.) yra labai svarbi galimybė tęsti studijas po bakalauro laipsnio įsigijimo ($p=0,00$). Pagal šį reikšmingą statistinį svorį galima daryti išvadą, jog tik pradėję studijuoti studentai (jie dažniausiai yra 18-21 m.) jau yra motyvuoti studijuoti toliau, tęsti studijas ir patenkinti juos supančia aplinka. Jauniausieji respondantai išskyrė ir teorinių žinių stoką praktikoje, ypač jei jie yra dirbantys (statistiškai reikšmingas svoris yra $p=0,00$). 30-ties metų ir daugiau amžiaus intervale statistiškai reikšmingais komponentais buvo „abitūros egzaminų rezultatų apribojimas studijų pasirinkimui“ ($p=0,00$) ir šeimos nariai, draugai ($p=0,02$). *Vyresniųjų respondentų tarpe šeima turėjo daugiau įtakos, nei kito amžiaus atstovams. Galima teigti, jog vyresnieji ŠU studentai jau yra sukūrę šeimas, todėl partnerio palaikymas jiems yra svarbus, o jaunesniųjų respondentų atveju, jų šeimą dažniausiai sudaro ne partneriai, o tėvai, todėl jų nuomonė nėra tiek reikšminga, kiek antrosios pusės.*

Veiksniai, lėmę respondentų apsisprendimą renkantis studijų programą pagal respondentų kursą (N=800)

VEIKSNIAI	Vidutinis rangas								p*
	I kursas (N=187)	II kursas (N=255)	III kursas (N=109)	IV kursas (N=164)	V kursas (N=35)	Magistr. (N=41)	Doktor. (N=2)	Baigęs (N=7)	
Šios srities specialistų paklausa rinkoje	422	358	418	418	490	389	136	364	0,00
Studijų programos patrauklumas, naujumas	379	415	386	404	464	396	333	304•	0,15
Noras tęsti studijas po bakalauro laipsnio įsigijimo	412	406	389	405	448	303	459	288•	0,00
Stoka teorinių žinių praktikoje (esu dirbantis)	410	407	402	387	431	343	431	374•	0,01
Abitūr. egzaminų rezultatai apribojo galimybes	349	418	369	429	378	487	527	527•	0,00
Vidurinės mokyklos mokytojai	393	419	354	404	381	438	438	438•	0,00
Šeimos nariai, draugai	415	416	388	362	358	444	484	484•	0,00

* statistinis skirtumo reikšmingumas

Skirtinguose kursuose studijuojantys respondentai nurodė gana įvairius veiksnius, sąlygojusius rinktis studijų programas ŠU (žr. 20 lentelę). Išsiskiria net šeši veiksniai iš septynių. Statistiškai reikšmingi yra penktojo kurso studentų tam tikri veiksniai ir magistro studijas pasirinkusiųjų tarpe. Analizuojant respondentų nurodytas priežastis ir motyvus, reikšminis skirtumas pastebimas, jog šiuo metu magistrantūroje studijuojantiems respondentams labiausiai apsispręsti padėjo šeimos nariai ($p=0,00$), vidurinės mokyklos mokytojai ($p=0,00$), bei renkantis studijų programą įtakos turėjo abitūros egzaminų rezultatai (dažniausiai jie apriboja pasirinkimo galimybę), $p=0,00$. Statistiškai reikšmingus veiksnius – „stoką teorinių žinių praktikoje“ ($p=0,01$), „norą tęsti studijas po bakalauro laipsnio įsigijimo“ ($p=0,00$) ir „šios srities specialistų paklausą rinkoje“ – dariusius įtaką renkantis ŠU siūlomą studijų programą – dažniausiai nurodė respondentai, studijuojantys penktajame kurse. *Visi šie trys motyvai susiję tarpusavyje ir yra būdingi paskutiniųjų kursų studentams (šiuo atveju penktojo kurso), todėl galima daryti prielaidą, jog dažniausiai vyresniųjų kursų studentai yra dirbantys, todėl jiems reikalingos teorinės žinios; jei žinių maža paskutiniuosiuose kursuose, atsiranda poreikis studijas pratęsti II pakopos studijose (magistrantūroje); jei studentai yra dirbantys, jie žino kokių specialistų paklausa yra rinkoje.*

21 lentelė

Veiksniai, lėmę respondentų apsisprendimą renkantis studijų programą pagal mokėjimą už mokslą (N=800)

VEIKSNIAI	Vidutinis rangas			p*
	Visiškai nemoka (N=420)	Moka dalinį mokesť (N=179)	Moka pilną kainą (N=201)	
Šios srities specialistų paklausa rinkoje	414	379	392	0,10
Studijų programos patrauklumas, naujumas	394	390	424	0,13
Noras tęsti studijas po bakalauro laipsnio įsigijimo	407	401	387	0,28
Stoka teorinių žinių praktikoje (esu dirbantis)	341	409	425	0,00
Abitūros egzaminų rezultatai apribojo mano galimybes	387	350	475	0,00
Vidurinės mokyklos mokytojai	393	402	414	0,11
Šeimos nariai, draugai	392	443	380	0,00

* statistinis skirtumo reikšmingumas

Veiksnių, kurie sąlygojo studentus rinktis studijų programą, įtaka keičiasi priklausomai nuo įmokų už mokslą. Studentų, kurie mokosi valstybės finansuojamose vietose, statistinis reikšmingumas neišsiskyrė. Šis rodiklis išsiskyrė studentų mokančių už mokslą pilną kainą tarpe. Studijų programų pasirinkimas tiesiogiai priklausė nuo abitūros egzaminų rezultatų ($p=0,00$) ir teorinių žinių stokos ($p=0,00$). Šiuo atveju statistinis reikšmingumas yra logiškas, nes dažniausiai studentai mokantys už studijas yra dirbantys asmenys. Tarp respondentų, mokančių dalinį mokesť už studijas, statistiškai išsiskyrė komponentas – šeimos nariai, draugai ($p=0,00$).

Tiriant lyties įtaką respondentų apsisprendimui dėl studijų programos pasirinkimo, faktorines struktūras fiksuojamų skirtumų nerasta.

22 lentelė

Problemos, turėjusios įtakos studijoms ŠU pagal fakultetą (N=800)

VEIKSNIAI	Vidutinis rangas							p*
	EF (N=151)	FMF (N=81)	HF (N=78)	MF (N=180)	SMF (N=164)	SPF (N=104)	TF (N=42)	
Atstumas (toli nuo namų)	409	416	433	360	392	458	343•	0,00
Šeima (pvz.: finansinės problemos)	413	401	411	366	435	396	363•	0,03
Paskolos gavimas	419	370	412	402	412	384	358•	0,03
Sveikata (pvz.: rimta liga)	391	425	377	390	424	397	394•	0,25
Asmeniniai apsisprendimai	394	368	421	414	411	402	347•	0,01
Darbas (pvz.: naujas darbas)	423	408	395	390	381	422	381•	0,07
Apgyvendinimas (pvz.: bendrabutis)	380	385	427	410	406	407	375•	0,37

* statistinis skirtumo reikšmingumas

Iš 22 lentelės duomenų, galima teigti, kad respondentams teko susidurti su tam tikromis

problemomis studijuojant ŠU. Reikšminis skirtumas išsiskiria daugiau nei pusėje struktūrinių komponentų. Tarp Specialiosios pedagogikos fakulteto studentų, dalyvavusių apklausoje, statistiškai reikšminga yra atstumo problema ($p=0,00$). *Socialinių mokslo fakulteto atstovams statistiškai reikšminga yra šeimos problema (būtent respondentai daugiausiai išskyrė finansines problemas šeimoje), $p=0,03$. Šis statistinis reikšmingumas yra logiškas, todėl galima teigti, kad Socialinių mokslų fakultete įmokos už studijas yra vienos iš didžiausių, taigi normalu, jog studentai dėl to turėjo finansinių problemų šeimoje.* Pagal Edukologijos fakultete studijuojančiuosius, statistiškai reikšmingas komponentas yra paskolos gavimas ($p=0,03$). Humanitarinio fakulteto studentams statistiškai reikšminga problema buvo asmeniniai apsisprendimai, t.y., pasikeitę gyvenimo tikslai, akademinės atostogos ar net studijų nutraukimas ($p=0,01$).

23 lentelė

Problemos, turėjusios įtakos studijoms ŠU pagal respondentų amžių (N=800)

VEIKSNIAI	Vidutinis rangas				p*
	18-21 m. (N=412)	22-25 m. (N=281)	26-29 m. (N=45)	30 m. ir daugiau (N=62)	
Atstumas (toli nuo namų)	408	405	380	343	0,04
Šeima (pvz.: finansinės problemos)	410	396	348	393	0,19
Paskolos gavimas	407	389	391	415	0,30
Sveikata (pvz.: rimta liga)	405	396	410	386•	0,77
Asmeniniai apsisprendimai	403	388	416	426•	0,13
Darbas (pvz.: naujas darbas)	422	384	333	380	0,00
Apgyvandinimas (pvz.: bendrabutis, naujo būsto paieška)	383	447	428	412	0,01

* statistinis skirtumo reikšmingumas

Pagal gautus duomenis, galima teigti, kad respondentams teko susidurti su tam tikromis problemomis studijuojant ŠU, kurioms įtakos turėjo studentų amžius. Pagal amžių jauniausiems studentams, dalyvavusiems apklausoje, statistiškai reikšmingi buvo atstumo problema, t.y., toli nuo gyvenamosios vietos ($p=0,04$) ir darbo problema (atsiradęs naujas darbas), $p=0,00$. *Šiuo atveju statistinis reikšmingumas yra pagrįstas, nes pirmajai amžiaus grupei priklausantys respondentai yra pirmųjų kursų studentai, todėl jiems labai yra svarbus atstumas, ryšys su dažniausiai tėvų gyvenamąja vieta (tai aktualu ne Šiaulių miesto ir jo rajono atstovams), nes dar vyksta adaptacijos procesas prie naujų sąlygų.* Antru atveju, jauniausiems, pirmų kursų studentams, pradėjus dirbti, natūralu, kad atsiranda problemos, kuris turi įtakos studijoms, jų kokybei Šiaulių universitete. 22-25 m. ŠU studentai, kaip vieną iš statistiškai reikšmingų problemų, atsiradusių ŠU studijų metu, išskiria apgyvendinimą (dažniausiai tai kambario bendrabutyje negavimas).

Tiriant lyties įtaką respondentų apsisprendimui dėl papildomų paslaugų ir universiteto išorinės būklės svarbos, faktorines struktūras fiksuojamų skirtumų nerasta.

3.4.2. Gautų rezultatų faktorinė analizė

Paskutinėje anketos dalyje respondentams buvo pateiktas 30 teiginių testas. Norint išvengti respondentų orientacijos į vien teigiamus/neigiamus atsakymus, skalės bloko žingsniai buvo suformuluoti teigiamai (+) ir neigiamai (-) motyvavimo atžvilgiu. Faktorinės analizės metodu panaudojimas atvėrė galimybę, neprarandant esminės informacijos, sutankinti pradinių kintamųjų skaičių ir sudaryti tam tikrus tyrimo teorinius-diagnostinius konstruktus.

Prieš kompiuterinę duomenų analizę, anketos žingsnių įverčiai duomenų matricoje perkoduoti, atsakymo formato skaitmenines pozicijas pasukant 180° kampu. Faktorių sukimas (rotacija) – tai faktorių matricos transformavimas suteikiant jai lengviau interpretuojamą pavidalą. Sukimo tikslas – suprasti faktorinių svorių matricos struktūrą, t.y. siekiama, kad tik kelių kintamųjų visų faktorių svoriai būtų nenuliniai, tai palengvina faktorių interpretavimą.

Gautų duomenų (žr. 5 priedą) *Kaizerio-Mejerio-Olkin* matas (**KMO=0,82**) nurodo duomenų matricos tinkamumą faktorinei motyvavimo studijuoti skalės analizei (ašių pasukimas taikant *VARIMAX* metodą) (žr. 24 lentelę). Pasak V. Čekanausko: „naudojama tokia KMO reikšmių gradacija: 0,9 < KMO – faktorinė analizė puikiai tinka; 0,8 < KMO ≤ 0,9 – gerai tinka; 0,7 < KMO ≤ 0,8 – tinka patenkinamai; 0,6 < KMO ≤ 0,7 – tinka pakenčiamai; 0,5 < KMO ≤ 0,6 – tinka blogai; KMO < 0,5 – faktorinė analizė nepriimtina“ [7, p. 243].

24 lentelė

Duomenų matricos tinkamumas faktorinei analizei pagal KMO matą

KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,820
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	3752,047
	df	435
	Sig.	,000

Analizės procese buvo išskirti 4 faktoriai. Duomenų statistiniam vertinimui taikyti du parametrai:

- *Cronbach-alfa* koeficientas (nuo 0,8 iki 0,4), t. y., testo vidinės konsistencijos koeficientas, parodantis kintamųjų tarpusavio koreliaciją testo vidinio suderinamumo ir patikimumo laipsnį;
- Testo žingsnio diferencinės galios rodiklis *r/itt* (*Item-Total-Correlation*), rodantis skiriamąją testo žingsnio gebą (svyruoja nuo 0,2 iki 0,7). Siekiant matavimo instrumento homogeniškumo sustiprinimo, anketos paskutiniosios dalies žingsniai, turintys žemą

skiriamąją gebą ($r/itt < 0,2$), pašalinti ir sudarytos 4 motyvavimo studijuoti subskalės, turinčios iš viso 22 žingsnius (žr. 25 lentelę).

25 lentelė

Motyvavimo studijuoti skalės faktorinės analizės rezultatai

Motyvavimo studijuoti tyrimo instrumento subskalės ir testo žingsniai	L	r/itt	a
1 faktorius. Subskalė “Pasitenkinimas Šiaulių universitetu”			
9 anketos teiginiai			
1. Manau, kad pasielgiau teisingai pasirinkdamas ŠU (+)	0,77	0,63	0,76
2. Man patinka būti ŠU studentu (+)	0,77	0,63	
3. Man labai patinka mane supanti aplinka (+)	0,61	0,48	
4. Aš turiu aiškią pasirinktų studijų viziją (+)	0,56	0,45	
5. Esu patenkintas įgyta patirtimi ŠU (+)	0,56	0,45	
6. Esu naudingas ŠU (+)	0,50	0,36	
7. Dėstytojai pastebėjo mano žinių pokyčius jų dėstomų modulių metu (+)	0,45	0,33	
8. Grupės draugų požiūris į mokslą yra teigiamas (+)	0,44	0,33	
9. Studijuoti universitete daug įdomiau nei vidurinėje mokykloje (+)	0,42	0,30	
2 faktorius. Subskalė “Dėstytojų profesionalumas ir ugdymo proceso kokybė”			
5 anketos teiginiai			
1. ŠU personalas - mandagus ir paslaugus (+)	0,46	0,42	0,58
2. Dėstytojai labai stengiasi, kad jų modulis būtų įdomus (+)	0,44	0,48	
3. ŠU studijų kokybės sistema sąžininga, teisinga (+)	0,41	0,44	
4. Baigęs vidurinę mokyklą nebuvau tvirtai apsisprendęs kokia studijų programą rinktis(+)(šie atsakymai buvo perkoduoti)	0,40	0,18	
5. ŠU studijų kokybė pernelyg orientuota į teoriją (+)(šie atsakymai buvo perkoduoti)	0,34	0,17	
3 faktorius. Subskalė “Parengtų specialistų gebėjimai konkuruoti ir universiteto novatoriškumas”			
4 anketos teiginiai			
1. ŠU parengti specialistai pajėgūs konkuruoti darbo rinkoje (+)	0,54	0,36	0,46
2. ŠU mokestis už studijas yra normalus (ne per didelis)(+)	0,50	0,20	
3. ŠU lyginant su kitais Lietuvos universitetais yra ieškantis ir pritaikantis naujoves (+)	0,44	0,37	
4. ŠU sudaromos galimybės studijuoti užsienyje (+)	0,44	0,17	
4 faktorius. Subskalė “Studijų ir laisvalaikio organizavimas”			
4 anketos teiginiai			
1. Daugiau studentauju nei studijuoju (-)	0,58	0,20	0,38
2. Paskaitų tvarkaraštis nepatogus(-)	0,40	0,20	
3. Universitete aš su niekuo nebendrauju (-)	0,39	0,20	
4. Aš visiškai nesidomiu papildomomis ŠU teikiamomis paslaugomis, laisvalaikio organizavimu (-)	0,33	0,20	

Sutrumpinimų, naudojamų lentelėje, paaiškinimai:

a – testo vidinės konsistencijos koeficientas Cronbach- α ;

L – testo žingsnio faktorinis svoris;

r/itt – skiriamoji geba.

Subskalė „Pasitenkinimas Šiaulių universitetu“. Visi šią skalę sudarantys testo žingsniai suformuluoti teigiamai testo turinio atžvilgiu (+). Testo žingsnių formuluotės nurodo studento teigiamą apsisprendimą ir norą studijuoti Šiaulių universitete. Visi devyni pirmajai subskales priklausantys teiginiai motyvuoja studentus studijuoti ir kelia pasitenkinimą Šiaulių universitetu. Taigi, kad minėti devyni veiksniai pateko į vieną ir tą patį faktorių yra teoriškai įtikinama.

Subskalė „Dėstytojų profesionalumas ir ugdymo proceso kokybė“. Skalės žingsniai teigiami testo turinio atžvilgiu (+). Antrasis faktorius sujungė tokius indikatorius kaip: personalo paslaugumas, dėstytojų gebėjimas sudominti studentą paskaitų metu, sąžininga studijų kokybės sistema, tvirtas studento apsisprendimas, renkantis studijų programą, ir studijų kokybės sąsaja su teorija. Interpretacijos požiūriu šis faktorius nekelia jokių abejonių.

Subskalė „Parengtų specialistų gebėjimai konkuruoti ir universiteto novatoriškumas“. Visi šią skalę sudarantys testo žingsniai suformuluoti teigiamai testo turinio atžvilgiu (+). Testo žingsniuose teigiama, kad Šiaulių universiteto studentai konkurencingi darbo rinkoje, o ir pats universitetas yra pritaikantis naujoves. Pirmieji du ir ketvirtasis indikatoriai nedviprasmiškai atspindi specialistų konkurencingumą bei inovacijų taikymą universitete. Įdomu, kad trečiasis požymis taip pat pateko į šį faktorių, – tai praktiškai labai prasminga. Tarp visų šiai subskalei priklausančių teiginių galima išvelgti sinergetinę sąveiką („sinergetinis – kartu veikiantis, veikiantis ta pačia kryptimi, sustiprinantis vienas kitą“ [53, p. 26]): jei mokestis už mokslą yra normalus (ne per didelis), o universitetas – pritaikantis naujoves, vadinasi, būsimas studentas rinksis studijas ŠU, o jas baigęs, bus konkurencingas darbo rinkoje.

Subskalė „Studijų ir laisvalaikio organizavimas“. Visi testo žingsniai yra neigiami testo konstrukto atžvilgiu (-) ir parodo studentų požiūrį į studijų ir papildomos veiklos organizavimo aspektus. Tarp visų ketvirtai subskalei priklausančių veiksnių egzistuoja sinergetinė sąveika, todėl interpretacijos požiūriu šis faktorius nekelia jokių abejonių.

3.4.3. Koreliacinė gautų rezultatų analizė

Statistiniai ryšiai tarp požymių vadinami koreliacija arba koreliacine priklausomybe [3, p. 189]. Koreliacinė analizė – tai „statistinių ryšių tarp požymių tyrimo instrumentas. Statistinis ryšys tarp požymių išreiškiamas specialiu rodikliu – koreliacijos koeficientu, - kuris teoriškai gali įgyti reikšmes nuo +1 iki -1. Koeficiento reikšmė +1 rodo, kad tarp požymių egzistuoja tiesioginis funkcinis ryšys, o reikšmė -1 rodo, kad egzistuoja atvirkštinis funkcinis ryšys“ [35, p. 25]. Pasak prof. G. Merkio, „pedagoginių tyrimų praktika patikina, kad koreliacijos koeficiento modulių reikšmės, siekiančios 0,50; 0,70, yra gana stipraus statistinio ryšio rodiklis, o didesnės reikšmės pedagoginių tyrimų praktikoje pasitaiko retai“ (1995).

Atlikus koreliacinę analizę, paaiškėjo, kad statistiškai reikšmingo ryšio tarp kitų anketos konstrukto nėra, išskyrus faktorių tarpusavio koreliavimą. (žr. 6 priedą). 26 lentelė iliustruoja kaip tarp pastarųjų egzistuoja tiesioginis funkcinis ryšys (žr. 26 lentelę).

26 lentelė

Faktorių koreliacinės analizės (Pirsono koeficientas) rezultatai

	Pasitenkinimas ŠU•	Dėstytojų profesionalumas ir ugdymo proceso kokybė•	Parengtų specialistų gebėjimai konkuruoti ir universiteto novatoriškumas•	Studijų ir laisvalaikio organizavimas•
Pasitenkinimas Šiaulių universitetu•	1	0,49**	0,37**	0,11**
Dėstytojų profesionalumas ir ugdymo proceso kokybė•	0,49**	1	0,37**	0,14**
Parengtų specialistų gebėjimai konkuruoti ir universiteto novatoriškumas•	0,37**	0,38**	1	0,67
Studijų ir laisvalaikio organizavimas•	0,11**	0,14**	0,67	1

Koreliacinis ryšys tarp dėstytojų profesionalumo bei ugdymo proceso kokybės (II faktorius) ir pasitenkinimo Šiaulių universitetu (I faktorius) yra ganėtinai stiprus (0,5**). Tai rodo, jog dėstytojų kompetencija ir aukšta studijų kokybė lemia bendrą respondentų pasitenkinimą ŠU. Parengtų specialistų gebėjimą konkuruoti darbo rinkoje (III faktorius) didžia dalimi sąlygoja dėstytojų profesionalumas (0,4**) (ir atvirkščiai, dėstytojų neprofesionalumas žlugdo motyvaciją studijuoti, dėl to nukenčia studijų kokybė). Šiaulių universiteto studentai yra pajėgūs konkuruoti darbo rinkoje; dėl parengtų specialistų konkurentabilumo ir universiteto sugebėjimų pritaikyti naujoves studijų organizavimo procese (III faktorius) tyrimo dalyviai nurodė esą patenkinti pasirinkę studijas būtent Šiaulių universitete (0,4**).

3.4.4. Vienfaktorinės dispersinės analizės ANOVA rezultatai

Vienfaktorinei dispersinei analizei atlikti, buvo apskaičiuoti atskirų faktorių (I – pasitenkinimas Šiaulių universitetu; II – dėstytojų profesionalumas ir ugdymo proceso kokybė; III – parengtų specialistų gebėjimai konkuruoti ir universiteto novatoriškumas; IV – studijų ir laisvalaikio organizavimas) statistiniai vidurkiai, papildę duomenų matricą. Kiekvienas iš šių keturių faktorių buvo lyginamas su demografiniais kintamaisiais, naudojant šią reikšmių gradaciją:

Vidurkių reikšmės 1,0 – 1,5 priskiriamos „Teigiama nuomonė“;

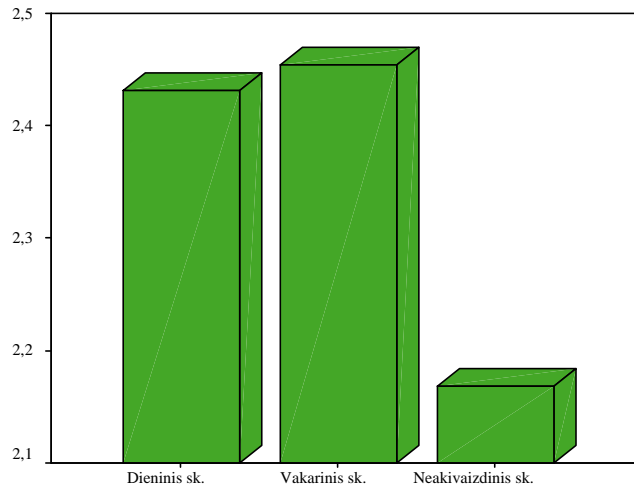
Vidurkių reikšmės 1,6 – 2,5 priskiriamos „Labiau teigiama nei neigiama nuomonė“;
 Vidurkių reikšmės 2,6 – 3,5 priskiriamos „Nuomonės neturėjimas“;
 Vidurkių reikšmės 3,6 – 4,5 priskiriamos „Labiau neigiama nei teigiama nuomonė“;
 Vidurkių reikšmės 4,6 – 5,0 priskiriamos „Neigiama nuomonė“.

27 lentelė

**Vienfaktorinė dispersinės analizės ANOVA rezultatai
 (I faktorius ir demografiniai kintamieji)**

Faktorius		Kvadratų suma	df	Kvadratų sumos vidurkis	F	p
Pasitenkinimas ŠU (I faktorius)	Pagal gyvenamąją vietą	2,93	7	0,42	1,40	0,20
	Pagal studijų pobūdį	6,72	2	3,36	11,50	0,00
	Pagal respondentų amžių	2,70	3	0,90	3,02	0,03
	Pagal fakultetą	14,14	6	2,36	8,30	0,00
	Pagal kursą	9,44	7	1,35	4,64	0,00
	Pagal studijų ir darbo santykį	2,40	5	0,48	1,61	0,20
	Pagal mokėjimą už mokslą	4,31	2	2,16	7,31	0,00

27 lentelės paskutinės skilties duomenys parodo, kad respondentų – pagal gyvenamąją vietą ir pagal studijų bei darbo santykį – duomenys nėra labai koncentruoti apie vidurkius, todėl imčių vidurkių skirtumai nevisiškai atskleidžia konstrukto skirtumus skirtingose populiacijose (atitinkamai $p=0,20$ ir $p=0,12$; žr. 7 priedą).

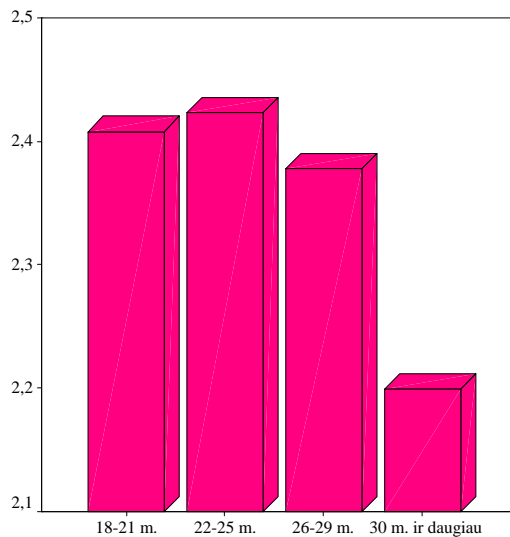

16 pav. Pasitenkinimas Šiaulių universitetu priklauso nuo studijų pobūdžio

Pasitenkinimo ŠU priklauso nuo studijų pobūdžio reikšmingumo lygmuo ($p=0,00$) parodo, kad duomenys koncentruoti apie vidurkius, todėl imčių vidurkių skirtumai atskleidžia viso pirmojo faktoriaus vidurkių skirtumus (žr. 27 lentelę). Atsižvelgiant į studijų pobūdį, galima teigti, kad pasitenkinimas Šiaulių universitetu priklauso nuo studijų pobūdžio. 16 paveikslas

ilustruoja pasitenkinimo ŠU (I-asis faktorius) raiškos skirtumus dieninio, vakarinio ir neakivaizdinio skyrių studentų populiacijose. Neakivaizdinis skyrius statistiškai reikšmingai išsiskiria nuo kitų skyrių: dieninio ($p=0,00$) ir vakarinio ($p=0,02$ žr. 7 priedą). Mažesnis balas (imtinai intervale nuo 1 iki 5) žymi palankesnę studentų nuomonę. Iš paveikslu duomenų matyti, kad visų studijų skyrių (dieninis, vakarinis, neakivaizdinis) respondentai yra patenkinti ŠU (vidurkis svyruoja nuo 2,1 iki 2,5).

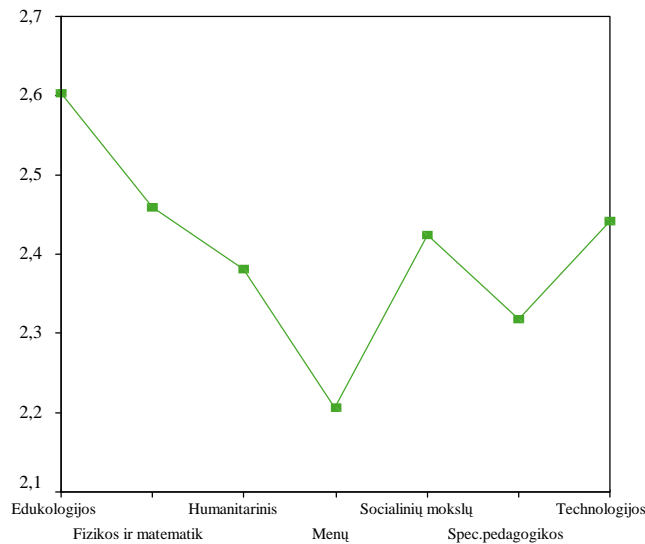
Vadinasi, labiausiai Šiaulių universitetą vertina neakivaizdinio skyriaus studentai, o mažiausią pasitenkinimą išreiškia vakariniame skyriuje studijuojantys respondentai. Galima daryti prielaidą, jog taip yra dėl to, kad neakivaizdinio skyriaus studentai daugiau studijuoja ir ruošiasi paskaitoms savarankiškai, jiems universiteto poreikis nėra toks sąlyginai didelis kaip dieninio skyriaus studentams.

17 pav. Pasitenkinimas Šiaulių universitetu priklausomai nuo respondentų amžiaus

17 paveikslas nurodo pasitenkinimo Šiaulių universiteto raiškos skirtumus įvairiuose amžiaus intervaluose (reikšmingumo lygmuo 0,03; žr. 27 lentelę). Iš pateiktų duomenų matyti, kad bet kuriai amžiaus grupei priskiriami respondentai yra patenkinti ŠU (vidurkis svyruoja nuo 2,1 iki 2,5). 30 m. ir vyresnių studentų požiūris statistiškai reikšmingai išsiskiria nuo 18-21 amžiaus respondentų ($p=0,00$) ir 22-25 metų respondentų nuomonių ($p=0,00$; žr.7 priedą).

Galima teigti, kad vyriausieji studentai (30 m. ir daugiau) labiausiai vertina savo pasirinkimą studijuoti Šiaulių universitete ir džiaugiasi čia įgyta patirtimi. Galima daryti prielaidą, kad kuo žmogus yra vyresnis, tuo jis yra labiau subrendęs ir įsitikinęs savo apsisprendimu dėl studijavimo būtent Šiaulių universitete.

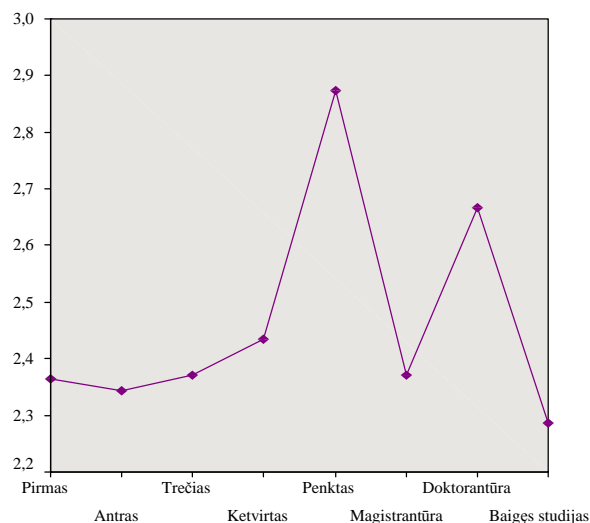

18 pav. Pasitenkinimas Šiaulių universitetu priklausomai nuo fakulteto

18 pav. iliustruoja pasitenkinimo Šiaulių universiteto raiškos skirtumus įvairiuose fakultetuose (reikšmingumo lygmuo 0,00; žr. 27 lentelę). Menų fakulteto studentų nuomonė statistiškai reikšmingai išsiskiria nuo Humanitarinio ($p=0,02$), Technologijos ($p=0,01$), Socialinių mokslų ($p=0,00$), Fizikos ir matematikos ($p=0,00$) bei Edukologijos ($p=0,00$) fakultetų (žr. 7 priedą). Įvertinę respondentų nuomones, galima teigti jog visų septynių fakultetų studentai yra sąlyginai patenkinti ŠU (vidurkis svyruoja nuo 2,2 iki 2,6).

Edukologijos fakulteto studentai pasitenkinimą ŠU išreiškia bipoliariškai, t.y., nei ypač teigiamai, nei ypač neigiamai.

Labiausiai ŠU studentais patinka būti Menų fakultete studijuojantiems respondentams, galbūt todėl, kad jie labiau patenkinti universitete įgyta patirtimi ir turi aiškią pasirinktų studijų viziją nei kitų fakultetų atstovai.

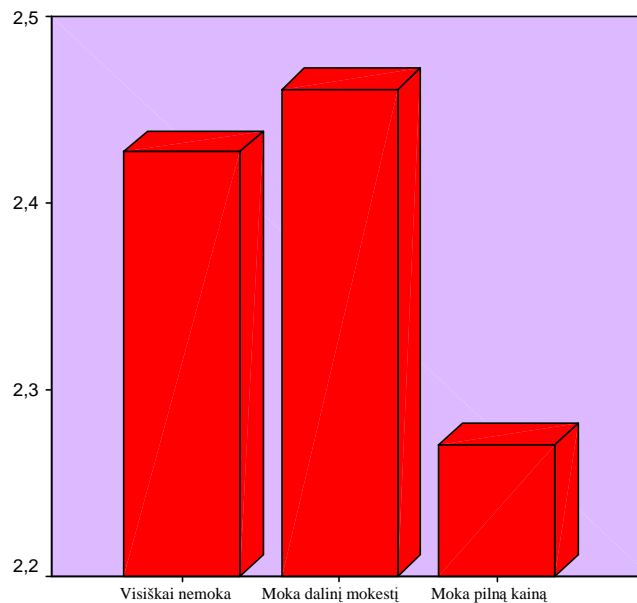

19 pav. Pasitenkinimas Šiaulių universitetu priklausomai nuo kurso

19 paveiksle matomi pasitenkinimo Šiaulių universitetu raiškos skirtumai respondentų, studijuojančių įvairiuose kursuose, populiacijoje (reikšmingumo lygmuo 0,00; žr. 27 lentelę). Iš paveikslo duomenų matyti: nors ir visų kursų (įskaitant magistrantūros, doktorantūros studijas bei baigusius ŠU) studentai yra patenkinti ŠU (vidurkis svyruoja nuo 2,2 iki 3,0), tačiau jų nuomonė nėra itin kategoriškai teigiama arba neigiama. Stipriausiai iš visų kursų statistiškai reikšmingai išsiskiria penkto kurso studentų požiūris ($p=0,00$; žr. 7. priedą). Pastarieji linkę teigti, kad yra nelabai patenkinti įgyta patirtimi studijavimo Šiaulių universitete laikotarpiu, nėra tvirti dėl savo apsisprendimo renkantis ŠU. Penkto kurso respondentų manymu, jų žinių esminių pokyčių – dėstomų modulių metu – dėstytojai nepastebėjo.

Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, jog Šiaulių universitetu labiausiai patenkinti respondentai, baigę studijas, tačiau klaidingas išpūdis susidaro dėl pastarųjų nereprezentatyvios imties ($N=7$). Pirmo – ketvirto kurso ir magistro studijas pasirinkusių studentų nuomonių vidurkiai nėra labai statistiškai reikšmingi. Vadinasi, galima daryti išvadą, kad pirmųjų (pirmo ir antro) kursų studentai yra labiau patenkinti Šiaulių universitetu.

Respondentų pasitenkinimas universitetu yra atvirkščiai proporcingas aukštesniesiems kursams: kuo aukštesnis kursas, tuo pasitenkinimas ŠU mažesnis.

20 pav. Pasitenkinimas Šiaulių universitetu priklausomai nuo mokėjimo už mokslą

20 paveiksle pateikiami pasitenkinimo Šiaulių universitetu raiškos skirtumai studentų, studijuojančių valstybės finansuojamose vietose, mokančių už mokslą dalinį mokestį ir mokančių už studijas pilną kainą, tarpe (reikšmingumo lygmuo 0,00; žr. 27 lentelę). Paveikslo duomenys rodo, kad nepriklausomai nuo mokėjimo už mokslą, respondentai yra patenkinti ŠU (vidurkis

svyruoja nuo 2,2 iki 3,0). Statistiškai reikšmingai išsiskiria tų studentų požiūris, kurie moka pilną kainą už studijas ($p=0,00$; žr. 7 priedą). Pastarieji linkę teigti, kad yra naudingi ŠU, jie vertina juos supančią aplinką ir grupės draugus, nes šių požiūris į mokslą yra teigiamas.

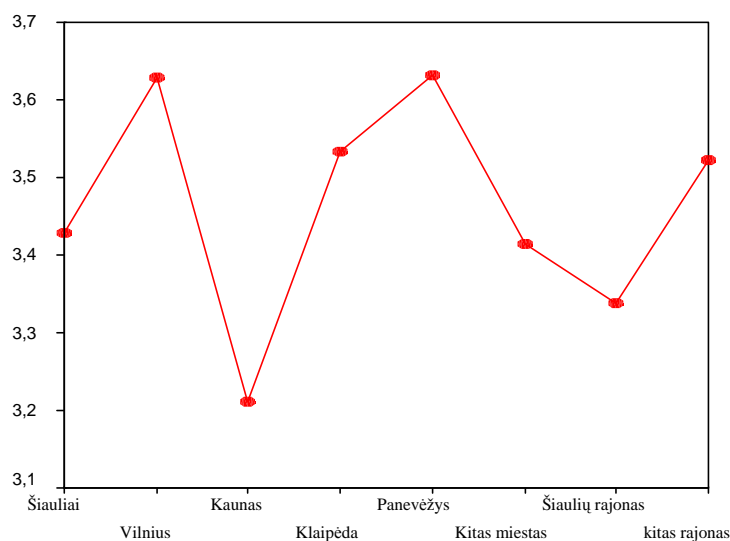
Mažiausių pasitenkinimą Šiaulių universitetu išreiškia dalinį mokestį už mokslą mokantys respondentai. Galima daryti prielaidą, kad pastarieji daugiau tikėjosi iš juos supančios aplinkos, nes universitetui buvo iškėlę aukštesnius reikalavimus.

28 lentelė

**Vienfaktorinė dispersinės analizės ANOVA rezultatai
(II faktorius ir demografiniai kintamieji)**

Faktorius		Kvadratų suma	df	Kvadratų sumos vidurkis	F	p
Dėstytojų profesionalumas ir ugdymo proceso kokybė (II faktorius)	Pagal gyvenamąją vietą	4,57	7	0,65	2,30	0,03
	Pagal studijų pobūdį	17,19	2	8,60	32,21	0,00
	Pagal respondentų amžių	13,62	3	4,54	16,72	0,00
	Pagal fakultetą	22,16	6	3,69	14,10	0,00
	Pagal kursą	8,22	7	1,17	4,19	0,00
	Pagal studijų ir darbo santykį	7,06	5	1,42	5,03	0,00
	Pagal mokėjimą už mokslą	6,09	2	3,04	10,84	0,00

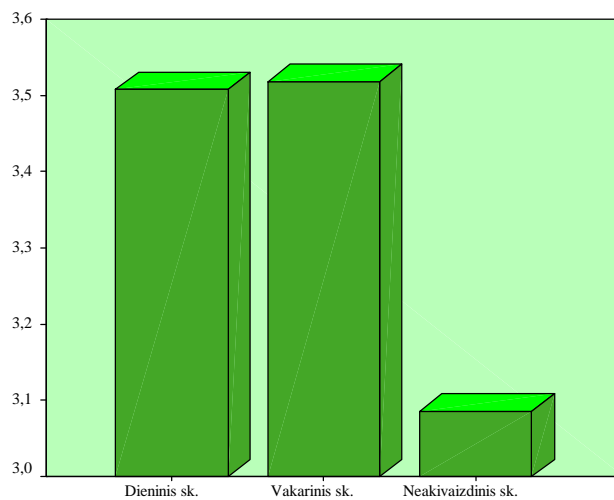
28 lentelės paskutinės skilties duomenys parodo, kad respondentų – pagal visus demografinius kintamuosius – duomenys yra labai koncentruoti apie vidurkius, todėl imčių vidurkių skirtumai atskleidžia konstrukto skirtumus skirtingose populiacijose (atitinkamai reikšmingumo lygmuo svyruoja nuo 0,00 iki 0,03).

21 pav. Dėstytojų profesionalumas ir ugdymo proceso kokybė priklausomai nuo gyvenamosios vietos

21 paveiksle pateikiami respondentų, pagal gyvenamąją vietą, požiūrio į dėstytojų profesionalumą ir ugdymo proceso kokybę raiškos skirtumai (reikšmingumo lygmuo 0,03; žr. 28 lentelę). Iš 21 paveikslo duomenų matyti, kad skirtinguose miestuose/ rajonuose gyvenančių studentų nuomonių į dėstytojų profesionalumą ir ugdymo proceso kokybę vidurkiai svyruoja nuo 3,1 iki 3,7. Studentų požiūris šiuo klausimu nėra itin kategoriškai išreikštas, tačiau turi tendenciją kisti labiau į neigiamą nei teigiamą pusę. Panevėžio miesto respondentų nuomonė statistiškai reikšmingai išsiskiria nuo Šiaulių miesto ($p=0,05$), kitų miestų ($p=0,03$) ir Šiaulių rajono ($p=0,01$) studentų nuomonės (žr. 7 priedą). ***Panevėžiečiai nesutinka, kad ŠU personalas yra mandagus, kad studijų kokybė sąžininga bei teisinga ir pan.*** (II-asis faktorius).

Šiaulių rajone gyvenantys studentai neturi aiškios nuomonės dėl dėstytojų profesionalumo bei ugdymo proceso kokybės. Identiškas ir Kauno miesto respondentų požiūris, tačiau pastarųjų rezultatai dėl imties nereprezentatyvumo ($N=7$) yra stokojantys statistinės argumentacijos.

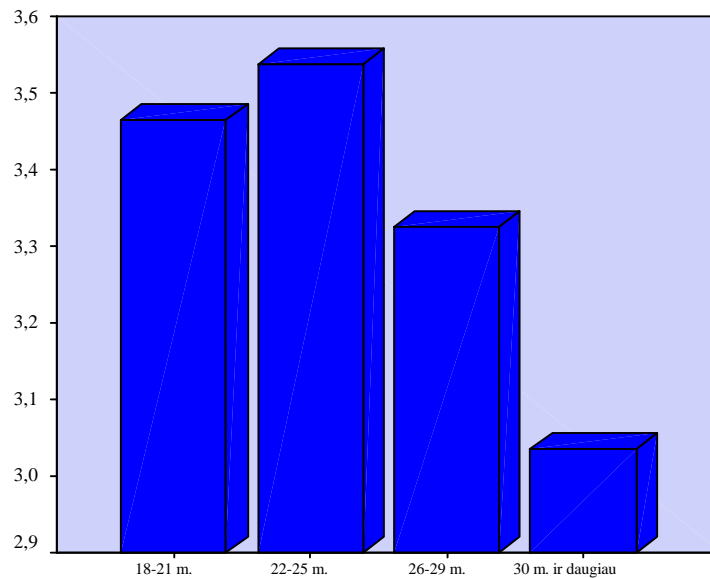

22 pav. Dėstytojų profesionalumas ir ugdymo proceso kokybė priklausomai nuo studijų pobūdžio

Pagal studijų pobūdį reikšmingumo lygmuo (0,00) parodo, kad duomenys koncentruoti apie vidurkius, todėl imčių vidurkių skirtumai atskleidžia viso antrojo faktoriaus vidurkių skirtumus (žr. 28 lentelę). Iš 22 paveikslo duomenų matyti, kad studentų požiūris į dėstytojų profesionalumą ir ugdymo proceso kokybę, priklausomai nuo studijų pobūdžio, nėra pernelyg griežtai apibrėžtas, tačiau jis labiau atspindi neigiamą nei teigiamą jų nuomonę.

Neakivaizdinio skyriaus studentų nuomonės statistiškai reikšmingai išsiskiria iš kitų skyrių studentų nuomonių ($p=0,00$; žr. 7 priedą). Neakivaizdinio skyriuje studijuojantys respondentai, vertindami dėstytojų profesionalumą bei ugdymo proceso kokybę, laikėsi neutralios pozicijos.

Labiausiai nepatenkinti Šiaulių universiteto personalu ir studijų kokybės sistema, teigdami, kad pastaroji nesąžininga, neteisinga, yra vakariniame skyriuje studijuojantys respondentai.

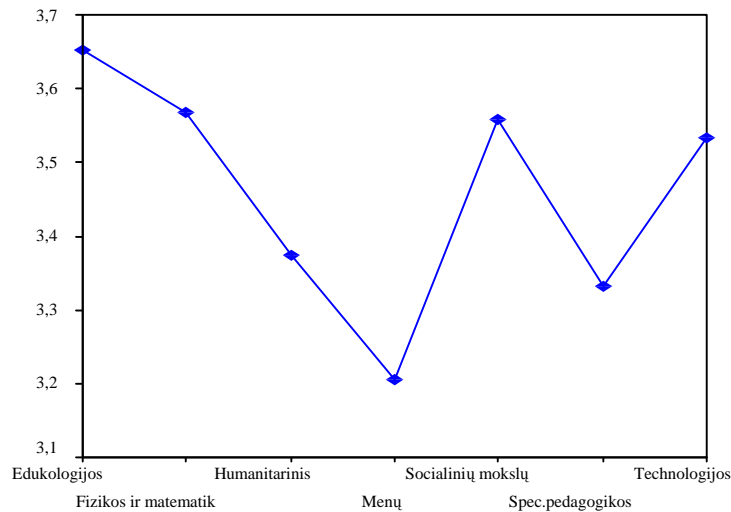
23 pav. Dėstytojų profesionalumas ir ugdymo proceso kokybė priklausomai nuo respondentų amžiaus

23 paveiksle pateikiami respondentų, priklausomai nuo jų amžiaus, požiūrio į dėstytojų profesionalumą ir ugdymo proceso kokybę, raiškos skirtumai (reikšmingumo lygmuo 0,00; žr. 28 lentelę). Iš pateiktų duomenų matyti, kad bet kuriai amžiaus grupei priskiriamų respondentų nuomonių į dėstytojų profesionalumą ir ugdymo proceso kokybę vidurkiai svyruoja nuo 2,9 iki 3,6. Iš kitų amžiaus intervalų statistiškai reikšmingai išsiskiria 30 m. ir vyresnių studentų nuomonė ($p=0,00$; žr. 7 priedą).

Lyginant respondentų požiūrį į antrąjį faktorių, – pagal skirtingas amžiaus grupes, – galima teigti, jog vyriausieji studentai (30 m. ir daugiau), vertindami dėstytojų profesionalumą ir ugdymo proceso kokybę, labiausiai linkę laikytis neutralios nuomonės. Kitoms amžiaus grupėms priskiriamų studentų požiūris šiuo klausimu nėra itin kategoriškai išreikštas, tačiau jis yra daugiau skeptiškas nei pozityvus. Tai akivaizdžiai patvirtina ir 23 paveikslo duomenys.

Kritiškiausią nuomonę dėl ugdymo proceso kokybės ir dėstytojų kompetencijos išskiria 22-25 metų respondentai, studijuojantys Šiaulių universitete.

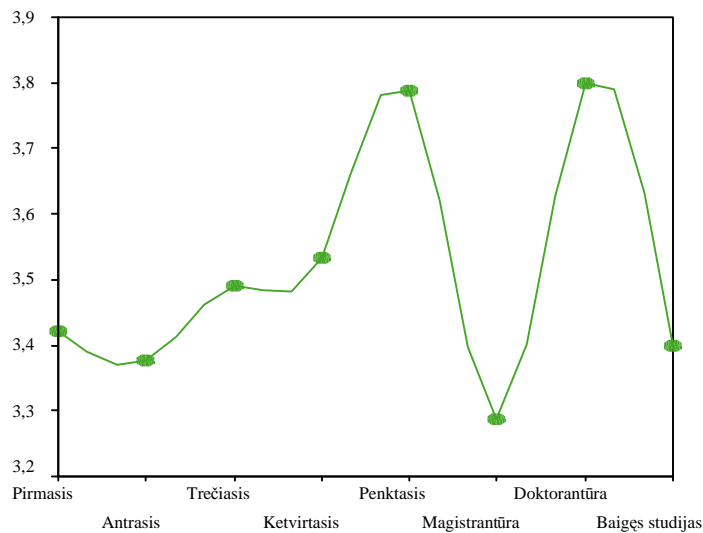
Studentų požiūris ir dėstytojų profesionalumo bei ugdymo proceso kokybės vertinimas turi tiesioginę priklausomybę nuo respondento amžiaus, pastarajam tapus dvidešimt dvejų: kuo vyresnis, tuo geriau vertina dėstytojų profesionalumą ir ugdymo proceso kokybę.

24 pav. Dėstytojų profesionalumas ir ugdymo proceso kokybė priklausomai nuo fakulteto

Atlikus vienfaktorinę dispersinę analizę, tiriant studentų požiūrį į dėstytojų profesionalumą ir ugdymo proceso kokybę, skirtingų fakultetų populiacijose, paaiškėjo, kad studentų nuomonių vidurkis svyruoja nuo 3,1 iki 3,7 (žr. 24 pav.). Iš kitų fakultetų statistiškai reikšmingai išsiskiria Menų fakultetas ($p \leq 0,05$; žr. 7. priedą). Lyginant su kitais fakultetais, Menų fakulteto studentai palankiausiai vertina dėstytojų profesionalumą ir ugdymo proceso kokybę. Vis dėlto, reikia pažymėti, kad visų fakultetų studentų nuomonė yra išreikšta labiau bipoliariskai nei kategoriškai ir turi tendenciją kisti neigiama kryptimi dėstytojų kompetencijos įvertinimo atžvilgiu.

Kritiškiausių nuomonę ir didžiausių nepasitenkinimą dėl ugdymo proceso kokybės ir dėstytojų kompetencijos išskiria respondentai, studijuojantys Šiaulių universiteto Edukologijos fakultete.

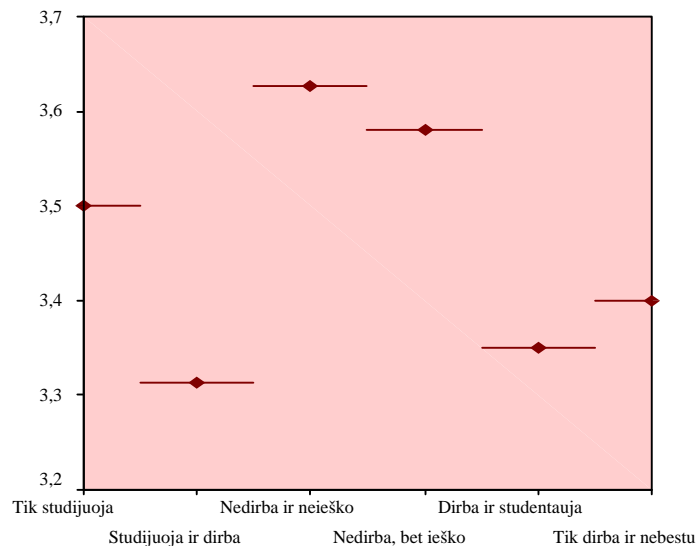

25 pav. Dėstytojų profesionalumas ir ugdymo proceso kokybė priklausomai nuo kurso

25 paveiksle pateikiami respondentų, priklausomai nuo kurso, požiūrio į dėstytojų profesionalumą ir ugdymo proceso kokybę, raiškos skirtumai (reikšmingumo lygmuo 0,00; žr. 28 lentelę). Iš pateiktų duomenų matyti, kad priklausomai nuo kurso respondentų nuomonių į dėstytojų profesionalumą ir ugdymo proceso kokybę vidurkiai svyruoja nuo 3,2 iki 3,9. Iš kitų kursų statistiškai reikšmingai išsiskiria penktame kurse studijuojančių studentų nuomonė ($p \leq 0,05$; žr. 7 priedą).

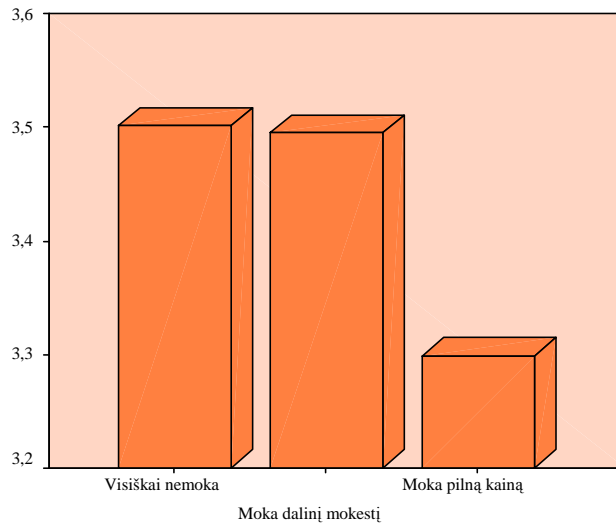
Lyginant respondentų požiūrį į antrąjį faktorių, – priklausomai nuo kurso, – galima teigti, jog pirmakursiai, antrakursiai ir magistrantūroje studijuojantys respondentai, vertindami dėstytojų profesionalumą ir ugdymo proceso kokybę, labiausiai linkę laikytis neutralios nuomonės. Likusiųjų kursų studentų požiūris šiuo klausimu yra išreikštas daugiau neigiamai nei teigiamai. Tai akivaizdžiai patvirtina ir 25 paveikslo duomenys.

Penkto kurso studentai yra labiausiai nepatenkinti dėstytojų profesionalumu ir ugdymo proceso kokybe.

26 pav. Dėstytojų profesionalumas ir ugdymo proceso kokybė priklausomai nuo studijų bei darbo santykio

Atlikus vienfaktorinę dispersinę analizę, priklausomai nuo studijų ir darbo santykio, paaiškėjo, kad studentų į dėstytojų profesionalumą ir ugdymo proceso kokybę nuomonių vidurkis svyruoja nuo 3,3 iki 3,7 (žr. 26 pav.). Iš kitų studentų grupių, priklausomai nuo studijų ir darbo santykio, statistiškai reikšmingai išsiskiria tų studentų nuomonės, kurie studijuoja ir dirba ($p \leq 0,05$; žr. 7 priedą). Pastarieji, kaip ir tik studijuojantieji, dėl dėstytojų kompetencijos ir ugdymo proceso kokybės neturi nuomonės. ***Nedirbantys, bet ieškantys darbo studentai, dėstytojų profesionalumą ir ugdymo proceso kokybę linkę vertinti daugiau neigiamai nei teigiamai.*** Likusiųjų studentų nuomonių vidurkiai dėl imties nereprezentatyvumo ($N \leq 20$) yra stokojantys statistinės argumentacijos.

27 pav. Dėstytojų profesionalumas ir ugdymo proceso kokybė priklausomai nuo mokėjimo už mokslą

27 paveiksle pateikiami respondentų, priklausomai nuo mokėjimo už mokslą, požiūrio į dėstytojų profesionalumą ir ugdymo proceso kokybę, raiškos skirtumai (reikšmingumo lygmuo 0,00; žr. 28 lentelę). Iš pateiktų duomenų matyti, kad bet kuriai studentų grupei (pagal mokėjimą už mokslą) priskiriamų respondentų nuomonių į dėstytojų profesionalumą ir ugdymo proceso kokybę vidurkiai svyruoja nuo 3,2 iki 3,6. Iš kitų studentų statistiškai reikšmingai išsiskiria mokančiųjų už mokslą pilną kainą nuomonių vidurkis ($p=0,00$; žr. 7 priedą).

Įdomu tai, kad nepriklausomai nuo mokėjimo už mokslą – studijuojantys valstybės finansuojamose vietose, mokantys dalinį arba visą mokestį – studentai dėl dėstytojų kompetencijos ir ugdymo proceso kokybės neturi nuomonės.

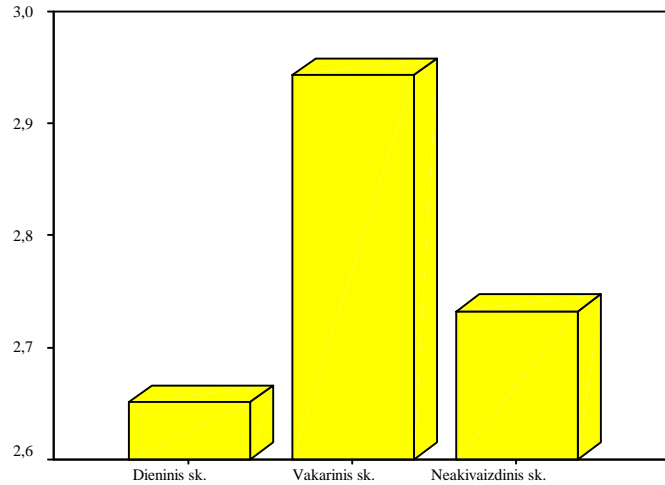
29 lentelė

**Vienfaktorinė dispersinės analizės ANOVA rezultatai
(III faktorius ir demografiniai kintamieji)**

Faktorius		Kvadratų suma	df	Kvadratų sumos vidurkis	F	p
Parengtų specialistų gebėjimai konkuruoti ir universiteto novatoriškumas (II I faktorius)	Pagal gyvenamąją vietą	2,10	7	0,30	0,82	0,57
	Pagal studijų pobūdį	2,31	2	1,15	3,12	0,04
	Pagal respondentų amžių	2,60	3	0,87	2,38	0,07
	Pagal fakultetą	12,92	6	2,15	6,10	0,00
	Pagal kursą	7,35	7	1,05	2,92	0,01
	Pagal studijų ir darbo santykį	2,75	5	0,55	1,51	0,19
	Pagal mokėjimą už mokslą	7,12	2	3,56	9,93	0,00

29 lentelės paskutinės skilties duomenys parodo, kad respondentų – priklausomai nuo gyvenamosios vietos, amžiaus ir studijų bei darbo santykio – duomenys nėra labai koncentruoti apie

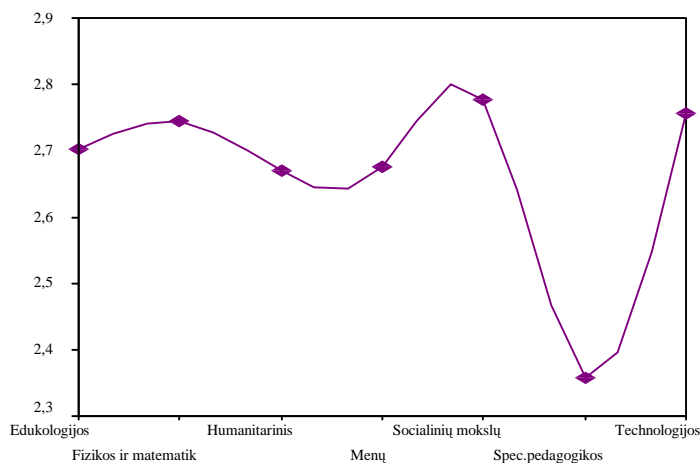
vidurkius, todėl imčių vidurkių skirtumai nevysiškai atskleidžia konstrukto skirtumus skirtingose populiacijose ($p \geq 0,05$; žr. 7 priedą).

28 pav. Parengtų specialistų gebėjimai konkuruoti ir universiteto novatoriškumas priklausomai nuo studijų pobūdžio

Pagal studijų pobūdį reikšmingumo lygmuo (0,04) parodo, kad duomenys koncentruoti apie vidurkius, todėl imčių vidurkių skirtumai atskleidžia viso trečiojo faktoriaus vidurkių skirtumus (žr. 29 lentelę). Iš 28 paveikslo duomenų matyti, kad studentų požiūris į parengtų specialistų gebėjimus konkuruoti ir universiteto novatoriškumą priklausomai nuo studijų pobūdžio nėra tvirtai išreikštas. Statistiškai reikšmingai išsiskiria vakarinio skyriaus studentų nuomonių vidurkis nuo dieniniame skyriuje studijuojančių respondentų ($p=0,03$).

Studentai, studijuojantys bet kuriame skyriuje (dieniniame, vakariniame, neakivaizdiniame), linkę laikytis neutralios pozicijos dėl universitete taikomų naujovių bei parengtų specialistų konkurencingumo darbo rinkoje.

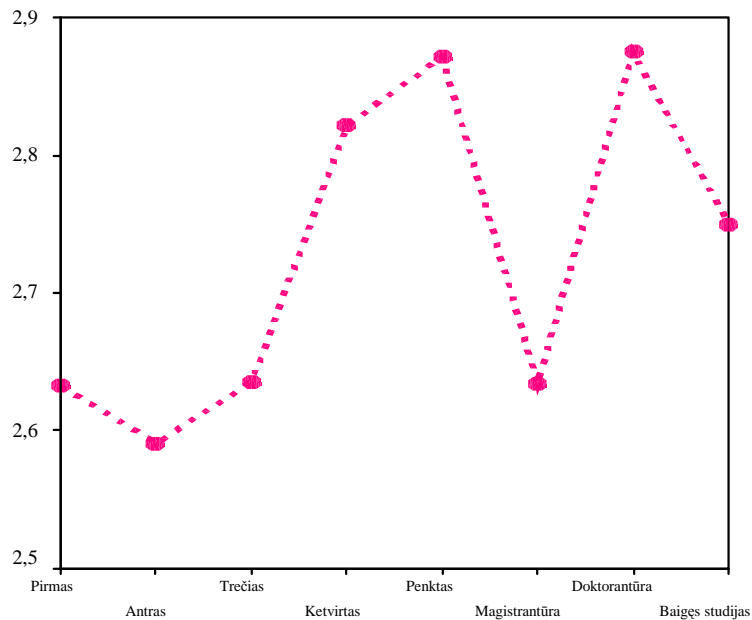

29 pav. Parengtų specialistų gebėjimai konkuruoti ir ŠU novatoriškumas priklausomai nuo fakulteto

Vienfaktorinė dispersinė analizė atlikta ir tiriant studentų nuomonę į parengtų specialistų gebėjimus konkuruoti bei universiteto novatoriškumą skirtingų fakultetų populiacijose (29 pav.). Jų

nuomonių vidurkiai svyruoja nuo 2,3 iki 2,9. 29 paveikslas iliustruoja specialistų gebėjimų konkuruoti ir universiteto novatoriškumo raiškos skirtumus įvairiuose fakultetuose (reikšmingumo lygmuo 0,00; žr. 29 lent.). Spec. pedagogikos fakulteto studentų nuomonė statistiškai reikšmingai išsiskiria iš visų kitų fakultetų ($p=0,00$; žr. 7 priedą). Įvertinę respondentų nuomones, galima teigti jog Spec. pedagogikos fakultete studijuojančių respondentų nuomonių vidurkis yra labiau teigiamas nei neigiamas. Likusiųjų fakultetų studentai parengtų specialistų gebėjimą konkuruoti ir universiteto novatoriškumą vertina bipoliariškai, t.y., nei ypač teigiamai, nei ypač neigiamai.

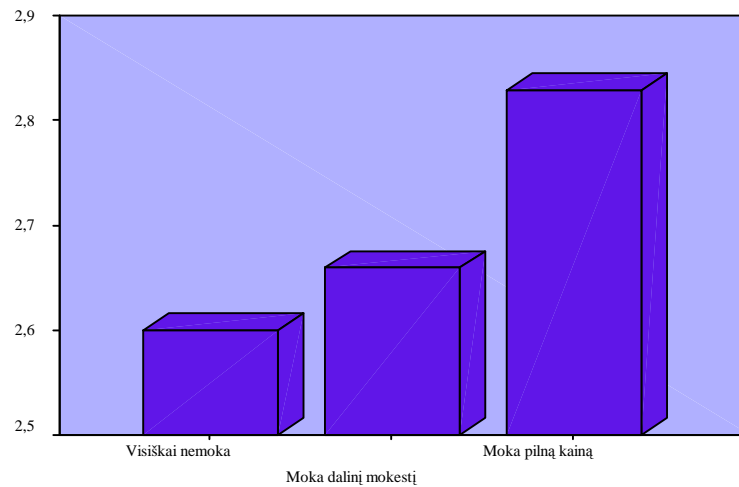
Labiausiai parengtais ŠU specialistais ir universitete taikomomis naujovėmis yra patenkinti Spec. pedagogikos fakultete studijuojantys respondentai. Galima daryti prielaidą, jog taip yra todėl, kad Spec. pedagogikos fakultete ruošiami specialistai yra vieninteliai Lietuvoje ir konkurencija yra tikrai nedidelė.

30 pav. Parengtų specialistų gebėjimai konkuruoti ir ŠU novatoriškumas pagal kursą

30 paveiksle matomi parengtų specialistų gebėjimų konkuruoti ir universiteto novatoriškumo raiškos skirtumai respondentų, studijuojančių įvairiuose kursuose, populiacijoje (reikšmingumo lygmuo 0,01; žr. 29 lentelę). Iš 30 paveikslo duomenų matyti, kad nepriklausomai nuo kurso studentų nuomonių vidurkiai išreikšti bipoliariškai, t.y., nei ypač teigiamai, nei ypač neigiamai (svyruoja nuo 2,5 iki 2,9). Statistiškai reikšmingai išsiskiria ketvirto ir penkto kursų respondentų nuomonių vidurkiai iš pirmo, antro ir trečio kursų ($p \leq 0,05$; žr. 7 priedą).

Respondentų požiūris į parengtų specialistų gebėjimus konkuruoti ir universiteto novatoriškumą nuo antro iki penkto kurso turi tendenciją kisti neigiama linkme, o magistrantūroje studijuojantieji trečiojo faktoriaus indikatorius vertina panašiai kaip trečio kurso studentai.

31 pav. Parengtų specialistų gebėjimai konkuruoti ir ŠU novatoriškumas priklausomai nuo mokėjimo už mokslą

31 paveiksle pateikiami respondentų nuomonių vidurkių, priklausomai nuo mokėjimo už mokslą, dėl parengtų specialistų gebėjimų konkuruoti ir universiteto novatoriškumo, raiškos skirtumai (reikšmingumo lygmuo 0,00; žr. 29 lentelė). Iš 31 paveiksle pateiktų duomenų matyti, kad bet kuriai studentų grupei (pagal mokėjimą už mokslą) priskiriamų respondentų nuomonių dėl trečiojo faktoriaus vidurkiai svyruoja nuo 2,5 iki 2,9. Iš kitų studentų statistiškai reikšmingai išsiskiria mokančiųjų už mokslą pilną kainą nuomonių vidurkis ($p \leq 0,05$; žr. 7 priedą).

Pažymėtina, kad nepriklausomai nuo mokėjimo už mokslą – studijuojantys valstybės finansuojamose vietose, mokantys dalinį arba visą mokestį – studentai dėl parengtų specialistų gebėjimų konkuruoti ir universiteto novatoriškumo neturi nuomonės, tačiau labiausiai tendencija kisti neigiamon pusėn pastebima tų studentų tarpe, kurie už mokslą moka visą kainą.

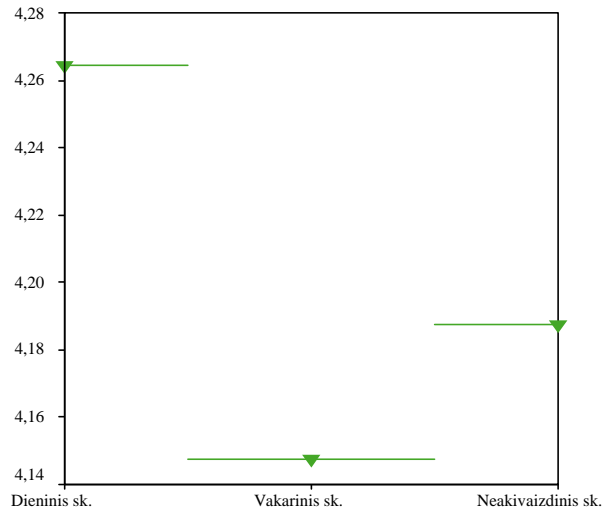
30 lentelė

**Vienfaktorinė dispersinės analizės ANOVA rezultatai
(IV faktorius ir demografiniai kintamieji)**

Faktorius		Kvadratų suma	df	Kvadratų sumos vidurkis	F	p
Studijų ir laisvalaikio organizavimas (IV faktorius)	Pagal gyvenamąją vietą	0,96	7	0,14	1,27	0,26
	Pagal studijų pobūdį	0,81	2	0,41	3,76	0,02
	Pagal respondentų amžių	2,08	3	0,69	6,52	0,00
	Pagal fakultetą	1,11	6	0,19	1,72	0,11
	Pagal kursą	1,37	7	0,20	1,81	0,08
	Pagal studijų ir darbo santykį	0,81	5	0,16	1,50	0,20
	Pagal mokėjimą už mokslą	0,69	2	0,35	3,20	0,04

30 lentelės paskutinės skilties duomenys parodo, kad respondentų – priklausomai nuo gyvenamosios vietos, fakulteto, kurso, studijų bei darbo santykio – duomenys nėra labai koncentruoti apie vidurkius, todėl imčių vidurkių skirtumai neviseškai atskleidžia konstrukto

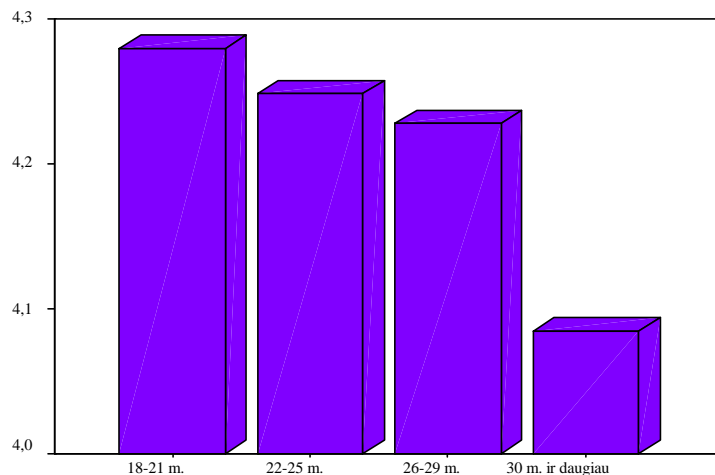
skirtumus skirtingose populiacijose ($p \geq 0,05$; žr. 7 priedą). Statistiškai reikšmingai išsiskiria respondentų nuomonių vidurkiai pagal studijų pobūdį, amžių ir mokėjimo už studijas pobūdį.

32 pav. Studijų ir laisvalaikio organizavimas priklausomai nuo studijų pobūdžio

Pagal studijų pobūdį reikšmingumo lygmuo (0,02) parodo, kad duomenys koncentruoti apie vidurkius, todėl imčių vidurkių skirtumai atskleidžia viso ketvirtojo faktoriaus vidurkių skirtumus (žr. 30 lentelę). Iš 32 paveikslo duomenų matyti, kad studentų požiūris į studijų ir laisvalaikio organizavimą, priklausomai nuo studijų pobūdžio yra teigiamas, jis svyruoja nuo 4,14 iki 4,28 (kadangi ketvirtojo faktoriaus veiksniai yra suformuluoti neigiamai testo konstrukto atžvilgiu).

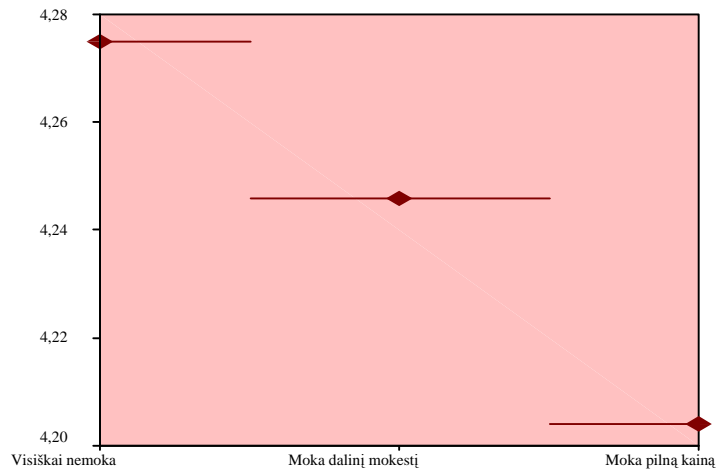
Dieninio skyriaus studentų nuomonės statistiškai reikšmingai išsiskiria lyginant su neakivaizdiniu skyriumi ($p=0,02$; žr. 7 priedą). Dieniniame skyriuje studijuojantys respondentai, vertindami studijų ir laisvalaikio organizavimą, laikėsi teigiamos pozicijos. Respondentai teigė, jog jie ne studentauja, o studijuoja, domisi papildomomis Šiaulių universiteto teikiamomis paslaugomis, laisvalaikio organizavimu. ***Galima konstatuoti, kad visi respondentai pagal studijų pobūdį yra patenkinti Šiaulių studijų ir laisvalaikio organizavimu Šiaulių universitete.***

33 pav. Studijų ir laisvalaikio organizavimas priklausomai nuo respondentų amžiaus

33 paveiksle pateikiami respondentų, priklausomai nuo jų amžiaus, požiūrio į studijų ir laisvalaikio organizavimą, raiškos skirtumai (reikšmingumo lygmuo 0,00; žr. 30 lentelę). Iš 33 pav. pateiktų duomenų matyti, kad bet kuriai amžiaus grupei priskiriamų respondentų nuomonių į studijų ir laisvalaikio organizavimą vidurkiai svyruoja nuo 4,0 iki 4,3 (dėl ketvirtojo faktoriaus veiksmų; jie yra suformuluoti neigiamai testo konstrukto atžvilgiu). Iš kitų amžiaus intervalų statistiškai reikšmingai išsiskiria 30 m. ir vyresnių studentų nuomonė ($p \leq 0,05$; žr. 7 priedą).

Lyginant respondentų požiūrį į ketvirtąjį faktorių, – pagal skirtingas amžiaus grupes, – galima teigti, jog vyriausieji studentai (30 m. ir daugiau), vertindami studijų ir laisvalaikio organizavimą, labiausiai nesutinka su šio faktoriaus neiginiais. Kitoms amžiaus grupėms priskiriamų studentų požiūris šiuo klausimu nėra itin kategoriškai išreikštas. Tai akivaizdžiai patvirtina ir 33 paveikslo duomenys. *Studentų požiūris ir laisvalaikio bei studijų organizavimo vertinimas Šiaulių universitete turi tiesioginę priklausomybę nuo respondento amžiaus: kuo respondentas vyresnis, tuo geriau jis vertina laisvalaikio bei studijų organizavimą.*

34 pav. Studijų ir laisvalaikio organizavimas priklausomai nuo mokėjimo už mokslą

34 paveikslas iliustruoja respondentų, priklausomai nuo jų mokėjimo už mokslą pobūdžio, nuomonių apie studijų ir laisvalaikio organizavimą, raiškos skirtumus (reikšmingumo lygmuo 0,04; žr. 30 lentelę). Iš 34 paveiksle pateiktų duomenų matyti, kad bet kuriai mokėjimo už mokslą grupei priskiriamų respondentų nuomonių apie studijų ir laisvalaikio organizavimą vidurkiai svyruoja nuo 4,20 iki 4,28, (dėl ketvirtojo faktoriaus veiksmų; jie yra suformuluoti neigiamai testo konstrukto atžvilgiu). Tai yra labai nedidelis intervalas. Iš kitų mokėjimo už mokslą intervalų statistiškai reikšmingai išsiskiria visiškai nemokančiųjų už mokslą nuomonė ($p \leq 0,05$; žr. 7 priedą).

Lyginant respondentų požiūrį į ketvirtąjį faktorių, – pagal skirtingas mokėjimo už mokslą grupes, – galima teigti, jog mokantieji už mokslą, vertindami studijų ir laisvalaikio organizavimą, labiausiai nesutinka su šio faktoriaus neiginiais. Kitoms amžiaus grupėms priskiriamų studentų požiūris šiuo klausimu nėra itin griežtai apibrėžtas. Tai iliustruoja 34 paveikslo duomenys.

Studentų požiūris į laisvalaikio bei studijų organizavimą Šiaulių universitete vertinamas apskritai teigiamai, tačiau respondentai, esantys valstybės finansuojamose vietose yra mažiau patenkinti nei likusieji. Galima daryti prielaidą, jog dieninio skyriaus studentai yra jaunesni, nedirbantys ir turintys daugiau laisvo laiko, todėl natūralu, kad jiems neužtenka ŠU organizuojamo laisvalaikio.

TYRIMO APIBENDRINIMAS

Tyrimo imtyje dominuoja studentai, gyvenantys kituose miestuose ir rajonuose (ne didžiuosiuose Lietuvos miestuose ir ne Šiaulių rajone). Šiaulių mieste gyvenantys studentai sudaro 26% apklaustųjų. Iš aštuoniasdešimties Šiaulių universitete siūlomų studijų programų (įskaitant Bakalauro studijas, II pakopos specialiąsias profesines ir Magistro studijas) pažymėta 51 studijų programa, tai sudaro 63,75% visų ŠU esančių studijų programų. Daugiausiai apklaustųjų studijuoja muzikos pedagogiką (21,4%), socialinę pedagogiką ir psichologiją (10,9%) bei verslo administravimą (9,0%). Pagal studijų pobūdį respondentai buvo suskirstyti į tris grupes: vakarinę, dieninę ir neakivaizdinę skyrius. Mažiausiai respondentų studijuoja vakariniame skyriuje – 3%. Tyrimo imtyje respondentai pagal lytį pasiskirsto nevienodai: anketas užpildė 76% moterų ir 24% vyrų. Todėl galima teigti, jog tyrimo rezultatai labiau atspindi moteriškosios lyties atstovių nuomonę. Ryški moterų persvara apklausoje, leidžia daryti prielaidą, kad tokia tendencija vyrauja ir visame Šiaulių universitete, tačiau iš tiesų skirtumas nėra toks ryškus: studentės moterys sudaro 63,33% visų ŠU studijuojančiųjų skaičiaus. Imtyje vyrauja respondentai, esantys 18-21 metų (52%) 26-29 metų respondentai patenka į mažiausią apklaustųjų grupę (6%). Dominuoja Menų fakultetas – 22,5% Socialinių mokslų fakultetas – 20,5%. Mažiausias apklaustųjų skaičius besimokančiųjų Technologijos fakultete (5,2%). Daugiausiai respondentų yra pirmo (23,4%, N=187) ir antro kursų (31,9%, N=255) studentai. Mažiausiai respondentų studijuoja doktorantūroje – 0,3%. (N=2). Dėl nereprezentatyvios pastarųjų imties, doktorantų atsakymai statistiškai neanalizuojami. Didžioji dalis respondentų, dalyvavę apklausoje tik studijuoja, t.y., studijuoja, nedirba ir (ne)ieško darbo (61,8%, N=494). Galima daryti prielaidą, kad respondentas, kuris tik studijuoja, daugiau laiko skiria studijoms, todėl nemoka už mokslą. Dauguma apklausoje dalyvavusių respondentų Šiaulių universitete nemoka už mokslą – 53% visų apklaustųjų.

Siekiant patikrinti socialinių-demografinių veiksnių įtaką būsimų studentų paieškai ir motyvacijai studijuoti, buvo taikytas neparametrinis *Kruskal-Wallis* testas. Rajonų gyventojai (išskyrus Šiaulių rajoną) rinkdamiesi Šiaulių universitetą, didžiausią reikšmę teikė mokytojų iš vidurinės mokyklos patarimams ir darbdavio rekomendacijoms. Galima daryti prielaidą, jog rajonų gyventojai labiau linkę sureikšminti mokytojų ir darbdavių įtaką, nes pastaruosius labiau linkę laikyti autoritetu nei miesto gyventojai. Pažymėtina, kad dirbantys ir studijuojantys dieniniame skyriuje studentai daugiau dėmesio skyrė darbdavio rekomendacijoms nei studijuojantieji vakariniame ar neakivaizdiniame skyriuose. Vadinasi, galima daryti prielaidą, jog dirbantys ir studijuojantys dieniniame skyriuje galbūt yra jaunesni ir labiau linkę sureikšminti darbdavio patarimus ir rekomendacijas, nei studentai iš vakarinio ar neakivaizdinio skyriaus. Studentėms, renkančioms studijas Šiaulių universitete, didelę įtaką darė draugai bei klasės draugai ($p=0,02$), o

studentams vyrams apsispręsti padėjo šeimos nariai ($p=0,03$). Galima daryti prielaidą, jog moterys labiau linkusios bendrauti ir išsipasakoti draugams, todėl pastarųjų nuomonė renkantis ŠU buvo labai svarbi. Jauniausius respondentus (18-21 m.), renkantis ŠU, paskatino darbdavys ($p=0,00$), todėl galima daryti prielaidą, jog jauniausieji vėlgi labiausiai linkę darbdavį laikyti autoritetu ir linkę klausyti jo patarimų. Socialinių mokslų fakultete studijuojančius apklaustuosius labiausiai Šiaulių universitetą skatino rinktis vidurinės mokyklos mokytojai, o Fizikos Matematikos fakultetui atstovaujančius respondentus – darbdavys. Šiuo metu jau magistrantūroje studijuojantiems respondentams labiausiai apsispręsti padėjo šeimos nariai ir susitikimas su ŠU atstovu, vadinasi, galima daryti prielaidą, kad respondentai, studijuojantys magistrantūroje yra atitinkamai vyresniojo amžiaus, jau turintys savo šeimas, todėl šeimos narių nuomonė ir palaikymas respondentams yra labai svarbus veiksnys. Susitikimas su ŠU atstovu yra taip pat aiškiai suprantamas, nes didžioji dalis studentų, pasirinkusių magistrantūros studijas ŠU, yra baigę bakalauro studijas jame. Natūralu, jog buvo susitikę su ŠU atstovais ir tai turėjo įtakos jų apsisprendimui. Studentų, kurie mokosi valstybės finansuojamose vietose, universiteto pasirinkimas tiesiogiai priklausė nuo draugų ir klasės draugų ($p=0,00$) bei darbdavio patarimų ($p=0,00$). Todėl galima daryti prielaidą, jog geriau besimokantys būsimi studentai (nes įstojo/mokosi valstybės finansuojamose vietose) linkę atsižvelgti į galbūt taip pat gerai besimokančių draugų nuomonę. Vertinant veiksnius, labiausiai įtakojusius studentų pasirinkimą, galima pastebėti, kad pastarieji kinta priklausomai nuo gyvenamosios vietos. Aukšta studijų kokybė ($p=0,01$) ir patogi geografinė padėtis ($p=0,00$) labiausiai įtakojo tuos respondentus, kurie iki studijų Šiaulių universitete gyveno Panevėžyje. Šiauliuose gyvenančius apklausoje dalyvavusius studentus, renkantis ŠU labiausiai įtakojo abiturų egzaminų rezultatai ($p=0,01$), specialybių unikalumas ($p=0,00$) ir didesnė galimybė gauti stipendiją ($p=0,04$). Galima daryti prielaidą, jog visi šie trys veiksniai yra susiję tarpusavyje, natūralu, jog turint prastus abiturų egzaminų įvertinimus yra sudėtingiau įstoti į valstybės finansuojamą vietą ir gauti didesnę stipendiją. Fakulteto įtaka veiksniams, lėmusiems respondento apsisprendimą rinktis studijas Šiaulių universitete, išreikšta gana stipriai. Reikšminis skirtumas išskiriamas daugiau nei pusei struktūrinių komponentų. Tiriant lyties įtaką respondentų apsisprendimui renkantis Šiaulių universitetą, faktorines struktūras fiksuojamų skirtumų nerasta. Dieninio skyriaus studentai „kelia aukštesnius reikalavimus“ ŠU išorinei būklei bei papildomoms paslaugoms, galbūt todėl kad jie daugiau laiko praleidžia pačiame universitete nei kitų skyrių studentai. Studentų organizacijos yra reikalingos ir turi statistiškai reikšmingą svorį 22-25 metų studentams ($p=0,00$). Galbūt galima teigti, jog tokio amžiaus studentai, dažniausiai yra vyresniųjų kursų, todėl jau adaptavęsi universiteto bendruomenėje, suvokiantys pasirinktą studijų viziją, turintys daugiau laisvo laiko ir galintys savo idėjas bei pasiūlymus išreikšti studentų organizacijose, tokiose kaip „Šiaulių universiteto studentų atstovybė“, „Studentų klubas“, „AIESEC“ ir kt. Galima daryti prielaidą, kad

daugiau yra rūkančiųjų vyrų nei moterų, todėl nenuostabu, jog ir šiuo atveju, rūkymui skirtos vietos yra būtinos technologijos fakulteto atstovams. Socialinių mokslų fakultetas vienintelis yra ne miesto centre, todėl studentams labai svarbu, kad pačiame fakultete būtų teikiamos maitinimo paslaugos. Tiriant lyties įtaką respondentų apsisprendimui dėl studijų programos pasirinkimo, papildomų paslaugų ir universiteto išorinės būklės svarbos faktorinės struktūras fiksuojamų skirtumų nerasta. Socialinių mokslų fakultete įmokos už studijas yra vienos iš didžiausių, todėl normalu, jog studentai nurodė dėl to turėję finansinių problemų šeimoje. Jauniausiai amžiaus grupei (18-21 m.) priklausantys respondentai yra pirmųjų kursų studentai, todėl jiems yra labai svarbus atstumas, ryšys su dažniausiai tėvų gyvenamąja vieta (tai aktualu ne Šiaulių miesto ir jo rajono atstovams), nes dar vyksta adaptacijos prie naujų sąlygų procesas.

Faktorinės analizės metodų panaudojimas suteikė galimybę, neprarandant esminės informacijos, sutankinti pradinių kintamųjų skaičių ir sudaryti tam tikrus tyrimo teorinius-diagnostinius konstruktus. Sudarytos keturios motyvavimo studijuoti subskales (pasitenkinimas ŠU, dėstytojų profesionalumas ir ugdymo proceso kokybė, parengtų specialistų gebėjimai ir universiteto novatoriškumas, studijų ir laisvalaikio organizavimas), turinčios iš viso 22 žingsnius.

Atlikus koreliacinę analizę, paaiškėjo, kad statistiškai reikšmingo ryšio tarp kitų anketos konstrukto nėra, išskyrus faktorių tarpusavio koreliavimą. Dėstytojų kompetencija ir aukšta studijų kokybė lemia bendrą respondentų pasitenkinimą ŠU. Parengtų specialistų gebėjimą konkuruoti darbo rinkoje (III faktorius) didžia dalimi sąlygoja dėstytojų profesionalumas (0,4**) (ir atvirkščiai, dėstytojų neprofesionalumas žlugdo motyvaciją studijuoti, dėl to nukenčia studijų kokybę). Šiaulių universiteto studentai yra pajėgūs konkuruoti darbo rinkoje; darbdaviai juos vertina kaip aukštos kvalifikacijos specialistus. Dėl parengtų specialistų konkurentabilumo ir universiteto sugebėjimų pritaikyti naujoves studijų organizavimo procese (III faktorius) tyrimo dalyviai nurodė esą patenkinti pasirinkę studijas būtent Šiaulių universitete (0,4**).

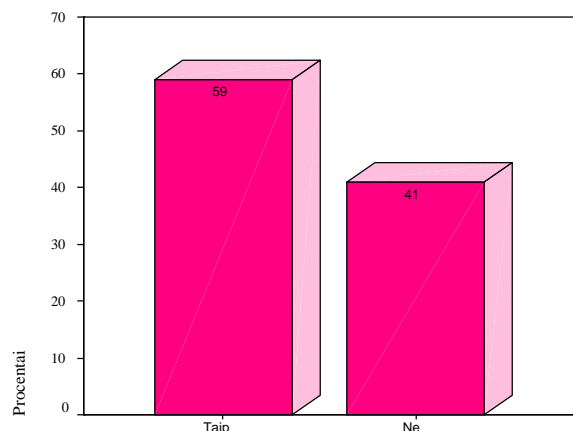
Vienfaktorinei dispersinei analizei atlikti, buvo apskaičiuoti atskirų faktorių (I – pasitenkinimas Šiaulių universitetu; II – dėstytojų profesionalumas ir ugdymo proceso kokybė; III – parengtų specialistų gebėjimai konkuruoti ir universiteto novatoriškumas; IV – studijų ir laisvalaikio organizavimas) statistiniai vidurkiai, papildę duomenų matricą. Labiausiai Šiaulių universitetą vertina neakivaizdinio skyriaus studentai, o mažiausią pasitenkinimą išreiškia vakariniame skyriuje studijuojantys respondentai. Galima daryti prielaidą, jog taip yra dėl to, kad neakivaizdinio skyriaus studentai daugiau studijuoja ir ruošiasi paskaitoms savarankiškai, jiems universiteto poreikis nėra toks sąlyginai didelis kaip dieninio ar vakarinio skyriaus studentams. Vyriausieji studentai (30 m. ir daugiau) labiausiai vertina savo pasirinkimą studijuoti Šiaulių universitete ir džiaugiasi čia įgyta patirtimi. Galima daryti prielaidą, kad kuo žmogus yra vyresnis, tuo jis yra labiau subrendęs ir įsitikinęs savo apsisprendimu dėl studijavimo būtent Šiaulių universitete. Labiausiai ŠU studentais

patinka būti Menų fakultete studijuojantiems respondentams, galbūt todėl, kad jie labiau patenkinti universitete įgyta patirtimi ir turi aiškia pasirinktų studijų viziją nei kitų fakultetų atstovai. Respondentų pasitenkinimas universitetu yra atvirkščiai proporcingas aukštesniesiems kursams: kuo aukštesnis kursas, tuo pasitenkinimas ŠU mažesnis. Mažiausią pasitenkinimą Šiaulių universitetu išreiškia dalinį mokesčių už mokslą mokantys respondentai. Galima daryti prielaidą, kad pastarieji daugiau tikėjosi iš juos supančios aplinkos, nes universitetui buvo iškėlę aukštesnius reikalavimus. Panevėžiečiai nesutinka, kad ŠU personalas yra mandagus, kad studijų kokybė sąžininga bei teisinga ir pan. (II-asis faktorius). Galima daryti prielaidą, kad panevėžiečiai arba labiau skeptiškai vertina ŠU personalo mandagumą, arba apklausos metu buvo labiau atviri; galbūt jie labiausiai tikisi, jog iš šios apklausos bus nauda ir personalas taps mandagesnis. Labiausiai nepatenkinti Šiaulių universiteto personalu ir studijų kokybės sistema, teigdami, kad pastaroji nesąžininga, neteisinga, yra vakariniame skyriuje studijuojantys respondentai. Galima daryti prielaidą, kad dieniniame skyriuje studijuojantys studentai labiau vertina „studentišką gyvenimą“, neakivaizdiniu skyriaus studentai yra vyresni, todėl vadovaujasi principu „kas pasakė kad pasaulis teisingas“, vadinasi, natūralu, jog didžiausią nepasitenkinimą studijų kokybės sistema išreiškia studijuojantieji vakariniame skyriuje. Studentų požiūris ir dėstytojų profesionalumo bei ugdymo proceso kokybės vertinimas turi tiesioginę priklausomybę nuo respondento amžiaus, pastarajam tapus dvidešimt dvejų: kuo vyresnis, tuo geriau vertina dėstytojų profesionalumą ir ugdymo proceso kokybę. Kritiškiausią nuomonę ir didžiausią nepasitenkinimą dėl ugdymo proceso kokybės bei dėstytojų kompetencijos išskiria respondentai, studijuojantys Šiaulių universiteto Edukologijos fakultete. Galbūt galima daryti prielaidą, jog pedagogų apskritai ruošiami per daug, dėl to, pastariesiems baigus studijas, tikimybė gauti darbą pagal specialybę nėra didelė, todėl jie skeptiškiausiai linkę vertinti ugdymo proceso kokybę bei dėstytojų kompetenciją. Penkto kurso studentai yra labiausiai nepatenkinti dėstytojų profesionalumu ir ugdymo proceso kokybe. Galima daryti prielaidą, jog būtent penktame kurse studentai dažnai susimąsto apie darbo rinką, daugelis pradeda dirbti, todėl pritrūkus teorinių žinių praktikoje, labiausiai linkę „kaltinti“ dėstytojus dėl pastarųjų neprofesionalumo ir ugdymo proceso kokybės. Įdomu tai, kad nepriklausomai nuo mokėjimo už mokslą – studijuojantys valstybės finansuojamose vietose, mokantys dalinį arba visą mokesčių – studentai dėl dėstytojų kompetencijos ir ugdymo proceso kokybės neturi nuomonės. Studentai, studijuojantys bet kuriame skyriuje (dieniniame, vakariniame, neakivaizdiniame), linkę laikytis neutralios pozicijos dėl universitete taikomų naujovių bei parengtų specialistų konkurencingumo darbo rinkoje. Labiausiai parengtais ŠU specialistais ir universitete taikomomis naujovėmis yra patenkinti Spec. pedagogikos fakultete studijuojantys respondentai. Galima daryti prielaidą, jog taip yra todėl, kad Spec. pedagogikos fakultete ruošiami specialistai yra vieninteliai Lietuvoje ir konkurencija tikrai nėra didelė.

Respondentų požiūris į parengtų specialistų gebėjimus konkuruoti ir universiteto novatoriškumą nuo antro iki penkto kurso turi tendenciją kisti neigiama linkme, o magistrantūroje studijuojantieji trečiojo faktoriaus indikatorius vertina panašiai kaip trečio kurso studentai. Pažymėtina, kad nepriklausomai nuo mokėjimo už mokslą – studijuojantys valstybės finansuojamose vietose, mokantys dalinį arba visą mokesť – studentai dėl parengtų specialistų gebėjimų konkuruoti ir universiteto novatoriškumo neturi nuomonės, tačiau labiausiai tendencija kisti neigiamon pusėn pastebima tų studentų tarpe, kurie už mokslą moka visą kainą, galbūt todėl, kad pastarieji dėl didelių išlaidų už mokslą buvo iškėlę didesnius reikalavimus būsimų specialistų paruošimui.

Galima konstatuoti, kad visi respondentai pagal studijų pobūdį yra patenkinti studijų ir laisvalaikio organizavimu Šiaulių universitete. Studentų požiūris ir laisvalaikio bei studijų organizavimo vertinimas Šiaulių universitete turi tiesioginę priklausomybę nuo respondento amžiaus: kuo respondentas vyresnis, tuo geriau jis vertina laisvalaikio bei studijų organizavimą. Studentų požiūris į laisvalaikio bei studijų organizavimą Šiaulių universitete vertimas apskritai teigiamai, tačiau respondentai, esantys valstybės finansuojamose vietose yra mažiau patenkinti nei likusieji. Galima daryti prielaidą, jog dieninio skyriaus studentai yra jaunesni, nedirbantys ir turintys daugiau laisvo laiko, todėl natūralu, kad jiems neužtenka ŠU organizuojamo laisvalaikio.

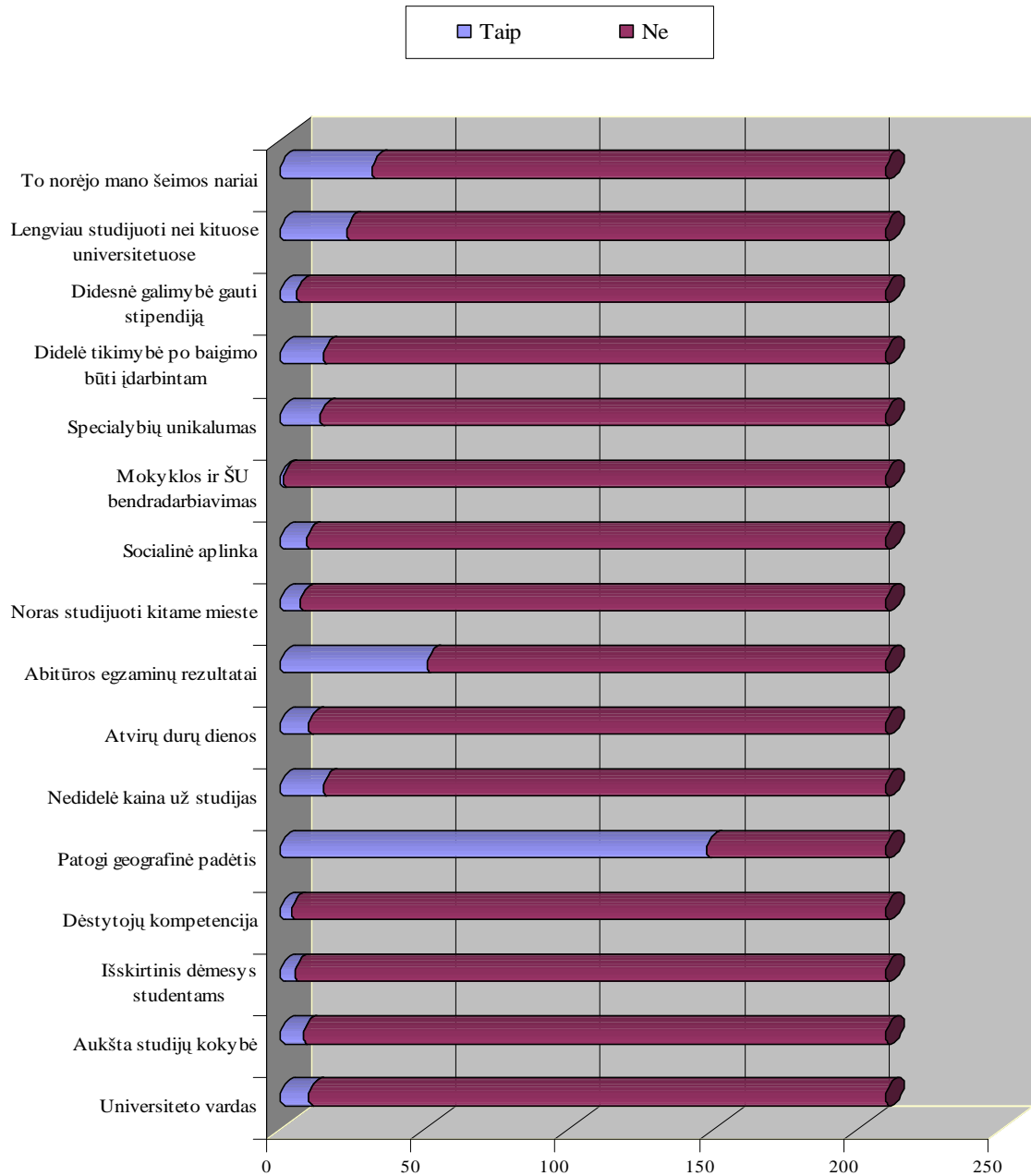
Prieš atliekant tyrimą buvo iškelta hipotezė, kad pagrindiniai veiksniai, – dažniausiai įtakojantys studentus rinktis Šiaulių universitetą, – patraukli studijų programa ir patogi geografinė padėtis. Hipotezei patvirtinti arba paneigti, buvo apskaičiuota kiek respondentų rinktis ŠU įtakojo patraukli studijų programa ir geografinė padėtis, kiek iš pastarųjų nurodė esą Šiaulių miesto arba Šiaulių rajono gyventojai. Iš 35 paveikslu duomenų matyti, jog patogi geografinė padėtis padėjo apsispręsti studijuoti Šiaulių universitete daugiau negu pusei respondentų, t.y., 59%.

35 pav. Respondentai (N=800), rinkęsi Šiaulių universitetą dėl patogios geografinės padėties

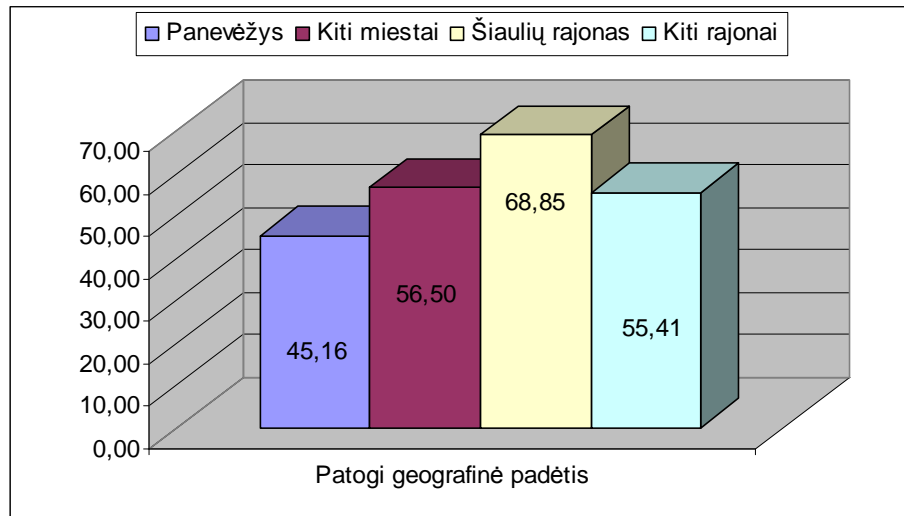
Šiaulių miesto studentai (N=210), kaip pagrindinį veiksnių renkantis studijas ŠU, dažniausiai nurodė patogią geografinę padėtį – tai įtakojo 70,5% respondentų (žr. 36 pav.). Tačiau galima teigti,

jog šiauliečiai nelinkę itin sureikšminti Šiaulių universiteto pasirinkimo dėl patrauklios studijų programos. Šis veiksnys, kaip turėjęs įtakos renkantis būtent ŠU, pažymėtas 14 kartų, t.y., jį nurodė 6,7 % respondentų (žr. 36 pav.).

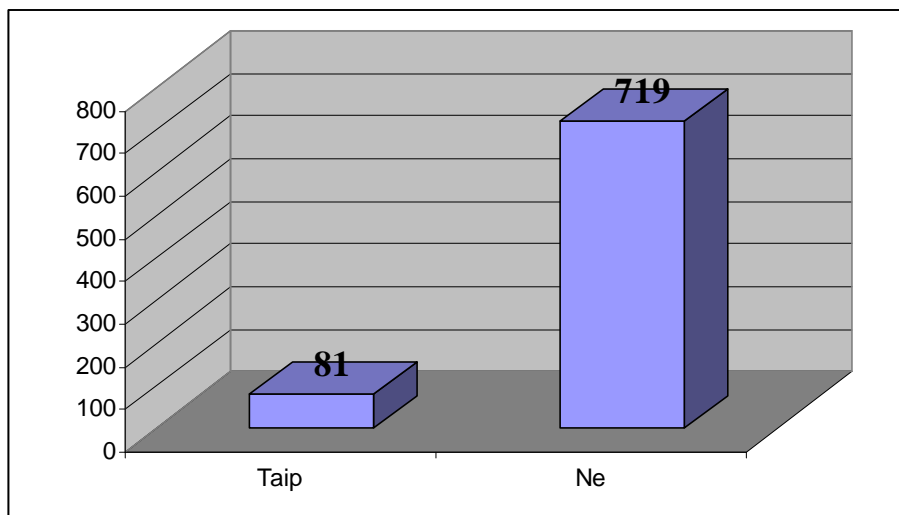
36 pav. Šiaulių miesto studentų pasirinkimas ŠU dėl patogios geografinės padėties ir studijų programos patrauklumo

Respondentai iš Šiaulių rajono, Panevėžio miesto, iš kitų miestų ir kitų rajonų taip pat kaip pagrindinį dalyką, paskatinusį studijuoti Šiaulių universitete nurodė patogią geografinę padėtį (žr. 37 pav.). Dažniausiai šis veiksnys minimas Šiaulių rajone gyvenančių studentų tarpe (68,9%), dauguma studentų dėl patogios geografinės padėties teigia rinkęsi ŠU iš kitų miestų (56,5%) ir kitų rajonų (55,4%). Beveik pusė panevėžiečių taip pat pažymi kaip vieną esminių veiksnių, padėjusių apsispręsti renkantis universitetą (45,2%) (taip pat žr. 8 priedą).

37 pav. Respondentus rinktis Šiaulių universitetą įtakojo geografinė padėtis (%)

Specialybių unikalumas rinktis būtent Šiaulių universitetą apskritai paskatino tik dešimtdalį respondentų, t.y., 10,1% (žr. 38 pav.).

38 pav. Respondentus rinktis Šiaulių universitetą įtakojo patraukli studijų programa (%)

Pažymėtina, jog iškelta hipotezė (pagrindiniai veiksniai, dažniausiai įtakoję studentus rinktis ŠU– studijų programa ir geografinė padėtis) pasitvirtino tik iš dalies. Gautų rezultatų analizė leidžia teigti, kad prieš tyrimą iškeltosios hipotezės pirmoji dalis, t.y., – studentai renkasi būtent

Šiaulių universitetą dėl patrauklios studijų programos – nepasitvirtino, o antroji hipotezės dalis, – kad dauguma studentų, o ypač iš Šiaulių miesto ir rajono, renkasi Šiaulių universitetą dėl patogios geografinės padėties, – pasitvirtino.

Prieš atliekant tyrimą, taip pat buvo iškelta hipotezė, jog būsima studentų paieška Šiaulių universitete nėra labai svarbi veiklos sritis, kadangi visos vietos jame ir taip yra užpildomos. Pastarajai hipotezei patvirtinti arba paneigti, respondentams buvo pateiktas atviro tipo klausimas: prašoma išsakyti teigiamą/neigiamą nuomonę dėl būsimų studentų paieškos ir motyvavimo studijuoti jame organizavimo.

Žemiau pateikiama keliolika įdomesnių komentarų (papildomai žr. 11 priedą)²:

- „Mano manymu, plakatai neturi būti pagrindinis studentų pritraukimo būdas“;
- „Per mažai informacijos apie pačias specialybes, t.y., kitiems jų pavadinimai neaiškūs“;
- „Paieška universitete nevykdoma, be to, dėstytojai numuša studentų norą mokytis, juos nesąžiningai vertindami ir elgdami su studentais kaip vadovai; serga "didybės manija", todėl pavaldiniai jų negerbia ir tinkamai neatlieka savo pareigų su kito kiemo atstovais“;
- „Mažai kas žino apie ŠU, kam pasakau, tai sako, kad čia pedagoginis universitetas ir nedaug kas čia stoja“.
- „ŠU studentų paieškai labai tiko važinėjimas į aplinkinius miestus. Galėtų plačiau paaiškinti apie naujesnes specialybes“;
- „Teigiamai vertinu atvirų durų dienas, specialybių naujumą ir įvairovę“;
- „Gerai, kad yra daroma reklama, kviečiami studentai, bet vis dar yra nusistovėjusi nuomonė dėl prasto paruošimo ŠU. Bendraujant su kt. universitetų studentais netgi galima išgirsti pajuoką“.
- „Paieška turėtų būti aktyvesnė“;
- „Mokiniai dar mokykloje turėtų gauti daugiau informacijos apie ŠU, jo teikiamas paslaugas ir pan. Per mažai yra kalbama su pačiais studentais, jiems tik dalinami lankstinukai, kurie mums nereikalingi“ arba „...atstovai galėtų atvykti ne tik į Šiaulių mokyklas“;
- „Organizuodami atvirų durų dienas, parinkite tam reikalui besišypsančius žmones, o ne susiraukusius kaip gembės“;
- „Galėtų būti daugiau reklamos, daugiau dienų galėtų vykti "atvirų durų dienos"“.

Respondentų nuomonės apie Šiaulių universitete organizuojamą būsimų studentų paiešką išsiskyrė: vieni studentai tai vertina teigiamai, kiti itin neigiamai. Kaip jau buvo minėta teorinėje darbo dalyje, šiuolaikinės konkurencijos sąlygomis itin svarbiu reiškiniu tampa universitetų

² Respondentų atsakymų stilius neredaguotas

varžymasis bei rungtyniavimas. Universitetas turi užtikrinti būsimų studentų pritraukimą, taigi, universitetai tarpusavyje varžosi ne tik dėl įvairiausių pasiekimų, bet ir dėl potencialių studentų paieškos. Vadinas, galima teigti, kad Šiaulių universitetas – ne išimtis, ir turi dėti visas pastangas, jog pritrauktų būsimus studentus pasirinkti būtent jį, o ne bet kurią kitą.

Atsižvelgus į daugumos apklaustų studentų nuomonę, taip pat galima daryti prielaidą, jog būsimų studentų paieška Šiaulių universitetui nėra labai svarbi veiklos sritis, tačiau ji yra būtina, norint pritraukti geriausius. Studentai dažnai nurodė esą trūksta informacijos, mažai reklamos ir pan. Šiaulių universitetui orientuojantis pritraukti vidutinių gebėjimų potencialius studentus, paieška nėra būtina, nes daugiau mažiau visos laisvos vietos yra užpildomos, be didelių ŠU pastangų, tačiau universitetas turi siekti pritraukti geriausiuosius, todėl būsimų studentų paieška yra būtina, vadinas, *hipotezė pasitvirtina tik iš dalies*.

Norint atskleisti studentų savijautą Šiaulių universitete ir dėstytojų įtaką jų motyvacijai studijuoti, siekta išryškinti bendras problemas su kuriomis studentai susidūrė studijuodami ir kiek dėstytojų profesionalumas/neprofesionalumas įtakojo jų mokymąsi. Pažymėtina, jog vienos vyraujančios problemos nėra, t.y., nė viena iš nurodytų problemų nebuvo paminėta daugiau nei pusės respondentų (žr. 31 lentelę). Dažniausiai respondentų tarpe minima problema – „šeima“, t.y., finansinės problemos šeimoje, tarpusavio santykiai ir pan. (33,5%), rečiausiai – „paskolos prašymas ir gavimas dėl studijų tęsimo ŠU“ (13,3%).

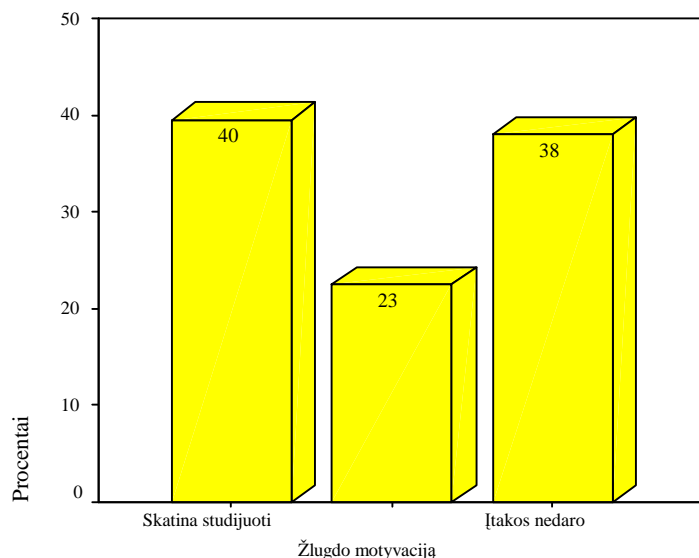
31 lentelė

Problemos, su kuriomis susidūrė respondentai studijuodami Šiaulių universitete (N)

PROBLEMA	TAIP
Atstumas (toli nuo namų)	208
Šeima (pvz.: finansinės problemos, tarpusavio santykiai)	268
Paskolos prašymas ir gavimas dėl studijų tęsimo ŠU	106
Sveikata (pvz.: rimta liga, nėštumas, stresas, depresija)	178
Asmeniniai apsisprendimai (pvz.: pasikeitę gyvenimo tikslai, akademinės atostogos, studijų nutraukimas)	103
Darbas (pvz.: naujas darbas, darbo vietos pakeitimas, spaudimas darbe)	113
Apgyvendinimas (pvz.: neradimas gyvenamosios vietos, bendrabučio negavimas, nesutarimai su kambario draugais)	197

Iš 39 paveikslu duomenų matyti, kad studentų motyvacijai studijuoti įtakos turi ir žinių įvertinimas. 40% respondentų nurodo, jog objektyvus žinių vertinimas skatina juos dar labiau studijuoti, o 23% studentų teigia, kad dėstytojų neprofesionalumas žlugdo motyvaciją mokytis. 38% respondentų motyvacijai studijuoti dėstytojai įtakos nedaro (žr. 9 priedą). Vis dėlto, reikėtų atkreipti dėmesį į tą respondentų segmentą (N=180), kurio motyvaciją studijuoti žlugdo dėstytojų neprofesionalumas ir neskaidri pasiekimų vertinimo sistema. Rūpintis žmogiškaisiais ištekliais – kiekvienos šiuolaikinės organizacijos uždavinys. Pastarasis turėtų būti prioritetu ir Šiaulių

universitetui, norinčiam pelnyti geriausiojo vardą bei formuoti teigiamą įvaizdį visuomenėje. Aukštos dėstytojų edukacinės kompetencijos, laiduojančios studijų kokybę ir objektyvų studentų žinių įvertinimą, turėtų tapti kiekvieno universiteto siekiamybe. ***Dėmesio sutelkimas į Šiaulių universiteto mokslinio bei pedagoginio personalo ir studentų nuolat besikeičiančių poreikių tenkinimą, užtikrintų mažesnę nepatenkintųjų skaičių, didėtų studentų motyvacija mokytis, o ŠU taptų konkurencingesniu rinkoje.***

39 pav. Respondentų motyvavimas studijuoti

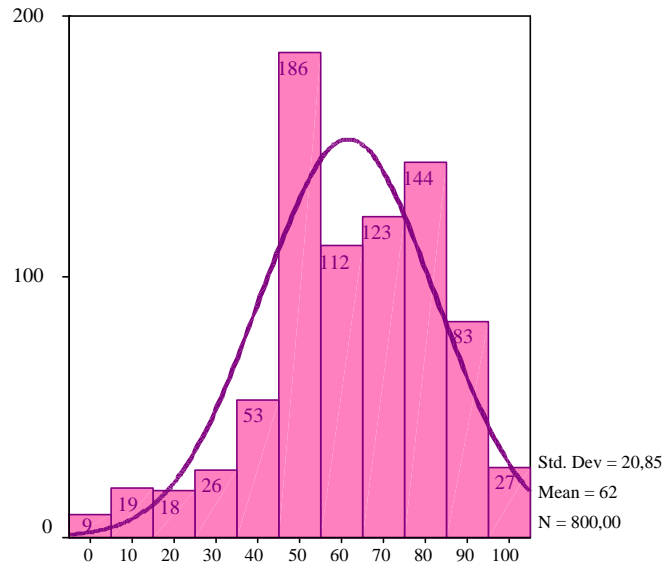
Nežiūrint į tai, kokia nuomonė vyrautų studentų populiacijoje apie dėstytojų daromą įtaką jų motyvacijai studijuoti ir žinių įvertinimą, studentai linkę teigiamai atsiliepti apie universitete įgytas akademines žinias, pagerėjusius bendravimo įgūdžius, kompiuterines žinias ir pan. (žr. 32 lentelę). ***Kompiuterinės, akademinės žinios daugumai respondentų sustiprėjo (atitinkamai 92,3% ir 66,9%) per studijavimo Šiaulių universitete laikotarpį. Taip pat studentai ėmė labiau pasitikėti savimi (ši punktą pažymėjo 65,8% respondentų), todėl pagerėjo bendravimo įgūdžiai (66,4%), sustiprėjo tiek savarankiškas, tiek grupinis darbas.*** Keliolika respondentų visgi nurodė, jog kai kurie įgūdžiai per studijavimo ŠU laikotarpį liko nepakitę arba netgi sumažėjo.

32 lentelė

Respondentų įgūdžiai (N)

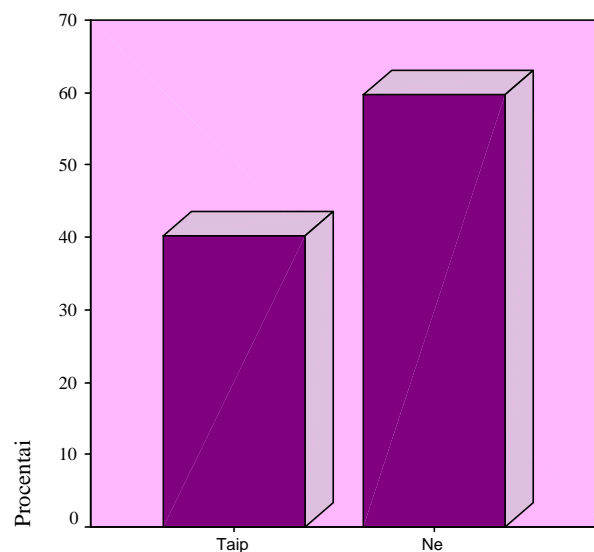
	Sustiprėjo	Liko nepakitę	Sumažėjo
Akademinės žinios	535	241	24
Pasitikėjimas savimi	526	263	11
Bendravimo įgūdžiai	531	255	14
Savarankiškas darbas	418	360	22
Grupinis darbas	543	243	14
Kompiuterinės žinios	738	58	4

Respondentų nuomonei – dėl būsimų studentų paieškos ir motyvavimo studijuoti Šiaulių universitete organizavimo – išsiaiškinti, buvo paprašyta pastarąjį įvertinti procentine išraiška, kai maksimumas 100% (žr. 40 pav.). *Vertinimai buvo labai įvairūs ir skirtingi: vidurkis 62%, vadinasi, jis daugiau teigiamas nei neigiamas.*

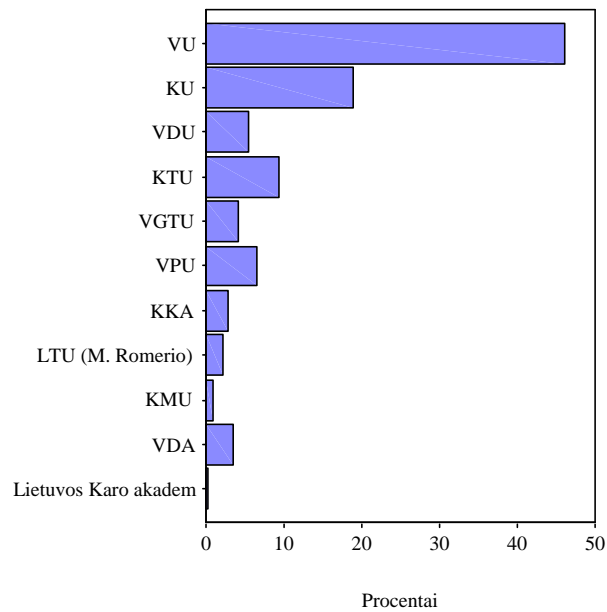
40 pav. Respondentų nuomonė (procentine išraiška), vertinant ŠU būsimų studentų paiešką ir motyvavimą jame studijuoti

Išsiaiškinti Šiaulių universiteto reitingus stojančiųjų tarpe, respondentų paprašyta nurodyti prioritetinį (-ius) universitetą (-us) (žr. 10 priedą). *Daugiau nei pusė respondentų Šiaulių universitetą nurodė ne kaip prioritetą: 59,8% respondentų teigė, kad ŠU nebuvo svajonių universitetas, tačiau pažymėtina, jog net 40,2% respondentų pirmiausiai rinkosi ŠU* (žr. 41 pav.).

41 pav. Ar Šiaulių universitetas buvo prioritetas, renkantis studijas

Respondentai, kuriems ŠU nebuvo prioritetas, nurodė pirmiausiai rinkęsi Vilniaus ir Klaipėdos universitetus, atitinkamai 29,5 % ir 11,3 % (žr. 42 pav.).

42 pav. Universitetai- prioritetai (respondentų nuomone)

Kaip matyti iš 42 paveikslo duomenų, patraukliausias universitetas respondentų tarpe yra Vilniaus universitetas. Pažymėtina, kad apskritai 2004 m. VU visų stojančiųjų tarpe taip pat buvo prioritetas: 10,7 tūkst. žmonių arba kas trečias stojantysis pirmiausia norėjo studijuoti VU.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Išvados

- Respondentai rinkdamiesi Šiaulių universitetą buvo įtakojami įvairių veiksnių priklausomai nuo gyvenamosios vietos, studijų pobūdžio, respondento lyties, amžiaus, taip pat priklausomai nuo fakulteto, kurso ir mokėjimo už mokslą. Gautų tyrimo rezultatų analizė rodo, kad dažniausiai didžiausią reikšmę renkantis universitetą turėjo ne paties universiteto įdėtos tiesioginės pastangos, pritraukiant potencialius studentus, o mokytojų iš vidurinės mokyklos patarimai ir darbdavio rekomendacijos, todėl galima teigti, jog būsimų studentų paieškos organizavimas nėra Šiaulių universiteto stiprioji pusė.
- Respondentus rinktis būtent Šiaulių universitetą dažniausiai paskatino nuo kiekvieno asmens priklausantys veiksniai: kompetencija ir asmeniniai siekiai. Iš gautų rezultatų galima teigti, jog dažniausiai didžiausią reikšmę renkantis būtent ŠU turėjo abitūros egzaminų rezultatai ir didesnė galimybė gauti stipendiją, o ne, pavyzdžiui, atvirų durų dienos, universiteto vardas ir pan. Vadinas, tai dar kartą patvirtina, kad Šiaulių universitete būsimų studentų paieškai nėra skiriama tiek daug dėmesio.
- Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad respondentai per studijavimo laikotarpį Šiaulių universitete susidūrė su tam tikromis problemomis. Dažniausiai didžiausią reikšmę turėjo tokios problemos kaip „atstumas“ (toli nuo namų), „šeima“ (finansinės problemos, tarpusavio santykiai) ir „apgyvendinimas“ (pvz., bendrabučio negavimas). Pavyzdžiui, Socialinių mokslų fakultete įmokos už studijos yra vienos iš didžiausių, todėl nenuostabu, jog šių studentų populiacijoje statiškai reikšmingai išsiskyrė „šeima“ (finansinės problemos).
- Iš tyrimo rezultatų paaiškėjo, kad dėstytojų kompetencija ir aukšta studijų kokybė lemia bendrą respondentų pasitenkinimą Šiaulių universitetu. Parengtų specialistų gebėjimą konkuruoti darbo rinkoje didžia dalimi sąlygoja dėstytojų profesionalumas, ir atvirkščiai, dėstytojų neprofesionalumas žlugdo motyvaciją studijuoti, dėl to nukenčia studijų kokybė.
- Tyrimo rezultatų analizė leidžia teigti, kad Šiaulių universiteto studentai yra pajėgūs konkuruoti darbo rinkoje. Dėl parengtų specialistų konkurentabilumo ir universiteto sugebėjimo pritaikyti naujoves studijų organizavimo procese tyrimo dalyviai nurodė esą motyvuojami studijuoti ir, apskritai, patenkinti pasirinkę studijas būtent Šiaulių universitete.
- Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad respondentų pasitenkinimas universitetu yra atvirkščiai proporcingas aukštesniesiems kursams: kuo aukštesnis kursas, tuo pasitenkinimas Šiaulių universitetu mažesnis (lyginant ŠU respondentų pasitenkinimą priklausomai nuo kurso ir atrenkant tik statistiškai reikšmingus nuomonių vidurkius).
- Iš tyrimo rezultatų paaiškėjo, kad studentų požiūris ir dėstytojų profesionalumo bei ugdymo proceso kokybės vertinimas turi tiesioginę priklausomybę nuo respondento amžiaus, pastarajam

tapus dvidešimt dvejų: kuo vyresnis, tuo geriau vertina ugdymo proceso kokybę, dėstytojų profesionalumą, pasitiki jų kompetentingumu, o tai didina studento motyvaciją studijuoti.

- Galima konstatuoti, kad visi respondentai pagal studijų pobūdį yra patenkinti studijų ir laisvalaikio organizavimu Šiaulių universitete. Studentų požiūris ir laisvalaikio bei studijų organizavimo vertinimas Šiaulių universitete turi tiesioginę priklausomybę nuo respondento amžiaus: kuo respondentas vyresnis, tuo geriau jis vertina laisvalaikio bei studijų organizavimą.
- Pažymėtina, jog iškelta hipotezė, „pagrindiniai veiksniai, dažniausiai įtakoję studentus rinktis Šiaulių universitetą – studijų programa ir geografinė padėtis“, atlikus tyrimą, pasitvirtino tik iš dalies, t.y., dauguma studentų (59%), o ypač iš Šiaulių miesto ir rajono, renkasi Šiaulių universitetą dėl patogios geografinės padėties.
- Prieš atliekant tyrimą, taip pat buvo iškelta hipotezė, kad būsimų studentų paieška Šiaulių universitete nėra labai svarbi veiklos sritis, nes ir taip visos studentams skirtos vietos yra užpildomos. Šiaulių universitetui orientuojantis pritraukti vidutinių gebėjimų potencialius studentus, paieška iš tiesų nėra labai svarbi veiklos sritis, tačiau universitetas turėtų siekti pritraukti geriausiuosius, todėl paieška tampa būtina, vadinasi, iškelta hipotezė pasitvirtina tik iš dalies.
- Iš tyrimo rezultatų, galima teigti, kad akademinės ir kompiuterinės žinios daugumai respondentų žymiai sustiprėjo per studijavimo Šiaulių universitete laikotarpį. Taip pat studentai ėmė dar labiau pasitikėti savimi, todėl pagerėjo bendravimo įgūdžiai, sustiprėjo tiek savarankiškas, tiek grupinis darbas.
- Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad būsimų studentų paieškos ir motyvavimo studijuoti organizavimo Šiaulių universitete vertinimas atspindi daugiau teigiamą nei neigiamą respondentų nuomonę (vidurkis 62%).
- Net 40,2% respondentų kaip prioritetą rinkosi Šiaulių universitetą. Nors 2004 m. Lietuvoje vis dėlto Vilniaus universitetas visų stojančiųjų tarpe buvo prioritetas (10,7 tūkst. žmonių arba kas trečias stojantysis pirmiausia norėjo studijuoti VU). Tyrimo rezultatų analizė atskleidė, kad didžioji likusi respondentų dalis taipogi prioritetiniu įvardino Vilniaus universitetą.

Rekomendacijos:

- Norint studentus labiau motyvuoti mokytis, dėstytojams siūloma susikoncentruoti ne tik ties kiekybiniu, bet ir kokybiniu įvertinimu, t.y., patarimais kaip studentai galėtų sėkmingiausiai įveikti studijų procesą, būtent tada išryškėtų paritetinis bendradarbiavimas – lygiaverčiai dėstytojų ir studentų santykiai.
- Siūloma Šiaulių universitete organizuoti seminarus dėl studijų kokybės gerinimo, į kuriuos būtų kviečiami ir ŠU absolventai, universiteto partneriai bei potencialūs darbdaviai.

- Siūloma daugiau dėmesio skirti Šiaulių universiteto mokslinio bei pedagoginio personalo ir studentų nuolat besikeičiančių poreikių tenkinimui, kas užtikrintų mažesni nepatenkintųjų skaičių, didėtų studentų motyvacija mokytis, o ŠU taptų patikimesniu ir konkurencingesniu rinkoje.
- Būsimų studentų paieškos ir pritraukimo į Šiaulių universitetą strategija turėtų būti orientuota į ŠU privalumus kitų universitetų atžvilgiu, kurie įtikintų potencialų „klientą“ rinktis būtent šį universitetą.
- Vykdamas ŠU būsimų studentų paiešką, būtina potencialiems „klientams“ pateikti išsamią informaciją apie specialybių unikalumą, studijų mainų programas, universiteto novatoriškumą, įsidarbinimo galimybes bei studijų ir laisvalaikio organizavimą, užtikrinti internetinės svetainės prieinamumą, informatyvumą.

DISKUSIJA

Manome, jog šį tyrimą naudinga tęsti. Ateityje būtų prasminga tirti stojimo į Šiaulių universitetą veiksnius ir motyvacijos ryšį su studentų nepažangumu bei studijų nutraukimo priežastimis. Būtų tikslinga atlikti ne tik kiekybinius, bet ir kokybinius tyrimus. Manome, kad tolimesni stojimo į Šiaulių universitetą veiksnų ir motyvacijos tyrimai padės tobulinti stojančiųjų atranką, gerinti profesinį aukštos kvalifikacijos specialistų pasirengimą ir didinti ŠU darbo efektyvumą.

LITERATŪRA

1. Adomaitienė, R., Ruževičius, J. (2002). Visuotinės kokybės vadybos diegimo ypatumai Vakarų šalių universitetuose. *Organizacijų vadyba. Sisteminiai tyrimai*, Nr.22, p. 8.
2. Bitinas, B. (1961). *Kaip padėti vaikams išsirinkti profesiją*. Kaunas.
3. Bitinas, B. (1998). *Ugdymo tyrimų metodologija*. Vilnius: Jošara, p. 189.
4. Brennan, J., Shah, T. (2000). *Managing Quality in Higher Education: An international Perspective on Institutional Assessment and Change*. Buckingham, p. 10-15.
5. Bruce, J. R. (2002). *Integruotos verslo studijos*. p. 420.
6. Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2000). *Statistika ir jos taikymai*. 1 dalis. Vilnius: TEV, p. 97
7. Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2002). *Statistika ir jos taikymai*. 2 dalis. Vilnius: TEV, p. 30 – 243.
8. Damašienė, V. (2002). *Valdymo pagrindai*. Mokomoji knyga. Šiauliai: Šiaurės Lietuva, p. 53.
9. Deci, E. L., Ryan, R. (2000). *The „What“ and „Why“ of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior*. University of Rochester, p. 234-256.
10. Dumčiūtė, R. *Universitetų vieta: pasaulyje, Europoje, Lietuvoje*. Šiaulių universitetas, ŠU savaitraštis. 2005 balandžio 27 d., Nr.6(138), p. 1.
11. Girdzijauskas, S. (1999). *Studentų žinių kontrolė ir vertinimas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
12. Grantam, C., Carr J. (2002). *Consumer Evolution. Nine effective strategies for driving business growth*. John Wiley & Sons, Inc., p. 131.
13. Harvey, L., Green, D. (1993). *Defining quality*.
14. Įdomi anketa abiturientų tarpe. *Lietuvos Aidas*. (1936). Nr. liepos 17 d., p.3.
15. Jackson, N. (1998). *Understanding standards based on Quality assurance*. Kriščiūnas, K., Rinkevičius, L. (sud.) *Aukštojo mokslo, technologijų plėtros ir inovacijos politika*. Kaunas: KTU, p. 169 – 177.
16. Jovaiša, L. (1961). *Profesinis informavimas aukštojoje mokykloje*. Tarybinė mokykla. Nr. 4.
17. Jovaiša, L. (1993). *Pedagogikos terminai*. Kaunas: Šviesa, p. 128.
18. Jucevičienė, P. (1996). *Organizacijos elgsena : Vadovėlis*. Kaunas: Technologija, p.116 – 283.
19. Jucevičienė, P., Gudaitytė, D. (2000). *Elitinio aukštojo mokslo tapimo masiniu proceso esmė: paradigma ir charakteristikos*. Socialiniai mokslai, 3 (24), Kaunas: Technologija, p. 112-122.
20. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex, p. 398.
21. Kibirkštienė, A. *Universitetai ieško dialogo su visuomene*. Kauno diena. 2002-04-18, p. 4.
22. *Kokybės vadyba - konkurencingo verslo pamatas: respublikinės konferencijos pranešimai*. (2001). KTU, Kaunas p. 99-101.

23. Krapp, A. (2002). *An educational-Psychological Theory of Interest and Its Relation to SDT*. London: Elsevier. p. 406-420.
24. Kregždė, S. (1962). *Kai kurie profesinės orientacijos klausimai Lietuvos TSR vidurinėse bendrojo lavinimo mokyklose*. Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbai. Pedagogika ir psichologija. II., p. 5-18.
25. Lapinskienė, D. (2002). *Edukacinė studentą įgalinanti studijuoti aplinka*.
26. Laurinavičiūtė, J. (2002). *Suaugusiųjų mokymosi motyvacijos genezė šiuolaikinės darbo rinkos sąlygomis*. Daktaro disertacijos santrauka. Vilniaus pedagoginis universitetas.
27. Leonavičius, J. (1993). *Sociologijos žodynas*. Vilnius: Academia, p. 199
28. Leonavičius, J. (1996). *Stojimo į aukštąją mokyklą veiksnių ir motyvų tyrimas*. Filosofija. Sociologija. Vilnius: Academia. Nr. 3, p. 18-44.
29. Leonavičius, J. (1998). *Aukštos kvalifikacijos profesijų pasirinkimo tyrimai. Stojimo į aukštąsias mokyklas veiksniai ir motyvai*. Straipsnių rinkinys. Kaunas: KTU leidykla, p. 5-63.
30. *Lietuviškoji Tarybinė enciklopedija*. Tomas I. (1976). Vilnius: Mintis, p. 465-467.
31. Lietuvos aukštasis mokslas. *Baltoji knyga*. 1999, p.24-25.
32. Lietuvos aukštojo mokslo sistemos 2003-2007 metų plėtros planas.
33. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-07-02 nutarimas Nr. 838 „Dėl studentų priėmimo 2004 metais į valstybines aukštąsias mokyklas pagrindinių nuostatų“.
34. Lietuvos Švietimo Įstatymas. 1991 m. birželio mėn. 25 d.
35. Merkys, G. (1995). *Pedagoginio tyrimo metodologijos pradmenys*. Šiauliai, p. 23.
36. Merkys, G. (1999). *Testavimas – socialinių mokslų principas*. Metodologinio diskurso projekcija. Socialiniai mokslai. Nr. 2(19), p. 7-22.
37. Merkys, G. (2000). *Ugdymo tyrimų sociokultūrinių ir metodologinių pradų vienovė*. Habilitacinis darbas. Šiauliai, p. 56 – 107.
38. Minkutė-Henrickson, R. (2000). *Pasiekimo testai ir testavimas kaip asmenybės motyvavimo studijoms veiksnys*. Kaunas: Technologija.
39. *Policy Paper for Change and Development in Higher Education*. (1995). France: UNESCO.
40. Pranulis, V., Pajuodis, A., Urbonavičius, S., Virvilaitė, R. (1999). *Marketingas*. Vilnius: Eugrimas, p. 264-265.
41. *Psichologijos žodynas* (1993). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, p. 177.
42. Ramsden, P. (2000). *Kaip mokyti aukštojoje mokykloje*. Aidai.
43. Rupšienė, L., Gaidjurgienė, V. (1999). *Moksleivių mokymosi motyvacijos problema pradžios mokykloje*. Tiltai, Nr. 2, p. 103-107.
44. Rupšienė, L. (2000). *Nenoras mokytis – socialinis pedagoginis reiškiny*s. Monografija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, p. 19-23.

45. Ruškus, J., Rudminaitė, E., Simonaitienė, I. (2003). *Šiaulių universiteto įvaizdžio struktūra ir kryptingumas*. Tyrimo ataskaita, Šiauliai, p. 5-32.
46. Sakalas, A., Šilingienė, V. (2000). *Personalo valdymas*. Kaunas, p. 108.
47. Samalavičius, A. (2003). *Universiteto idėja ir akademinė industrija*. Vilnius: Kultūros barai.
48. Stoškus, S. (2001). *Vadybos pradžios pradmenys*. Kaunas: Technologija, p. 121.
49. Šeščilienė, I. M. (2000). *Pirmo kurso studentų pažintinio kryptingumo ugdymo strategija ir jos efektyvumo įvertinimas*. Daktaro disertacija. Kaunas.
50. Švietimo ir mokslo ministro 2002-07-22 įsakymas Nr. 1344.
51. Švietimo ir mokslo ministro 2003-07-11 įsakymas Nr. ISAK-1079.
52. Švietimo ir mokslo ministro 2004-07-08 įsakymas Nr. ISAK-1100.
53. Tamošiūnas, T.(2003). *Socialinių tyrimų kvalifikacinis darbas: Įvado struktūra*. Šiauliai: ŠU leidykla, p. 26.
54. University of London. *A Guide to the Colleges and Institutes*. (2004). Central Lithographic Printing Company., p. 6-10.
55. Zemlickas, G. *Kolegijos ir universitetai: konkurentai ar partneriai?* Mokslo Lietuva. Nr. 4 (272), p. 9.
56. Želvys, R., Būdienė, V., Zabulionis, A. (2003). *Švietimo politika ir monitoringas*. Vilnius., p. 96.
57. Wende, M. (1999). *Quality Assurance of Internacionalization and Internationalization of Quality Assurance. Quality and Internationalisation in Higher education*. OEC, p. 29-32.
58. Woodhouse, D. (1999). *Quality and Quality Assurance. Quality and Internationalisation in Higher education*. OEC, p. 225.
59. *Ar atitinka reitingas tikrovę? Šiaulių universitetas nusipelno geresnio įvertinimo* [žiūrėta 2005-05-08]. Prieiga per internetą: <<http://ic.lms.lt/ml/172/reitingas.htm>>.
60. BNS. *Lietuvos abiturientai Labiausiai norėjo studijuoti Vilniaus universitete* [žiūrėta 2005-04-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=4836455&categoryID=1861703&ndate=1091452379>>.
61. Čižas, A. *Pasaulio žvilgsniai į studijų kokybę* [žiūrėta 2005-04-01]. Prieiga per internetą: <<http://www.vtu.lt/leidiniai/geduniv.php?view=1&category=94&id=288>>.
62. *Dabartinės Lietuvių kalbos žodynas* [žiūrėta 2004-10-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.autoinfo.lt/webdic/>>.
63. Daniūnas, A., Kliukas, R. *Priėmimui į pagrindines studijas pasibaigus* [žiūrėta 2005-02-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.vtu.lt/leidiniai/geduniv.php?view=1&category=131&id>>.

64. Daniūnas, A., Kliukas, R. *Stojančiųjų į universitetus patogumui – bendrojo priėmimo sistema* [žiūrėta 2005-02-17]. Prieiga per internetą:
<<http://www.vtu.lt/leidiniai/geduniv.php?view=1&category=83&id=493>>.
65. Daniūnas, A., Kliukas, R. *Vilniaus Gedimino technikos universitetas – treji metai LAMA BPO narys* [žiūrėta 2005-02-17]. Prieiga per internetą:
<<http://www.vtu.lt/leidiniai/geduniv.php?view=1&category=89&id=411>>.
66. Drūteikienė, G. *Organizacijos įvaizdžio kūrimas* [žiūrėta 2005-04-03]. Prieiga per internetą:
<<http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/inf-mok/22/str11.html>>.3
67. Jankūnas, A. *Autonomija studentų sąskaita* [žiūrėta 2005-04-29]. Prieiga per internetą:
<<http://ic.lms.lt/ml/172.htm>>.
68. Kliukas, R., Giedraitienė, J. *Priėmimo į pagrindines studijas rezultatai* [žiūrėta 2005-01-13]. Prieiga per internetą: <<http://www.vtu.lt/leidiniai/geduniv.php?view=1&category=96&id>>.
69. Kriščiukaitienė, G. *Šiaurės Lietuvos universiteto ypatumai* [žiūrėta 2005-03-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.ktl.mii.lt/mt/straipsniai/20047/siaur.doc>>.
70. Kučinskaitė, J. *Kur sunkiausia studijuoti?* [žiūrėta 2005-04-09]. Prieiga per internetą:
<<http://www.gunsi.lt/filai/1092412115.doc>>.
71. Lamanuskas, V. *Kodėl rugsėjis švietimui – ne tik šventė* [žiūrėta 2005-04-11]. Prieiga per internetą: <http://www.xxiamzius.lt/numeriai/2004/09/22/sviet_01.html>.
72. Laurinčiukienė, L. *Tarp iššūkių ir realybės* [žiūrėta 200-04-05]. Prieiga per internetą:
<<http://www.takas.lt/svietimas/il/il.php?st=3&msgid=365>>.
73. *Lietuvos mokslo tarybos 1999 m. lapkričio 29 d. nutarimo Nr. IV-7 priedas. Lietuvos mokslo ir studijų plėtotės strateginės nuostatos – 2000* [žiūrėta 2005-03-12]. Prieiga per internetą:
<http://news.mireba.lt/ml/205/nutar_IV-7_priedas.htm>.
74. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė. Ataskaita. *Specialistų rengimo aukštosiose mokyklose finansavimo vertinimas* [žiūrėta 2005-04-11]. Prieiga per internetą:
<www.vkontrolė.lt/veikla_ataskaita.php?716>.
75. LR Aukštojo Mokslo Įstatymas. *2000 m. kovo 21 d. Nr. VIII-1586* [žiūrėta 2005-03-03]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpu.lt/bibl/alf/istatymas.html>>.
76. Mackonytė, O. *Moksleiviai jau veržiasi į VU* [žiūrėta 2005-01-13]. Prieiga per internetą:
<<http://www.vilnensis.vu.lt/nr-28/moksleiv.html>>.
77. *Mokymo įstaigų skaičius* [žiūrėta 2004-05-10]. Prieiga per internetą:
<<http://www.std.lt/web/main.php?parent=294>>.
78. Müller, F., Louw, J. *Conditions of university students' motivation and study interest* [žiūrėta 2004-06-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.leeds.ac.uk/educol/documents/00003572.htm>>.
79. Naujokaitytė, U. *Lietuvos ir pasaulio universitetai: ką rodo reitingai?* [žiūrėta 2005-03-04].

- Prieiga per internetą: <http://www.studentuera.lt/?s0=era_9&item=20&arch=1>.
80. Pavinyš P. *Aukštasis mokslas kryžkelėje*. [žiūrėta 2005-03-04]. Prieiga per internetą: <<http://news.mireba.lt/ml/175/mokslas.htm>>.
81. *Pedagogų skaičius*. [žiūrėta 2005-04-25]. Prieiga per internetą: <www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/apzvalgos/ls019.pdf>.
82. *Pedagogų skaičius 2003-2004 mokslo metų pradžioje* [žiūrėta 2005-04-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.std.lt/web/main.php?parent=850>>.
83. Queensborough Community College, Office of Institutional Research & Assessment. *Entering Students Questionnaire Report* [žiūrėta 2004-01-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.qcc.cuny.edu/OIRA/OIRADocs/Fall1102ACTEexemptStudentSurvey.pdf>>.
84. Salinka, V. *Akademijos laisvė, universiteto autonomija ir socialinė atsakomybė* [žiūrėta 2005-02-18]. Prieiga per internetą: <<http://news.mireba.lt/ml/178/akademijos.htm>>.
85. *Statistika. Gimimai ir mirtys* [žiūrėta 2005-04-25]. Prieiga per internetą: <<http://www3.vdu.lt/life/pv/STgm.htm>>.
86. *Šiaulių Universiteto misija*. [žiūrėta 2005-02-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.su.lt/article/view/300>>.
87. Šimašius, R. *Valstybinis aukštojo mokslo finansavimas – nauda visuomenei? Laisvoji rinka*, 2003 Nr. 1, [žiūrėta 2005-04-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrinka.lt/Leidiny/svietimas/2003.1.finmit.phtml>>.
88. *Švietimo sąlygos* [žiūrėta 2004-04-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.pedagogika.lt/lietsvie2004.pdf>>.
89. Švietimo mokslų katedra, Miuncheno Bundeswehr Universitetas, Vokietija. *Conditions of university students' motivation and study interest*. [žiūrėta 2004-06-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.leeds.ac.uk/educol/documents/00003572.html>>.
90. *Top 500 World Universities (1-100)* [žiūrėta 2005-03-04]. Prieiga per internetą: <[http://ed.sjtu.edu.cn/rank/2004/top500\(1-100\).htm](http://ed.sjtu.edu.cn/rank/2004/top500(1-100).htm)>.
91. *Valstybės biudžeto lėšų nustatymo ir jų skyrimo mokslo ir studijų institucijoms metodikoje* [žiūrėta 2005-04-11]. Prieiga per internetą: <http://64.233.183.104/search?q=cache:BR53daAEZe8J:www.vkontrole.lt/veikla_ataskaita.php%3F716+%22student%C5%B3+skai%C4%8Dius+2004+metais%22&hl=lt&lr=lang_lt-12#12>.
92. [žiūrėta 2004-10-12]. Prieiga per internetą: <<http://kietuva.fotonija.lt/zod/interleksis/>>.
93. [žiūrėta 2005-04-29]. Prieiga per internetą: <<http://www.su.lt/article/view/146>>.
94. [žiūrėta 2005-04-29]. Prieiga per internetą: <<http://www.su.lt/article/view/292>>.

95. [žiūrėta 2004-12-10]. Prieiga per internetą:

<http://64.233.183.104/search?q=cache:BR53daAEZe8J:www.vkontrole.lt/veikla_ataskaita.php%3F716+%22student%C5%B3+skai%C4%8Dius+2004+metais%22&hl=lt&lr=lang_lt-11#11>.

PRIEDAI